آدم جایا

قاصرِ فریدی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

آدم جایا

سرائیکی افسانے

○

قاصر فریدی

○

سبھے حق لکھاری کنے ہتھیکے ہن

کتاب داناں : ________ آدم جایا (افسانے)

زبان : ________ سرائیکی

لکھاری : ________ فیاض حسین خاں قاصر فریدی

ہانڑ ہیلی : ________ فیض عمران اعوان

محمد افضل مٹھو اعوان

ٹائیٹل : ________ مقبول احمد دھریجہ

کتابت : ________ یٰسین فخری ۔ رئیس نذیر

چھاپہ خانہ : ________ دھریجہ پرنٹرز خانپور

وار : ________ پہلی

تریخ : ________ جولائی ۱۹۹۴ء

صفحے : ________ ۱۶۰

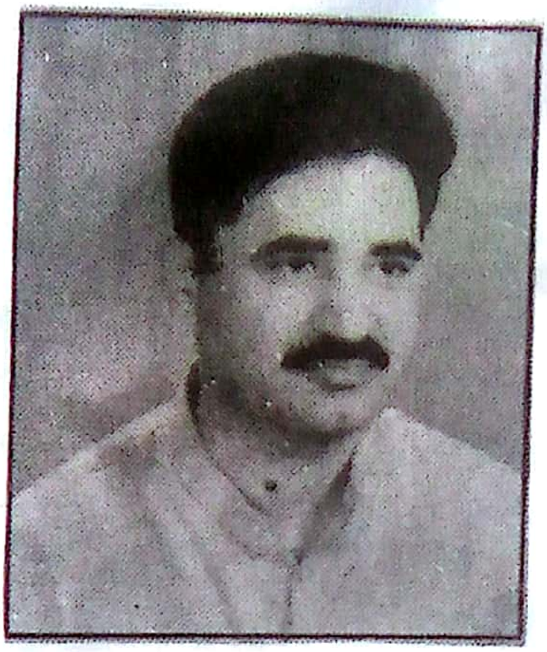
گنتری : ________ ۵۰۰

مُل : ________ ۱۰۰ روپیہ

ناشر : سانول سرائیکی ادبی اکیڈمی ، دیرہ شمس خاں ضلع رحیم یار خاں

کتاب کتھاں کتھاں ملسے :

- گبول بک ڈپو بھنگ شریف ۔ تحصیل صادق آباد
- دلنور پبلیکیشنز نورپور نورنگا ۔ تحصیل احمد پور شرقیہ
- ریاض بکڈپو پنجاب سینما روڈ صادق آباد
- بیکن بکس ۔ گلگشت کالونی ملتان
- جھوک پبلشرز خان پور

اِنتساب

کتاب ہوں خوبصورت شئے اے جے ایندا انتساب وی کتیں ایجھی سوہݨی مورزادی ہستی دے ناں ہووے جیں کوں انتساب جچکے" تاں کتاب دل کھس تے مساؤ بݨ ویندی اے۔ سئیں ڈاکٹر مخدوم محمد حسین سئیں اساڈے وسیب دا او ہیرا اے جیّں کوں ڈاکٹر اکھیندیں ہاں ٹھرٹھر ویندے کیوں جو اے ہنھیں ڈاکٹریں آلی کار نہ چا پڑ کپے اے تے نہ چم چھلے، ہتھوں غریب غربے تے ہتھ رکھݨ آلا تے آدم جائیں کوں شان قدر ڈیوݨ آلا صحیح سچ دا مخدوم اے۔ میں ایں کتاب دا انتساب

ڈاکٹر مخدوم **محمد حسین** سئیں

دی اوں نک جھیں گال دے ناں کریندا، جیڑھی ہر ویلے اِنہاں دے لباں تے رہندی اے انگڑیں مسکار مار یئے پچھاڑ سیلے مریضاں دے تکلیف لہا ڈیندی اے۔

تتندیر

نمبر | افسانہ | صفحہ

مُہل

ڈُنیادیں سوہنڑیں شئیں وِچوں ہِک دِل بھاندی تے سوہنڑی شئے کتاب اے تے اے کتاب دا شان ایں جو آدم علیہ السلام کنے لا سوہنڑے مدنی مِٹھل منٹھار سئیں تے وَل اج تائیں جیرھا کجھ تھے کر تھینڈا پے کتابیں وِچ ہتھیکا امدا تھینڈے۔ تے دنیا وِچ جتنی اُتھل پُتھل (انقلاب) تے تروپ (تبدیلی) آئین اے سبھے دے سبھے کتابیں دے پچھوں۔ آدم جائے چندر وَج لتاڑیئے تاں ہیں کتاب دے صدقے۔ علم دے سوجھلے جہالت دے کن کلات اَندھار کوں مُکائے تاں کتاب دے سوجھلے نال۔ سائنس جیرھی منزل تے پُنیں تاں کتاب دے زور تے۔ مُکدی کوں مُکاؤں جو کتاب خالق تے مخلوق دے وِچکار ہِکوں سوہنا سنجوک اے۔ اجو کے زمانے وِچ کتابیں دی ماروماری اے۔ اُردو آلے اپنڑی جاہ تے سندھی، پنجابی، پشتو تے بلوچی آلے اپنڑی اپنڑی جاہ تے اُڈ د کتابیں دے لئی اَمدِن تے اللہ کیتا جو سرائیکی مار کاوی چھتکوڑی مار سچاک تھی ہِن۔ توڑیں جو ویلھا ڈِھگ کھنائیں نے۔ پر وَل وی جاگیئے تاں ہِن — ہُنڑ وسیب دے سبھے پوچ بُڈھڑے، پکیرے نینگر تے چھوہر اپنڑے دُکھوں وِیہد جائی اَمدِن۔ کجھ نہ کجھ سرائیکی ادب دی جھولی وِچ سَٹی اَمدِن۔ اے ڈاڈھی سوہنڑی تے چنگی گالھ اے پر ہیں اپنڑے لِکھاری بھراویں کوں ہتھ بدھ اکھیساں جو جیرھا کجھ لکھو سچ لکھو۔ توڑیں جو ایں منافقت دے دور وِچ سچ لکھنڑ، سچ بولنڑ تے سچ آکھنڑ ڈاڈھا ڈُکھیا تے اوکھا کم اے۔ پر سچ ای تاں ہے جیرھا مسلمان تے کافر دی وِتھی کوں نشابر کریندے۔ توڑیں جو تساں اساں سبھو کوڑ ای کوڑ آن بچیوں۔ پر مُچھ آلا چاول اجاں کھڑے

جے چھڑے لکھاری اِی سچ لکھن تے سچ آکھݨ پئے ویندن تاں اللہ دی قسم اے اساڈے وسیب دے ݙھگ ݙکھ ٹل ویندن ۔ خانیں سرداریں، مخدومیں تے حاکمیں دی اوݙانگ جیڑھی غریب بے وائیں اللہ راسیں دے سر جھیڑنے کیتی رہندی اے ٹرٹ تے بھورا بھورا تھی ویندے پر ہلی دے گل وچ ٹلی کون بدھے ۔۔۔ ؟

آؤ ہیں سندھلہ بدھ پڑ وچ مہر چھکیندے تساں چھڑا میڈے رتے تھیوو ول ݙیکھو رنگی دے رنگ ۔۔۔ توݨی جو پرائی تھالی وچ گھیو ڈھیر نظر دے پر گھر دی تھوندی اے بھانویں رکھی ہووے ۔ ہیں سانگے میڈی اے گالھ ہݨ بدھ تھیلی کریجو جو سرائیکی لکھو تاں سرائیکی ڈھاؤں تے ڈھر وچ ۔ ول سِدھی سوتی تے نج سرائیکی لکھو ۔ پنجابکا تے اُردو دا لیپا چوپا نہ کرو تاں ول ݙیکھو سرائیکی زبان دی چس تے مٹھاس ۔ دل دے انگور ای ٹھر پمسن ۔۔۔ ہک جی صلاح ݙیواں اوا ے جو اساں تے اساڈے لوک سو وچوں نوے وستیاں تے جھوکاں وچ راہندن ۔ اساڈے اَݨ کھُٹ مسلے تے مسائل وِن ۔ بے عمیق ݙکھ درد کِشالے، پُرانے تے بگڑی ریت روتش اِن ۔ انہیں کوں نشابر کرو تاں ݙاڈھی سوہݨی گالھ اے ۔ ایہا صلاح پکیندیں تے زبان کوں پاݨی ݙیندیں افسانیں دی کتاب "آدم جایا" تہاڈے ہتھیں وچ اے اینکوں پڑھو تے ول میکوں ݙسو جو میڈا پورھیا کہیں لیکھے وچ ہے کہ اجایا سر پے ماریم ۔ جے میڈی گالھ پتلے پووے تاں ہݨ بدھ تھیکا کریجس نہ تاں وہمدی بولی جاݨ ایہے کن کنے شݨ او بے کن کنے کڈھ چھوڑیجو ۔ پر میکوں پک اے جو میڈے افسانے تہاڈے ہاں کوں لگسن کیوں جو جیڑھی گالھ کیتی ام تے جیڑھے ݙکھ میں رتاں او تہاڈے ݙکھ اِن تہاڈی اپݨی گالھ اے تے ول سوتے دے آنوں سہاگہ اے جو تہاڈی اپݨی بولی وچ تہاڈی اپݨی دھرتے ݙھاؤں وچ اے ۔ جنہیں آلی کار نہ شنی سناڻی تے ہوا وچ ݙانگاں

ہاریم تے نہ ہی بولی وچ الاٹا تے نہ وت غلیفیں وچ لکا لکا تے بھولے بھنوایم ۔ میں تاں جیرھا کجھ اکھیں نال ݙٹھم اوہو دا اوہو سِدّھے سوہݨے تے کھلیے پھاڑ یئے اکھریں وچ لکھ ݙتیم ۔ ایں کوں بھانویں کوئی ادب سمجھے تے بھانویں نہ سمجھے میکوں ایں نال کوئی سروکار نی پر ایہا دِل جاہی ضرور اے جو ادب او گِݨیندے ۔ حال حیات تے ہتھیکا وی اوہو رہندے جیرھا دیس وچ جاہ بݨا وَتے ۔ نہ جیرھا ہر کتے اُتوں لنگھ وَتے او ݙیڈھیں دے خدا آلی کار نہ گھاٹے دانہ وادھے دا ۔ تے اوں ادب نال اوں اندھاری تے چھوہے آلی کار کواہ تھیندی اے جیرھی جھٹ گھڑی کیتے تاں شوکاٹ چھوکاٹ ݙے دھوڑیاں پٹ ݙیندی اے ۔ تے وَل ایویں ہشر ہر تھیندی اے جو ناں نشان نِس راہندا ۔

اخیر وچ ہک بئی اَرداس کریندا جے تُساں سرائیکی ماء دھرتی تے جایو ۔ سرائیکی ماء دی تھیچ پیتی اے وے تے تساݙے وچ سرائیکی پیو دی رَت اے تاں سرائیکی ادب تے سرائیکی وسیب دے وَدھارے تے سُدھارے کیتے اساݙے رَلّے تھیوو ۔ اللہ تہاکوں سُکھیا تے ساوا رکھے ۔

(آمین)

تہاݙا نیاز مند : قاصر فریدی

دیرہ شمس خاں

تحصیل و ضلع رحیم یار خاں

۱۵ جون ۱۹۹۴ء

گندی آلے آبھوں

قاصر فریدی تَل وسیب دا جاتو سُنجاتو نینگر جوان اے۔ وڈا ظالم لِکھاری اے۔ بھَل بھَل تے دَھک مَریندے۔ وسیب دیاں وڈیاں کُراڑیاں. بیماریاں بگولیندے تے ڈاڈھیاں کوڑیاں دوائیں پلیندے۔ اوکھ تاں تھیندی اے پر مرض کوں بھجا تے چھوڑیندے۔ قاصر دی اکھ نی بلکہ ہِک خوردبین اے۔ ایجھیں جاہیں تے وَنج پہندی اے جتھاں عام انسان دی نظر نیں پُجدی۔

اے پرکھ صرف ہُوں دا نصیب اے۔ او کُھل تے گالھ کریندے تے گندی آلے سارے آبھوں کڈھ رکھیندے۔ کہیں دی رَعی نی رکھیندا۔ بُرے دی بُرائی اوں کوں مُنہ تے ڈسیندے تے کوڑے کوں اوندے دَر تے پُچا امدے۔

قاصر فریدی نرم دل، نرم مزاج، خوش گفتار تے مِلنسار انسان اے۔ لوکیں کوں گالھیں وِچ موہ گھندے۔ بے کس تے مظلوم لوکیں دا ہر وقت کسکیس رہندیں۔ اپنڑی لسیکی قوم سرائیکی دا دَرد دِل وِچ ڈوڑا اِس۔ اوندا قلم مظلومیں واسطے ہِک سہارا ہے۔ جتنا او دردمند انسان اے اُتنا او ظالمیں، غاصبیں تے لُٹ پُھر کرنڑ والیں واسطے ہِک ڈُو دھاری تلوار اے، کہیں کوں نیں بخشیندا۔ ہر بُرائی دے گل وِچ ہتھ گھتیندے تے اوں کوں تپیڑ تے رکھ ڈیندے۔

قاصر فریدی ریاکاریں تے منافقیں دا یار نیں۔ خاص طور تے اے جیڑھے پاکستان دے ما مے خاں تے اسلام دے ٹھیکیدار بنڑیے وَدِن تے ہیں آڑ وِچ او مُلک کوں لُٹ کھادی ویندِن۔ قاصر انہاں دی رگ رگ کوں جانڑدے۔ انہاں دے کالے دھندے کوں چِٹے پَدھر تے گھن امدے تے سب کوں انہاں دے کوجھے کرتوت ڈکھیندے۔

"آدم جایا" محض افسانیں دا ہک مجموعہ ای نہیں بلکہ ہک ایجھا شیشہ ہے جَہندے وِچ اچھائیں بُرائیں دا عکس واضح ڈِسدے۔ کتاب دا ہر افسانہ حقیقت ہے تے شیئت اے حقیقت کوڑی وی لگے۔

افسانہ "ہڈ پاک" ہک نمائندہ افسانہ ہے۔ ایں وِچ جیرھی حقیقت ڈِکھائی گئی اے او اکثر لوک جانڑدِن پر بیان کرنڑ صرف قاصر دا کم اے۔ پیر تے مُرید دا گانڈھا صدیں کنے ہے پر ایں آڑ وِچ جیرھے مکروہ دھندے تھیندِن او "ہڈ پاک" وِچ پڑھ تے اکھیں اُپٹیریج ویندِن۔

افسانے "ساوا پانڑی" تے "ہک سونوں" اساڈے معاشرے دی بے حسی تے پولیس دے ڈاڈھپ دا آیئنہ ہِن۔ جتھاں جو چھوٹا جیہا افسانہ "سَینکلی" غریب دے بالیں دیں محرومیں، معصوم خواہشیں تے ضرورتیں دا دلگیر نقشہ ڈِکھیندے، جو ہاں لوڈیں وات آویندے۔ افسانہ "بھری گاہ دی" ہک انسان دی قربانی تے بے انسان دی احسان فراموشی دی جیندی جاگدی تصویر اے۔ پیشہ وَر تے جاہل بھوپے جِن بھوت کڈھنڑ دے جیرھے بنڑا بنڑائی وَدِن۔ قاصر فریدی اپنڑے افسانے "جاگر" وِچ انھاں بھوپیاں دی مکّاری تے ٹھگی کوں نِروار کرچھوڑیئے۔ تے ایویں باقی دے افسانے وی مقصدیت، فنّی خوبیں تے فکری لحاظ نال شہکار افسانے ہِن۔ انہاں سب دا مقصد معاشرے تے وسیب دی اصلاح تے بھلائی ہے۔ قاصر کوں انسان ذات نال پیار اے۔ او انسانیت دی تذلیل برداشت نہیں کرسگدا۔ اساکوں ہیں نظر نال قاصر دی شخصیت کوں سامنڑے رکھ تے اوندے قلم دیں گُلکاریں کوں پڑھنڑا چاہیدا اے۔ اُمید اے جو آنہ پتّا اصلاح دا مادہ اساں وِچ پیدا تھیسے۔ جیکر ہیں لکھ کنوں کجھ جتنا وی سبق گھداتاں قاصر لکھ کھٹیا۔

نیازمند: غلام حسین راہی گبول
جھنگ شریف
5-5-94

تلھڑاں

افسانہ نکڑی کہانی کوں آہدِن ۔ ناول تے افسانے دا فرق ڈسیندیاں ہوئیاں ہک سیانے، افسانے دی بہوں خوبصورت تعریف اِنھاں لفظاں اِچ کیتی اے جو بکھاری اَندھاری گُگھ رات وِچ کتھائیں پَندھ تے ویندا پئے۔ اَسمان تے بدل ہِن۔ اَبڑ غَت بِھمٹ بھمکدی اے تے لحظے کھن واسطے ہر پاسے سوجھلا بھنڈ ویندے۔ بکھاری ڈیکھدے جو سامنے ہِک وستی ہے۔ وستی دے باہروں ہِک کھنیا ہویا کھوہ ہے۔ کھوہ کنوں کجھ فاصلے تے بنّدراں تے مال بدّھا کھڑے۔ کھوہ دے مُتّے کرے بھرے ہوئے ہِن۔ ہِک مُتّے دی اوڈھ وِچ ہک نینگر، ہک رج سوہنی نازو دا ہتھ پکڑ تے مٹھیاں مٹھیاں گالھیں کھڑا کریندے تے وَل او منظر اندھارے اِچ وِنجیچ ویندے۔ گھر وَنج بکھاری اوں مختصر منظر کوں، جینکوں اوں ہک نظر اِچ ڈِٹھا ہا۔ کاغذ تے منتقل کر ڈیندے۔ اوں مختصر کہانی داناں افسانہ رکھیا۔ افسانہ ہک ایجھی سُنگڑی ہوئی کہانی کوں آہدِن جیڑھی حیاتی دے کہیں ہِک پکھ کوں نشابر کریندی اے۔ پر ایں سُنگڑی ہوئی کہانی وِچ جامعیت تے ڈھکیا چھپیا بِھنڈار ہوندے۔ ایہ کہیں وی مسئلے کوں مکمل طور تے وچور تے اوندا اَنت کڈھݨ دی صلاحیت رکھیندے۔ ایہا وجہ ہے جو اَج دے ہیلاسے دے مارے تے بھج ڈُرک دے دَور وِچ افسانہ قارئین دی ادبی تریہہ لہاوݨ دا بہترین ذریعہ ہے۔

سرائیکی ادب وِچ افسانہ اُردو وَکنوں آئے تے اُردو وِچ انگریزی

کنوں آیا ہا۔ اپݨی منڈھری قدوقامت، واقعاتی اختصار تے ادبی چرھار پاروں اینکوں ہُݨ شہرت ملی اے تے ہر زبان دے ادب وچ ایں اپݨا نویکلا مقام بݨا گھدے۔

سرائیکی ادب وِچ افسانہ ۱۹۶۰ء کنوں باقاعدہ طور تے لکھیجݨ شروع تھئے۔ ۱۹۸۰ء دے ڈہاکے وِچ ایندی ٹور وِچ حیران کُن نکھاج پیدا تھیا تے ہُݨ سرائیکی افسانہ نگار مرداں، تریمتیں دی ہک پُوری وہیر افسانے دی منزل دو ٹپدھ کریندی نظر آندی اے۔ ہُݨ تک جنہاں افسانہ نگاراں دے افسانوی مجموعے سامݨے آچکے ہن او ایہ ہن:

۱۔ اُچی دھرتی جھکا آسمان ۲۔ ڈکھن کنیں دیاں والیاں (مسرت کلانچوی) ۳۔ تھل کرن دریا (احسن واگھا) ۴۔ واؤ ہورے ( )
۵۔ سانولی دُھپ (اسلم قریشی) ۶۔ جاگدی اکھ دا خواب (عامر فہیم) ۷۔ تتیاں چھانواں (ظفر لاشاری) ۸۔ ککر دے پھل (سید نصیر شاہ) ۹۔ ونیدی رُت دی شام (حفیظ خاں) ۱۰۔ پتر پاݨی (میاں نذیر) ۱۱۔ سوجھلا اندھاری رات دا ۱۲۔ میڈے افسانے (سجاد حیدر پرویز) ۱۳۔ جگر دے پھٹ (راہی گبول) ۱۴۔ اَن سونہیں دگ (منظور اعواݨ) تے انہاں سب دی چھیکڑ ءِ چ فیاض حسین خاں قاصر فریدی دا "آدم جایا" سامݨے آندا پئے۔

فیاض حسین خاں قاصر فریدی بنیادی طور تے ناول نگار ہے۔ انہاں دی ادبی سنجاݨ انہاں دا پہلا ناول "سانول" ہے۔ انہاں دا ڈوجھا ناول "ہاسئیں جیاسئیں" تکمیل دے مکاوݨ دے مرحلیاں وچ ہے۔ افسانہ انہاں سانول دی اشاعت دے بعد لکھݨ شروع کیتے تے اجھو اجکل لکھݨ شروع کیتے ہن ایہ ڈیکھ تے حیرت تھئی اے جو انہاں دے افسانیاں وچ فنی پختگی اینویں ہے جیویں اے منڈھ قدیمی افسانہ نگار ہوون۔

قاصر فریدی ہک حساس نوجوان ہے۔ تعلیم یافتہ ہے تے درس

تدریس دے پیشے نال جُڑیا ہوئے۔ رئیساں، ٹھکاراں تے تمنداراں دے علاقے وچ رہندے۔ سوجھل اِدراک، جاگدا شعور تے سُجاگ اکھیں رکھیندے

ہن۔ انسان وچ جیں ویلے احساس، علم، مسائل دا اِدراک تے شعور دے سوجھلے کٹھے تھی ویندِن تاں مشاہدے وچ کھنڈار تے گہرائی آویندی اے۔ سوچاں نکھر ویندِن تے واقعات کوں ڈیکھ تے اُنھاں وِچوں نتائج کشید کرݨ سوکھا تھی ویندے۔ قاصر فریدی کوں اوندے "ساول وِچ ڈیکھو یا آدم جائے" وِچ اوندا کھپادے کھپادل سطر سطر وچ دھڑکدا نظر آندے!

آہدن سچے لِکھاری دادِل شیشہ ہوندے۔ او جو کجھ وسیب وِچ تھیندا ڈیکھدے، او نہ چھڑا اوندا اولٹا ولدا وسیب دو منعکس کریندے بلکہ چُپ چُپاتے لفظاں وِچ اوندے نتائج دیاں وی نشاندیاں ڈے چھڑیندے۔ قاصر فریدی کھرے لہجے دا کھرا لِکھاری ہے۔ اوندی بلوچکی خوئے اُونکوں چھڑی چھڑکا دیں گالھ کرݨ داعادی بݨا ڈِتے۔ اوندے قلم وچ ساکوں کتھائیں منافقت دی بُوں نئیں آندی۔ قاصر فریدی آپ واسطے سچیاں رستیاں دی چوݨ کیتی اے۔ گالھ کتنی کوڑی تے کھوہری کیوں نہ ہووے، اے اُونکوں اوندے پورے ذائقیاں سمیت قاری دی شعوری زبان تئیں پُچا ڈیندے۔ ہُݨ اونک مُنہ چڑھاوے۔ اوندے متھے تے تریڈھیاں پووݨ یا چُپ کر تے گیت ڈے وَنجے ایہ قاری دے اپݨے ظرف تے منحصر ہے۔

وسیب دے کوجھے، کھُترے تے بدوَ سبے افعال دا احتساب ہِک مشکل عمل ہے۔ ایندے وچ لِکھاری نوں دِکھ دِکھ تے خُون بھریاں کھوہریاں اکھیں دیاں ججھیلیاں نظراں دا سامݨا کرݨا پوندے۔ وسیب

وِچ پھیندا ہویا کوئی عمل ہک حساس لکھاری کیتے اُنویں عذاب بݨ ویندے جیویں اوندی تخلیق دی اشاعت دے بعد اُوں عمل دے عاملاں واسطے۔ قاصر فریدی اپݨے افسانیاں وچ اپݨے اندر دا سارا سچ لوڑھ تے اپݨے قلم دا وقار بحال رکھیئے۔ اکھاݨ مشہور ہے جو سچ کوڑا ہوندے تے سچ کوں مرچاں ہوندن ــ ایہا وجہ ہے جو قاصر فریدی دے افسانے پڑھدیاں ہوئیاں کہیں ویلے تالوں کوڑا تھی ویندے تے کہیں ویلے ذہن اِچ مرچاں دی دَزی مچ ویندی اے۔

قاصر فریدی دے افسانیاں وچ سب توں پہلے پولیس دی تَرَٹی چَودی نظر آندی اے۔ ایندے وچ کوئی شک کائنی جو پولیس کہیں دی معاشرے کوں مسائل تے مصائب توں بچاوݨ سانگے لوڑھے دا کم ڈیندی اے۔ پر لوڑھا جئیں ویلھے آپ رَڑھ چرݨ لگ پووے تاں ارمان لگدے تے اساڈی پولیس تاں اللہ دی امان ـــ مجرم تے مدعی ڈوہیں انھاں دی نظر وِچ ہکو سَویں ہوندن ـ مجال اے جو کہیں وچ رَتّی جتنی فرق رکھن ـ جھنڈ لہائی کریسن تاں ڈوہائیں دی برابر دی کریسن تے لام قاف بکسن تاں بغیر کہیں فرق دے ـ! ساڈی پولیس کول انہاں نُقطیاں دا وافر ذخیرہ موجود ہے جیڑھے مُحرم کوں مجرم بݨاوݨ دے کم آندن ـ قاصر فریدی اپݨے افسانے "ہک سَونُوں" تے "کانویں ناں بدنام" وِچ ایں ڈکھ دا کھل تے اظہار کیتے۔ قوم دے محافظاں تے معاشرے دے چوکیداراں دے کرتوتاں دے مشاہدے دے بعد انھاں جیڑھا نتیجہ اخذ کیتے اوندے وچ ڈھیر ساریاں نفرتاں دے نشان لبھدن ـ ظلم تے ناانصافی جڈݨ اپݨے عروج تے پُجدی اے ـ حالات بیا رُخ اختیار کر گھندن ـ حضرت عمر فاروقؓ پولیس دا محکمہ ایں سانگوں نہ جوڑیا ہا جو غریباں، بے واہیاں تے دے سینگیاں

دی رت چٹیندی ۔ اج دا لکھاری سراپا دھانہہ بݨ تے دھاڑاں
ہکلیندا نظر آندے ۔ "ج صہیب! ایں ول وانڄ تے اندھار کوں
روکو ۔ ایں کٹ پھر تے ظلم قہر کوں ٹھلو ۔ لولھے لیک تے میٹ دے بٹیل
قانون کوں بتالو ۔ جیڑھا غریباں کیتے شکنجہ ہے ۔ اپݨی دادلی تے پھڑ کھوپی
پولیس کوں ہتھڑ ڈیو جو گھوڑے کن برابر سمجھن ۔!"

"آدم جائے" دے افسانیاں وچ ہک بیا خوبصورت افسانہ "گھر جنوا ترا" ہے ۔ ایہ افسانہ دراصل آدم جائیاں دی او گندی اول ہے جیڑھی نسلاں کنوں ساڈے وسیب وچ ٹری آندی اے ۔ پہلے زمانے امیر لوک دھن دے بدلے انسان خرید کریندے ہن تے اج دی داساکھ ڈے تے آدم خرید کیتے ویندن ۔ او غریب ہنگر جنہاں کوں ٹکہ وٹہ یا گھر آباد کرݨ دے ڈوجھے ذرائع نہیں ہوندے او غلامی دا ایہ طوق گل وچ پا تے سادرھے در تے خجل خواری دی زندگی گذریندن ۔ ہک خوشی دی خاطر انہاں کوں کتنیاں خوشیاں قربان کرݨیاں پوندن ۔!
قاصر فریدی ایں عمل کوں بھاڑ نال تشبیہہ ڈتی اے تے بھاڑ دا جیں ویلے چسکا پئے ویندے تاں کھیں دی ویہر ویلا تھیندی پہاڑ جیڈی حیاتی دے گذر دے ہوئے جذبیاں بھرے پل پل دا احساس ختم تھی ویندے قاصر فریدی ایں بے ہودہ رسم دی نفی کیتی اے ۔ جیڑھی وسیب واسطے ہک لعنت ہے ۔

ہک اللہ نے برحق اللہ کوں چھوڑ تے غیر اللہ دے در تے خواہشاں دے حصول واسطے بھولی درچ اڈݨ تے توحید دے عقیدے کوں بجوڑ ج کریندی پیر پرستی والی فرسودہ رسم بھانویں جو اپݨے توڑ کوں پجݨ والی ہے پر جے تائیں پرانے لوک اجݨ باقی ہن ایہ بیماری دی باقی سمجھو ۔ ویہر دھاگ کوئی برا عمل نہیں ۔ مرشد انسان دا مربی ہوندے ۔ جہالت

دے اندھیاریاں وچوں کڈھ تے حق سچ دے رستیاں تے ٹورݨ والا ہوندے تے او مرشد او ہوندے جیندے اُتوں حضرت سلطان باہوؒ خود کوں وتیندیاں ہوئیاں اپݨیاں عقیدتاں دی حد مکا ڈتی اے:

ایہ تن میرا چشماں ہووے، مرشد ویکھ نہ رجّاں ہُو!
لُوں لُوں دے مُنڈھ لکھ لکھ اکھیاں، اِک کھولاں اِک کجّاں ہُو!
اتنا ڈٹھیاں صبر نہ آوے، ہور کتھے وَل بھجّاں ہُو!
مرشد دا دیدار ہے باہُو لکھ کروڑاں حجّاں ہُو!

تے اُنہاں پیراں کوں کیا آکھوں جیڑھے آپ ہڈاں سُودھے پلیت ہوندن پر مریدنیاں دے ہڈ پاک کرݨ واسطے انسانیت سوز فعل انجام ڈیندن ایجھے نام نہاد پیر اسلام تے انسانیت ڈو نہائیں واسطے میہݨا ہن۔

ساڈے وسیب وچ اجݨ دی سادگی تے بھُلیݨ ڈھیر سارا موجود ہے۔ اَج وی لوک ڈاڑھی مون شریعت دے منکر، مچھیل پیر دے پیراں تے ہتھ رکھݨ اپݨے واسطے سعادت سمجھدن۔ پر قاصر فریدی ایں جھک نوائی تے اَندھے اعتماد دا جیڑھا نتیجہ کڈھیئے اونکوں ڈیکھ تے اکھیں اپݨے آپ شرم کنوں جھک ویندن۔ "ہڈ پاک" دے چھیکڑ وچ عزتاں دے لوبھی پیر دا حشر تے سیفل دی ارداس، قاصر فریدی دے اندر دے لکھاری دا ردِعمل عمل ہے۔ ہک غیرت مند تے صاحب ایمان تخلیق کار وچ اتنی نفرت دا ہووݨ کوئی قابلِ اعتراض گالھ کائنی۔

"بھری گھاہ دی"، "چھیڑ" تے "آدم جایا" طبقاتی اُچ جھک، معاشرتی نا انصافی، وسیبی دانج تے ڈڈھپ دے وَیݨ ولیندے حقیقت نما افسانے ہن۔ مصنف دا تعلق اُوں علاقے نال ہے جتھاں غریب اَج وی وڈیرے تے مُتبار کیتے گھڑے دی مچھی اے۔ غریباں دا خون پسینہ، نندر آرام، محنت تے رزق تے انہاں دیاں نمانیاں عزتاں اُتے مُتبار

دا ایہوں حق ہے جیویں پیکی وراثت تے بندے دا حق ہوندے پر غریب بُھتار دی کہیں وی رعایت تے ہمدردی دا حقدار نہیں سمجھیا ویندا — ایہ طبقاتی کشمکش تے عدم مساوات دے سبب ءِ چ ہک سوالیہ نشان بݨی ہوئی اے — ایہ کتنی بے نرداری اے جو قربان جہیں قربانی دے بکرے نمک دا حق ادا کریندیاں ہوئیاں جبار جہیں بُھتاراں توں جِندتاں قربان کرن پروفادے انہاں شہیداں دے روون والیاں کوں جے کڈاہیں بھری گھاہ دی وی لوڑ پئے وَنجے تاں گھاہ دے تیلے تیلے دے بدلے اُنھاں دی عزت لیرولیر کر ڈِتی وَنجے — پالے کنوں ڈکدے غریب دے بیمار بال کنوں بُھتار دے بُوٹیاں کوں زیادہ اہمیت ڈِتی وَنجے — تے پائی پائی کُھنجا تے روزی دی اٹکل کریندے کہیں کالو دے مُنہ دا گِراں کھسیجݨ تے کہیں کوں پرواہ تک نہ تھیوے — ایہ ظلم ہے — ڈُڈھپ ہے — ناانصافی ہے تے قاصر فریدی اپݨے افسانیاں وِچ انھاں ناسوراں بارے اپݨے قلم دیاں واگاں ڈِھلیاں کرتے ورجیوا کیتے — انھاں افسانیاں وِچ قاصر فریدی دے احساس دیاں ڈُسکیاں صَفی محسوس کیتیاں وَنج سگدِن —!

"جاگر" ایں مجموعے دا ہک خوش طبع افسانہ ہے جیندے وچ جعلی بھوپیاں دیاں عیاریاں، مکاریاں تے چالاکیاں کوں متھالیا گے۔ البتہ "ساوا پاݨی" اپنی نوعیت دا ہک منفرد افسانہ ہے۔ جیندے وچ ہک بہوں وڈے عوامی مسئلے کوں نشابر کیتا گے — مسلسل فرق، وانج تے استحصال دے نتیجے وچ حقوق دے حصول واسطے وسیب ءِ چ ٹُرݨ والی تحریک دا پس منظر بیان کیتا گئے — ایں افسانے وچ حقوق دی غیر منصفانہ ونڈ حکام بالا دا تعصبانہ رویہ، لوئر علاقے دیاں محرومیاں تے اپر علاقے دیاں اسائشاں دا وچوادچو ریا گئے — کہیں ہک ملک دے ساڈے وسدیاں

کوں ہکی نظر نال ڈٹھا ونجنا چاہیدا اے ۔ پر ایٔویں تھیندا کائنی ۔ ایں نا اصلی تے فرق وانج پاروں جیڑھا نقصان تھی سگدے اونکوں وی اشارے دی زبان وچ بیان کیتا گئے کیوں جو عقلمند واسطے اشارہ کافی ہوندے ۔ !

قاصر فریدی دے افسانے سادہ، سلونے تے چھوٹے ہن ۔ پر انہاں دی سٹ ایٔویں ہے جیویں ننگی جان تے تلہاڑاں ۔ ! انھاں دی زبان ٹھیٹھ تے اسلوب نویکلا ہے ۔ محاوریاں کوں جتی کثرت تے خولصورتی نال ورتیا گئے ۔ ایہ چھڑا قاصر فریدی دا کم اے ۔ انہاں دے افسانے "ہڈ پاک" وچ تقریباً ڈھائی سو محاورے تے چالھی کھن اکھاݨاں ورتیاں گئن ۔ جنھاں افسانے دی چس رس ڈوڑی تے چوڑی کر ڈتی اے ۔

مقصدیت قاصر فریدی دے افسانیاں وچ نشابر ہے اُنہاں اپݨے ہر افسانے وچ کہیں نہ کہیں مقصد کوں ضرور واضح کیتے ۔

قاصر فریدی ڈھیر گالھیں باپردہ لفظاں وچ کیتن پر کتھائیں کتھائیں لفظ بے پردہ تھی گئین تے گالھیں یورپین ماڈرن گرل دیاں بھانڈاں ڈیوݨ لگ پئین ۔ ایہ مصنف دی مجبوری ہئی تے واقعات دا تقاضا ہا ۔

"آدم جایا" قاصر فریدی دا پہلا افسانوی مجموعہ ہے ۔ ایہ اپݨے آوݨ والیاں افسانیاں وچ آدم جائیاں دے ہیٔے زیادہ مسائل نشابر کرتے انسانیت دی خدمت دا فریضہ انجام ڈیندے رہسن ۔

دعا ہے ۔ قاصر فریدی، اوندیاں تحریراں تے اوندیاں تحریراں کوں پڑھݨ والے ہمیشہ سوکھے، ساوے تے سلامت رہن ۔ آمین

ظفر لاشاری

محراب والا ۳ جون ۱۹۹۲ء

(احمد پور شرقیہ)

ہڈپاک

وسائے کوں لانواں لدھیں چوتھا پنجواں سال ہا پر حالی توݨی دھیانہ پُتریا۔ توکل دے بیڑے ݙاڈھے ٹھیلیو ہن پر اولاد دی سِک ٹِکا کر بہݨ نہ ݙتس۔ جیں جیڈے لمب ݙتی چوتا بدھ اُڈاہیں بھج پیا۔ جتھ سیاݨا حکیم سُݨیس اُتھائیں پُناں۔ کئی ݙاکداریاں رُلیا۔ کئی دایاں کمتیاں ۔ پر توڑ کہیں نہ چاڑھیس۔! آخر جن بھوپیں دی وٹ آن گھدس۔ تئے سوݨ سوتر کیتونس۔ کئی جینْدے ساہ دار دھرتی وِچ پورا پا چاتس۔ کئی کڈھارے کڈھیونس پر ذال اوندی نہ پُھٹݨی ہئی تے نہ پُھٹی۔ پھنڈر دی پھنڈر۔ اوݙوں تھکا تاں پیریں فقیریں دے گوݙے وَچ گھدونس۔ کئی لیلے، پہرو، کئی وچھیر جھوٹیاں نذر نیاز ݙتونس۔ کتھائیں پیریں دیاں دُعائیں جھٹیو ہنس۔ تویذ، چھل، دھاگے گھِن گھِن اَگ نک تھیا۔ پُہلاں ݙے ݙے سُتیاں تھیا۔ پر کہیں نہ تاریس۔ جیڈوں کیڈوں در ہار ئیے تاں اولاد دی آس لہا مونجھاری بگل لا بیٹھا۔ تیں میں ݙاڈھیا آکھیا چاکھیا جو بیا گھر چا کر متاں اللہ سُݨ گھنے۔ پر او ہٹ دل نال سیتی وَداہا جو اللہ اولاد ݙیسے تاں ہیں وچوں ݙیسے۔ نہ تاں ہک چھوڑ ویہہ گھر پے کراں کجھ نہ تھیسے۔ ذال وی نویں نینگر، سوہݨی مور زادی ایجھی جو ہتھ لائیں ٹکا لگدا ہس۔ ٹھاہ وت ایجھا ہانے جو ہک پے کوں ݙیکھ تے جیندے ہن۔

گھر وچ وی لکھ مراد ہا، ڈھور ڈھگی، گوہ گہٹا۔ مال مڈی، ملخ ماڑی، پیسہ پاہ۔ چنگے ساوے سُکھے ہن۔ پر اولاد دی مونجھاری لکائیں نہ لکدی ہئی۔

اودیں تاں وسائے کوں ذال اِی کئی واری دل نال موکل ݙتی جو

ہِیا گھر کریں تاں لکھ واری ــ پر وسائے ہِکّو توکّل چا بَدھا ـ ول فیروزاں وی گھر آلے دی ہیں گالھ کوں گنڈھ چا ڈِتّی ــ !

سیاݨیں سچ آکھیئے ـ نیّت چنگی ہووے تاں دل دیاں مُراداں آپے پُوریاں تھیندِن ــ کئی ڈِینھ وہاݨے تاں وسائے دا ہِک سنگتی اُبھے کنوں آ نکتا ـ گالھیں گالھیں وِچ ہِک پیر دی ڈاڈھی نیکی کریندیں آکھیُس جو اوں دَر کنوں کئی رَنگ جِگن ـ کئی اُوتر ے ساہ للّھر بالیں دی جھَݨ اپݨی وَلہر آلے تھئے بیٹھِن ــ میڈا آکھیا مَنّو تاں تُساں وی ہُوں دَر تے وَج جھولی اَڈّو ـ میکوں پک اے جو کھڑ کدیں پنجالیں اُٹھل نہ وَلسو ـ دِھی بھاویں پُتتر پیٹ پا وَلسو ـ وَل گالھیں گالھیں وِچ پیر دے اپݨے اکھیں ڈِٹھے کئی نقارے سُݨایونس ــ تاں ڈُوہیں ذال مُڑسیں کوں اُچوا لگ گیا ہُوں ویلھے تُرت پُرت تیاری چا کیتو نے ـ ولایت دے پندھ جھاگ لارھیں دے دِھکّے دھوڑے کھا سئیں دے قدمیں وَچ لگے ـ

وسائے ہوریں ہیول تونڈی ڈِھگ پیر ڈِٹھے ہَن پر اے پیر بِی وَن دا ڈِسیا ـ شکل وجہہ سوہݨی تے امیروں ـ ہتھ وِچ تسبیح تے نہ بِی کوئی مِݨ مِݨ ـ نماز روزے دی تات نہ اللہ رسول دی قیل قال ـ اُٹھّے ویلھے دھوپ تے سیندھ سُرمے وِچ پُورا ہا ـ کپڑے لتّے دا شوقین ایڈا جو ڈِینھ وِچ سئے سئے ویس وٹا ٹھمکاوے ہا ـ سُتھریے دی ٹھرک ایجھی جو جان تے دَنّڑ دی ذَرّی نہ آوݨ ڈیوے ہا ـ بَر سَر رکھا ہُوں ذرا بھورا آن اِی پووے ہا تاں چیٹھیں نال بیٹھا کپڑے چھنڈکے ہا ـ دَھچ تے چھوت ایڈی جو آکھ تے بس چا کر ـ پار پیسیں آلے مُریدیں کوں تاں وَت اِی اوکھا سوکھا ڈِنگا ڈورا ہتھ ڈِیندا ہا ـ پر جیھے تیھے کوں تاں کولھوں وی لنگھݨ ڈِیندا ہا ـ بَر سَر پڑے دا کوئی ہیکا نا مُرید خلیفیں دے گھتّے گھتّے کھلے بُجے ـ ہکّل ہوڑ چا قدمیں آن اِی لگے ہا تاں بے حرام جو اُوں کوں کھڑا سِدّھے مُنہ ہتھ اِی چا ڈیوے ہا ـ الا ہے

ہتھ ٻدھے ہانس۔ بس چھڑا اپݨیں ککڑیں، تتریں تے کُتیں نال ہُش تے ہُش ہا۔ پر مُرید ہن جو گھندے پئے ہن، نہ اپݨی ہتک ہاں تے ہمدی ہانے تے نہ خلیفیں دی ٹوٹ لعنت نال متھے تے گڑ ٹیج امدا ہا۔ حیائی بے حیائی دی زیارت تے حُش ذو نقی پھنڈ پئے نہ ہمدے ہن۔ سئیں ہن جو چھڑا ککڑیں، تتریں، ہٹیریں تے کُتیں دی اتا والی وچ سو گھے ہن۔ بندیں کوں دال مانی اوکھی لبھدی ہئی پئی گئے، تتر تے بٹیرے مکھݨ کھیر بدام تے وݨ وݨ دے میوے کھمدے ہن۔

اے لقار ݙیکھ ہک واری تاں وسائے دا ہاں سڑ گیا۔ دِل وچ آکھیس ایں پیر کوں تاں اپݨیں ککڑیں، تتریں کنے وندکی کینھی ملدی۔ اساکوں کیا کھݙیا کھویسے؟ پر ہݙ دے کوں کجھ دا آسرا وی ݙھگ۔ سویل کنوں لا پیشیں تائیں اے لقار بیٹھے ݙٹھُس۔

وسائے کݨ رکیتی جو ایویں تاں رل ویسوں۔ کوئی کاری کراں ـــ اوں ہک خلیفے کوں لباکھ لا ویہہ روپے اوندے کھیسے وچ گھتیونس۔ وَل تاں سئیں خلیفے اونکوں جھٹ کنے اگے پیر دے اگوں وَج کھڑایا۔ او وݙی ہک سکاوت نال قدمیں لگا۔ پر پیر چھڑا ہتھ ای نہ چا ݙتے۔ پھکا تھی ہک پاسوں تھی بیٹھا۔

وَل فیروزاں پیر سئیں دے قدمیں لگی۔ پیر سئیں اونکوں ݙیکھ اپݨی کیس لگل کالی ݙاڑھی تے مچھیں تے وݙی دھرتے انگل نال ہتھ پھیریا۔ ول مارݨے ݙاند آنگے کھوڑا تھی پچھیس: "دِھی ݙیوائیں کے پُتر۔؟"

فیروزاں پیر دے موہوں اپݨے دل دی سݨ حریان تھی بیٹھی تے اُوں کوں وݙا ویلھ جاݨ تے آکھیس:

"سوہݨا سئیں! میں تکھݨا داوݨ تیݙے اگوں آن رݙیم ـــ تیݙی مرضی دھی ݙیویں۔ تیݙی مرضی پتر ـــ پر کھن تے اُٹھسائیں۔"

ہݨ پیر دی مچھ پھرکی تے خلیفے کوں آکھیس:

"اے میݙے ݙس دے مُریدان ـــ وݙی آس کر لنگھ آئین ـــ

رکھیے وچ تاں کو لے تے، پرئیں اِنہئیں کوں سکھنا نہ ولیساں ۔ ہُن توں میڈی مُریدنی کوں حویلی ڈِیوا ایتھ ۔ تے میڈے ایں مُرید دی پارت اِی ۔ اینکوں کھنڑا پتھاری ۔ پانی کانجی تے مانی ٹکر تاں ئیں چیٹھ نال ڈیوتا اے۔"

تے وَل وسائے کوں مُوتھا ڈیکھ آکھئیس :

" مریدا ۔! نہ مُوتھا تھی تے نہ دل لہا۔ کجھ ڈینہہ ٹکنا پوسی ---- پر ولیسیں سو بچہ نال ۔"

وسایا پیر سئیں دی دل جاہی سُن جھکائی نال آکھئیس :

" سئیں ! ہیں اولاد دی سِک وچ کیئے دَر رُلیاں ۔ کئی پیر پر کھیم پر کھیں نِیں پُچھائی ۔ ہُن تیڈی سُنج تے تیڈا دَر تک آیاں ۔ جے تئیں پُچھائی تاں ساری حیاتی نوکری ڈیساں ۔ تیڈے بچیں دا باندھا رہساں ۔"

پیر سئیں اوندیاں گالھیں سُن مُرکیا تے آکھئیس :

" مُریدآ ۔! اولاد تاں اِیویں سمجھ تیکوں مل گی ۔ پر ایہا گالھ گنڈھ ڈے ہِٹر چاپَندھ ---- نکی تھیوے بھانویں نکا ۔ رہسن میڈی غلامی وِچ ۔"

وسائے پیر کوں قول ڈِتا نہ

جھٹ کتے پِچھے فیروزاں حویلی وِچ پُج گی ۔ تے وسائے کوں ہِک نویکلا کوٹھا مل گیا ۔ او اِی پَندھ دا ماریا پچھاڑیا پیا ہا ---- چیل ڈگھیرن دی دیر ہئی جو تِپک تھی گیا۔

پیر سئیں فیروزاں کوں ڈِٹھا تاں سول پے گیونس ۔ اپنی خاص دُھوتی جیر ھی ہِک پُرانے بوڑھے دی گوہ اصل ہُڈھی کھُوکھ سُبھنائیں ہانھیئیں دی موہری ہئی ۔ اُوں کوں سڈ آکھئیس :

" جِندل ! ہِک نویں پکھی کوڑی وچ پھسیئے ---- پر ہے ٹُر ہِر تے اُڈراک ۔ انکل نے تلافی نال سِجھ پھیرنس ۔ ٹُرہ گیا تاں وت اَوکھا پھسیسے ۔"

جِندل ایجھے کمیں دی تاں تاکھ ہئی ۔ اُوں دیر نہ کیتی ۔ فیروزاں دا

پاسہ ہَدھ آن لباس لاتونِس ۔ نَتّے نَتّے وکرڑ ڈِتونس ۔

فیروزاں تاں ہِک سِدّھی سَوَلّی جَٹّی ہَئی ۔ او جندل دے وکرڑ وَل کوں نہ سمجھی تے بہوڑیج پی تے اوندی اِنڈ تے آن چڑھی ۔ پہلا سنجھا ٹکیا تاں جندل اوں کوں سِکھا پڑھا تِھتار ٹھگال تے پیر سئیں آلے کوٹھے ءِ چ گھن گی ۔ پیر اپنٹی گِنٹی موجب ہِک مُصلّا وِچھائی مراقبے ءِ چ ہا ۔ اوں کوں اُتھائیں کھڑا کو ٹھے دا در ڈے چوکھاٹ تھل بیٹھی ۔ ایویں پیر موڑ دیر تھی جو سئیں مراقبے ءِ چوں سِر چا ہکّل مار پُچھیا :

" کیا منگدیں ــــ ؟ "

فیروزاں ہتھ بَدھ آکھیا : " سوہنٹا ہیں اولاد دی سکاتی آں ۔ "

پیر سئیں وَل ہِک جَھٹ مراقبے ءِ چ وَج پُتے ۔ تھولی دیر تھی تاں وَل سِر چا آکھیُس :

" مَنگ جیرھا کجھ منگدیں ؟ "

فیروزاں وَل اولاد دی صدا کیتی ۔

تریجھے واری اِیہو لتار تھیا ۔ ہُنٹ پیر مُصلّا چھوڑ پلنگ تے آن بیٹھا تے آکھئیس :

" تیڈے ہَڈ پلیت اِن ۔ جے تائیں ہَڈ پاک نہ تھیسِن ــــ توں وَدھسیں نہ وِ بُوسیں ــــ ! "

ہُنٹ فیروزاں جندل دی پڑھایل پَٹّی موجب ہتھ بَدھ آکھیا :

" سوہنٹا ! ہَڈ پلیت ان تاں پاک کر وچا ــــ ہیں دِل نال موکل ڈیندی آں ۔ "

ہُنٹ پیر دی مُشک مکّی تے آکھئیس :

" مُریدنی ! اساں فقیر لوک اُوں ۔ اساں اپنٹا نفس مار ڈِتے ۔ اساکوں ہَڈ پاک کرنٹ دی لوڑ نئیں ۔ پر تئیں جہی اولاد دی سکاتی مُریدنی

کوں سکھݨا ولاوݨ روح نئیں تھیندا ۔ پر اے گالھ گنڈھ ڈے ہݨ چا بدھ جے ہݙ پاک آلی گالھ باہر نکتی تاں ہال اصل یاری نہ پمسنی ـــ ہتھوں چاوݨ کنوں پہلوں پیٹوں پے ولیسی ۔"!

فیروزاں سدھی سولی جتی ہئی ۔ اوندے ڈنگ ڈول کوں نہ سمجھی تے نیوڑت کر آکھیس:

"سوہݨا سئیں! اے ڈیکھ! میڈا سیندھ تے ہتھ اے ۔ ایڈوں دی خدائی اوڈے اُٹل وچے ۔ تیڈی مت مول نہ وسرلیساں"!

ہݨ سئیں مُشکیا ۔ ول ہک شراب دی دنگی چا اوندا ڈھکݨ کھول چیپیں وچ ٹرٹر کر شوکارہ ڈے ڈو چار ڈُھک جتلی اوں کوں ڈتُس تے آکھݨ لگا: "بسم اللہ پڑھ تے پی چھوڑ ۔"!

فیروزاں کوڑا اند کوں ڈِٹھا ناں کر مندے ساہ کوں ـــ ہکی سہی پھک چھوڑیس ۔

ول پیر سئیں ہُوں دنگی کنے ہک گلاس بھر ڈُھک کر پیندا رہیا ۔ اینیں چنگاں لحظہ گذر گیا ۔ ول جیں ویلھے ڈٹھس جو فیروزاں نشے کنے مست تھی گئی اے تے آپ کوں وی سرور آوݨ پئے گے تاں اوں کوں آکھیس:

"مربیٹی! سنجھر، ہݨ ہݙ پاک کریندا ں ـــ"!

فیروزاں پیر دی اکھ وچ اکھ رلائی تے تھولا جا مُشک پئی ۔

پیر تاں ہیں تاڑ وچ ہا ۔ رنکھے رنکھے اُٹھی تے فیروزاں کوں بھاکل چا پاتس تے ول الف کر پلنگ تے سُمھا ڈتس ۔ ہک عطر دی شیشی کڈھ چیپیں وچ ٹرٹر کریندا رہیا تے اوندے بُت تے ٹرونکا کریندا رہیا ۔ جھٹ کنوں اگے کوٹھے وچ دھکار نچ گئے ۔ ول پیر اپݨی تسبیح اوندے انگ انگ تے پھیری ۔ ہݨ فیروزاں کوں کنڈاراں چڑھݨ پے گیاں تے

بُت وِچ سر پیر جھج گی ــ ! اکھ ایڈی مست تھی گئیں جو کجھ نہ ڈِسدا ہا۔
پیر سئیں ڈِٹھا جو ہُݨ مست آن تھئی اے تاں او وی آپݨی تے آ گیا
تے وَل ...... کُسے کُسے اٹکلیں تے دِھریں نال چُپ چاتُس ــ !!
اے لقاء پُورے سَت ڈینہہ تھیندا رہیا ــ ۔

اَٹھویں ڈینہہ "ہَڈ پاک" کرا گھتی ــ پیر دُنیا دیں اَکھیں وِچ کیری
ہُرکݨ سانگے تھَݨا تویذیں دا ہار پَدھوا چھوڑیا ــ تے وسائے کوں وی
پرچک ڈے آکھئیس جو تُوں وی اپݨے وَسّوں پورا حیلہ کریں۔

تھولے ڈینہہ گزریئے جو فیروزاں کوں پیٹ تھیوݨ دے عنوان
نشابر تھئے۔

ہُݨ چَودھار پیر دی ہُوک پے گی ــ پیر دا لقاء ڈیکھ وسائے دے
دل تے جیرھے اُبیل چڑھیئے ہَن او کیہ گئے تے اوندی گوری گانوݨ پے
گیا۔ ہُݨ وسایا تاں دِلوں بجانوں صدقے گھولے ہا۔ اوں ذال کوں کئی
پھیرے آکھیا جو چل سئیں دی حاضری بھر آؤں۔

پر او تاں سَٹکے پیتی کھڑی ہئی ــ پئے کوں تھتھار ٹھگال تے اپݨا
پاندھ چھڑوا گی ــ پر وسایا ہِک پَلیا پلیا لیلا، کُونہاں تے پیاں وَنک پونیاں
سُو کھڑیاں سئیں دی نذر نیاز وَچ کیتونس۔

پیر، فیروزاں کوں امیند واری تھیوݨ دا سُݨیا تاں خوش نہال تے
باغ بہار تھیا۔ ہِتھوں ہِک چاڑھݨ سانگے ہِک ڈُوں تویذ پے وی چمبار
چھوڑیونس ــ تانگھ دا ویلہا ڈِہاندا او کھا اے ــ پر ڈِہاں وینڈے ــ ڈِہاندے
ڈِہاندے او ویلہا وی آ گیا جیہیں ویلھے دے سانگے ذال مُڑ سیں دُعائیں
منگیاں ہَن۔

فیروزاں کوں ڈِھی جمی ــ ڈِھی نہ ہئی ہِک چندر ہئی ــ ہِک غُلاب دا
پھل ہئی ــ ایجھی سوہݨی تے مورزادی ــ جیویں بہشت دی حُور ہووے۔

ہیر حور کوں ڈٹھا تاں ہو بہو ہوں دی شکل وجہہ ۔ ہوں دا مہانڈرا مُنہ متھا ۔ اکھ نک ۔ اصل ہوں ریت ۔ کتھاہوں ذری نہ چکی ہئی ۔

پیر دا دل ہٹاں پٹاں کرن پے گیا ۔ اوں کوں تاں پک ہئی جو اے میڈی رت اے ۔ کسکیس بھئیس ۔ الا ہے رت دی چھک ۔ ہوں ویلھے شہر کتے وڈا ڈاکٹر چوریج آیا ۔ ننگر نال دوا داروں تھیا تاں ڈینھیں پیہیں وچ اُٹھی بیٹھی ۔

وسایا تے فیروزاں کجھ ڈینھ اتھاہیں ٹکیئے ۔ ترسلا تھیو نے تاں گھر ول آئے ۔ پر وعدے موجب حور اُتھائیں رہ گی ۔

ڈھگ ڈینھ سر پڑ نکایو نے پر دھی نہ نظری تاں گھر کھادن کوں آ گیا ۔ ول جتی چھکیو نے تے پیریں وچ کھڑے ۔ ڈوں چار ڈینھ ٹک ول آئے ۔ ایویں سال کھن آوَج لگی رہی ۔ آخر دل تکڑا کر سر پڑ نکا گے ۔

حور سوہنی حور ہئی ۔ پیر دے گھر کھادن پیون چنگا چوکھا تھیا ۔ فزر پیشیں دھو پو تے کپڑے لٹی دا ستھریا تھیا تاں اوندے سوہنپ وچ ان گھٹ ودھارا تھیا تے او کھمبی آنگے اسرن پے گی ۔

ہن جیویں جیویں وَدھدی ویندی ہئی ۔ پیر سئیں دے دل وچ نئے نئے وسواس سِر چیندے آمدے ہن ۔ اوں نال دلی ٹھاہ تے دل منگن آپوں چان وَدھدا ویندا ہا ۔ ہن پیر سوچیں تے گڑ دھالیں وات آ گیا ۔ نئے نئے دلیلاں جلماں بن رت پیون پے گیونس ۔ کہیں کہیں محل آپ قیاس کر آپ کنوں پچھدا ہا جو ہڈ پاک کرن نال ایجھیاں کئی حوراں جمیاں ہوسن ۔ پر اے کیوں میڈی گجی دا نُوڑ بن گی اے ؟

الا ہے ایں وچ کیا چھک اے جو میکوں اپٹیں نکیں دِہریں کنے وَدھ پیاری اے ؟ ایں سوال دی ولدی اُوں کتے نہ بنڈی ہئی تے او ٹھڈا ساہ بھر تے چپ مار ویندا ہا ۔

اوندا سوہنپ اوندا موںہہ متھا ڈیکھ مار پیؤ وی اوندا ناں حور رکھیا۔

اوں کوں چا نوّݨ سیتی اوندے مامے مکھݨ اپݨے پتر سیفل کیتے منگ گھدا۔ حور ہک تاں فیروزاں تے وسائے دی ہکّی لدھی دھی ڈوجھا سوہݨی مور زادی سَنت سیئت آلی۔ وَل وستی دے مُہاندرے مکھݨ دی نونہہ۔ ہݨ تاں ویڑھے پاڑے ءِچ حور اِی حور لوݨ پئے گی۔ نکا وڈا ہر کوئی ہوں تے صدقے گھولے ہا۔

سکّیں سگدادیں تے پریچیں دی ہک سکاوت تے مار پیؤ دے ہتھیں ءِچ کھیڈدیں ہنجیں چھئیں سالیں دی تھی۔ میچی کنے قرآن پڑھݨ پے گی۔ وَل جیویں جیویں سنوپری تھیندی آئی اویں اویں مار پیؤ دا ٹھاہ تے دِل منگݨ وَدھدا گیا۔ تے پیر کوں ڈِتل قول وِسار بیٹھے۔

وسایا تے فیروزاں باغ بہار ہن۔ دھی دیاں سوہݨیاں تے توتلیاں گالھیں سُݨ سُݨ ٹھر ٹھر پے جیندے ہن۔ پر ہک ڈینھ بھجدی دھر کدی نوّیں نروئی حور کوں اچاچیت کوسا آگیا تے ترت پرت کوسے نال سڑکݨ پے گی۔ مار پیؤ دا ساہ سُولی تے ٹنگیج گیا۔ ہوں ویلھے ڈاکداری ڈے چا بھنّے۔ پر ذرّے دی کسر نہ پی۔ سَتھوں کسور ڈوڑی تھی گی۔ مار پیؤ دا ساہ دھی ءِچ ہا۔ انہاں واسطے مرݨ آگیا۔ ڈاڈھے بھنّے دُھر کے۔ سئے سئے سوّݨ سوتر کیتو نے۔ اپݨے وسو کے سَتھے باݨ ماریو نے پر کجھ نہ تھیا۔ ہݨ او مرن نہ جیون۔

حور دا القار ڈیکھ ہر کہیں صلاح ڈِتی جو پیر ڈے چا وَجوس۔ تُساں پیر نال ڈِتل قول وِسار بیٹھو۔ ہیں سانگے نوّیں نروئی چھوکری کُرلاہ پُرلاہ گی اے۔ فیروزاں تے وسائے کوں اے گالھ ہتھ لگی۔ ہوں ویلھے اوں کوں چا تے بھنّے۔ پیر سئیں دے قدمیں وچ ڈھٹھے۔ ڈاڈھے رُنّے۔ گھر ڈِتّیاں کیتو نے۔ معافیاں منگیو نے۔ مار سائیں پیر کھڈا وچ تھیا۔

ڈیکھا ویہندا رہیا۔ حور تے جوانی پور آن بھریا۔ ہݨ تاں او ہک قیامت ہئی۔ جیڑھے دید بھنویندی ہئی اوڈاہیں لوک قتلام تے حشام پے ٹھیندے ہن۔ اوں کوں جیڑھا ڈیکھے ہا اوندا ہاں پھتکݨ پے ویندا ہا۔

حور ہئی وی صحی سچ دی حور۔ گاڑھا غلابی رنگ، مست کجلی تے چیروین اکھ۔ کالے بشیر وال جیڑھے ہنڈڑیں تے پمدے ہن تے جہیں ویکھے والیں کوں لوڈا ڈے چھنڈکا ڈیندی ہئی تاں ایویں لگدا ہا جیویں کالی شاہ ناگݨی مرلی دی مست سر تے نچدی پئی ہووے۔

دنیا وچ سوہݨے ڈھنگ اِن پر حور دے مٹ کڈ لنے ملسن۔ ہیں سانگوں تاں پیر اوں کوں ڈیڈھی کتے باہر پیر نہ پاوݨ ڈیندا ہا۔ پر اوندے گھر وچ جیڑھا لقار بھیوݨ آلا ہا۔ اوں کنے اوڈھر ہا۔

پیر دا وڈا پتر جواد جہیں دے سر تے پگ آوݨی ہئی۔ جہیں گدی تے پہلے صحبی ماݨݨی ہئی۔ او حور تے پور پکائی ودا ہا۔ اوں کئی پھیرے اپݨی ماں کوں آکھیا پر ماں حور کوں آکھݨ تے دل نہ بدھا۔ کیوں جو وڈا سئیں ہر ویلے اوں کوں اپݨے کوڑے وچ لکائی رہندا ہا۔ پر کے تائیں؟ مکے گھر وچ بھاہ تے کپاہ رہݨ ہا —— آخر ہک ڈینہہ وڈا سئیں رچھ کتیں دی بھڑاند تے گیا ہا۔ جواد کوں وار لگ گیا۔ او وی باہروں سنگتیں کنوں کھاپی تے ولیا تاں حویلی وچ وڈی بی بی جیڑھی ہکا اپݨے کوٹھے وچ رہندی ہئی تے ڈو چار ماہیں دے سوا ہیا پکھی دا پکھ نہ ہا۔ اوں حور دے کوٹھے کوں تاڑیا او کلھی ہئی۔ پہلوں تاں روح راز تے ٹھڈے سینے نال منت ترلا کیتس۔

حور نانہہ نانہہ کر باہر دھروکڑی مار بھنی پر جواد اگ گھن کونڈا چاڈیتا۔ ول پکڑ تے زوراں مسائیں اوندا کورا تھاں بھن ٹھیکری کر ڈیتس۔

ئور چیکا ہا کا ڈاڈھا کیتا پر کہیں کن نہ ڈتے کیوں جو اے نقارتاں
فرزر پیشیں عمر پدٹیئں تے ہا نھیئیں نال تھیندا رہندا ہا۔
ہُݨ ہی واہ نہ نظر گیس تاں رووݨ کوں گیا ڈٹکس — رو رو سائیں
تھی تاں جواد آلی ہا نھی جیرھی کور تے کھڑی ہئی پاسہ بدھ آکھیُس،
"ادی! توں تاں اصل چری چٹ ایں — جو سویل دی رنجر دی تے
سڈ کدی ہیٹیں — توں تاں بھاگ متھے آلی ایں — تیڈے لیکھ چنگے ان
جو تیکوں نندھے سئیں ہتھ پاتے — توں تاں کھٹ گیوئیں — تیڈے ہیں
جہان ہڈ پاک تھی گے — ہُݨ توں ساری حیاتی ووݙی موجاں کر — توں تاں
جیندیں جی بہشتݨ ایں —!!"

پر اے گوڑیاں دل جا ہیاں حور دے ہاں ٹھنڈیں نہ پیاں — ہتھوں
پہلے کنوں وی وَدھ نیر و ہا نوݨ پہہ گی — اے سُدھ جواد کوں پی تاں اوندے
کن رکیٹے تھے — تے اوں کوں کھڑکی جو آپے سئیں کوں سدھ پی تاں
کتنیں نال کھو سیسے — کیوں جو حور کوں وڈا سئیں ڈیہریں آنگے جانڈا ہا۔
اپنے وستوں تاں ڈاڈھے متھے ماریونس جو اے نبالہ را اتھا ہیں ٹھیچ
وَیجے — پر سُرکدی سُرکدی وڈے سئیں دے کنیں وِچ پے گی۔ اوندے
تاں پیریں وچوں دھرتی سُرکݨ پے گی چیتا گردان تھی بھتوالی کھاوݨ پے گیا۔

اوں کوں جہیں شئے دا ڈر ہا او تھی گی — آپݨی کیتی اگوں آئیس۔
تاں فیروزاں نال ودھیکی دا کسکیس تھیُس پر ہُݨ چھنا کرݨ کھپݨ کھوہݨ
اجایا ہا۔ ہک بھرا، بھیݨ نال دانگی مل کھڑا ہا۔ لوکیں دی عزت کوں
دانگرڑ دانگ کرݨ آلے اپݨی عزت کوں اپݨے ہتھیں رُپڑے ڈے کھڑے ہن۔

ہیں کنے ہی آخر کیا آمسے جو بھیݨ بھرا دا سندھا نہ رہیا۔ توڑیں جو
میتھ کوں اپݨی کالوݨ نی نظر دی پر وڈا سئیں پتر دے لچھݨ ڈیکھ ڈاڈھا
پرتاثا — گھٹنا کھپیا — کئی کئی ڈیہنہ سئے سئے گنتریاں تے وسواس

گوتیں وات ڈِتی رہ گیونس۔ کئی واری او ندا دل کیتا جو پُتر کوں ہلکے مڈی کتے لے تعلق کر گھر نکالی ڈیواں۔ پر نک آپنا تے نموزوی آپنا۔ جیڈوں کیڈوں خوشی تھئی۔ ہیں سانگوں چھوُ مار حیرت کر گیا۔ گھنٹے ڈیٹھ پُتر نال الاہول سٹ ٹھلہا ستھاں رہیا۔ پر حور نال اکلاس پہلوں کئے وی وده ہس۔ فرز پیشیں سنبھال کیہہ کپڑا لتّی تے شئے تنکال دی تھوڑ نہ آون ڈیندا ہا۔ پر او ہر ویلھے موُنجھی ماندی تے سُستی ٹُپی راہندی ہئی۔

کجھ ڈینھ تاں پیروی آلس تے گھن ستیں کر ٹرپائے پر جہیں ویلھے ڈٹھس جو پائی سر کنے تار تھیون پے گے تاں اوں کوں کھیاٹا ویڑھ گیا۔ آخر ہک دل منگدے سنگتی ڈاکٹر ڈے گھن گئیس۔ اوں دل نال ڈٹھا بھالیا تاں سُدھ پی جو او پیٹ بھریئے نال اے۔

ہُن تاں پیر دے اگوں اندھارا تنکیج گیا۔ سر بھنوالی کھاون پے گیا۔ تے پاں مُنہ ءِ پَح آ گئیس۔ ڈاکٹر پیر سئیں دا لقار ڈٹھا تاں بھج تے اُنوں آیا۔ نکھے تکھے سوئی لائس تے ہاں ویلھا کرن دی دوا دا بھمبا وی سنگھائیس۔

سئیں سر پیٹ نروا تھیا تاں ڈاکٹر پچھیُس۔ ڈاکٹر پیر سئیں دا گھاٹا تے نکے لا داسنگتی ہا۔ ہک ہے دی وِتی ولی جاندے ہن۔ اوں الف کنوں لا یے تائیں ڈس ڈِتا۔ پیو پُتریں دے کل بھجن سُن ڈاکٹر دیاں چھرکیاں نکل گیاں۔ او پیر سئیں دے تھولے گھٹے کل پچھن تاں جاندا ہا پر اے حال حقیقت سُن بونترا تھی بیٹھا۔

پیر سئیں وی تلے ہری سٹ ڈاڈھا بیشم تھیا بیٹھا ہا۔ ایویں لگدا ہا جو دھرتی جاہ ڈیوس تاں جیندا پُر یچ مرے۔!!

ڈاکٹر پیر دا لقار ڈیکھ ہک ٹھڈھا ساہ بھر آکھیُس:

"پیر سئیں! تہاڈے وڈ وڈیرے مُلخیں دے پندھ جھاگ سوہنے

نبیؐ دے سینگھے ہتھ بدھ اِتھ دیرے آن لاتو نے ۔ کجھ پہلے ای ہانے تے
کل پچھاں وی ٹھوکے ہن جو لوکیں اکھیں وچ جائیں ڈتیاں ۔ او وی
شانیں بھرمیں آلے ایجھے ہن جو پرائی جائی کوں آپنی دھی سمجھ لوکیں دے
بالیں بچئیں وچ بہہ شان قدر دی گذار گے ۔ لوک وی انہاں تے
ایڈے وکانڑے جو اپنے پیٹ تے پٹیاں بدھ ٹکا پیسہ تہاڈے اگوں آن
رکھیونے ۔ جیڑھے ساوے تے نروئے مرید ہن او اپنیاں ملخ مڈیاں
تہاڈے ناں لا تہاڈے در تے باہنے آن بٹھیئے ۔ تہاڈے وڈکیں دیاں
چنگائیاں تے گنڈھیاں ہن جو اے ٹور ڈاڈھی سوہنی ٹردی رہی تے
یقین تے اعتقاد دا ایجھا سانگا جڑیا جو اللہ نبی دے بعد سبھو کجھ تساں
ہاوے ۔ ! پر جیویں جیویں تہاڈے وڈکے مکلیندے تے قبریں
مٹیندے گے تے تہاڈے کیتے ملخ مڈیں دے ڈھگ لیندے گے ۔
تساں اویں اویں اپنے پیو ڈاڈے دی رستیل راندو ٹکیندے گیوے
تہاڈے اندر شیطانگی تے بیں سر چینڈی آئی ۔ جہیں کوں مارتے
تہاڈے ڈاڈے بابے اے موڑی آن بدھی ہئی ۔ جہیں دے صدقے اج
تساں وڈ وینڈ ملخ تے ان کھٹ مڈیں آلے او ۔ جیہیں کاریں،
بچارو تے محل ماڑیں آلے او ۔ انہیں نال اے کواہ تہاکوں ٹھہندی ہئی؟
پیر سئیں ! اکھیں پٹو تے چیتا جاہ تے آنو ۔ جے ہنڑ وی تساں
ڈاڈے بابے آلے ورت ورتاؤ، شان بھرم تے اکھ وچ حیا آنو تاں اساڈا
وسیب تساں تے ایڈا اندھا یقین رکھیندے جو تساں ول ساگی اساڈے
بچیں تے ملخ مڈیں دے سئیں ہوسو ۔ نہ تاں تہاکوں پتدیں لپ اٹے
دی کہیں نئیں ڈیوٹی ۔ اے تاں شکر کرو جو اجاں وی گنتری دیاں
ڈوں چار گدیاں نچھ آلا چاول رکھی کھڑن ۔ نہ تاں تہاڈے گھریں تے کُتی
کہیں نیں بھونکاونی ۔ !!

اے آکھ تے ڈاکٹر بہہ گیا ۔ اونکوں جور نال بھیوٹ آلی ودھیکی دا اِتلا ارمان لگا جو اوندے اکھیں کنوں پانی وَل آیا ۔

پیر سئیں وی بیشرم تھیا سِری تلے سٹی بیٹھا ہا ۔ جھٹ کھن چُپ غُڑپ رہی ۔ ول اوں ڈاکٹر کوں آکھیا :

"ڈاکٹر سیب ! میں کیتی تے بیشرم آن ۔ لچی آں ۔ جیرھا کجھ تھے اوں کوں بھاہ لا ۔ ہُن میڈی رہندی کھوندی عزت بچا ۔ نہ تاں میں ہِیں کوں منہ ڈیکھاوݨ جوگا نہ رہساں ۔ میڈا نک نموز، شان بھرم ویسے واݨ وَٹیندا ۔ اگی تے میڈی توبھاں اے ۔"

ڈاکٹر جھٹ گھڑی تلے منہ کر سوچیندا رہیا ۔ ہک پاسوں یار دی یاری ہئی تے ڈوجھے پاسوں ہک ڈاکٹر دا شان بھرم ۔ ڈوہیں پاسے بھارے ہن ۔ ڈاکٹر اللہ دے خوف آلا ہا ۔ اوں کوں ہک بے ڈوہ ساہ دار کوں مارݨ پُچالانہ بیا ۔ اوں پیر سئیں کوں جواب ڈے ڈِتا ۔

اپݨے گھاٹے تے جُتی سنگتی کئے جواب جھلیس تاں بے کہیں دے اگوں (اپݨی گندی آلے آجھوں کڈھݨ) آپݨا رنہنگ کھولݨ نموشی جاݨ گھر وَل آیا ۔ پر گنتریاں ولھیٹ گھیونس ۔ اپݨے نک چیسجݨ تے وڈیں دی کیتی کرتی تے پاݨی پھرݨ دے خوف اوندیاں نندراں کھس گِدھیاں ۔ ساہ سُولی تے ٹنگیج گئیس ۔ فرز پیشیں اپݨی نموشی دا خوف بیوی تے سُسرے آنگے اندروں اندروں جتی کھادی مہا کیتی ویندا ہِس ۔ سیاݨیں دا اکھاݨ سچ اے " زناور ڈُبلا تھیندے تاں پچھڑ ویڑھ ویندے ہِن ۔"

پیر سئیں دی گچی کنوں ہک گیڑ اجاں نکتا نہ ہا جو بیا نوڑ پے گئیس ۔ حور دا ماء پیو اوندے لانویں لہݨ دے ڈینھ گݨ مو کل گھتݨ آگے ۔ ہُݨ پیر حشر وات آگیا ۔ جیوے نہ مرے ۔ سدھ سُرت مَریج گی ۔ بوتترا تے بوا تھی گنتری دے سُمندر وچ ٹٹاں دے کھا کھا

ساڈا بھیا۔ پر گرادھالیں دی کوڑ کی ءِچوں نہ نکتا تے نہ نکتا۔!

اک ٹک تھی ہی کوئی واہ نہ نظرئیس تاں اوں ہک ایکھی تے کوڑی بستر بستری ۔ اوں گِݨ گِھنّی جو حور دی سیری ءِچ ساہ تاں میڈا پرتم نئیں رہنا۔ کیوں جو ہک نہ ہک ڈینہہ میڈے کل لچھݨ پدھرے تھی ونڄݨ۔ ہیں سانگوں کوئی ایجھی اٹکل کراں جو نانگ اِی مر ونڄے تے سوٹی اِی نہ بھجے۔ ہُݨ کجھ آپ گِݨ کیتُس۔ کجھ شیطان اُتیاں ڈے در ڈکھائے۔ تاں اے گِھنّی ڈاڈھی وَٹیُس جو تھجوں حور دا سِر اِی نہ بچے۔ پر تُرت پُرت مارݨ پُچالا نہ پیُس۔ کیوں جو ہک تاں اوندا مار پیو اوں کوں گھتݨ آیا بیٹھا ہا تے ڈوجھا نوشی تھیوݨ دا خوف ہس۔ کھیں اٹکل تے ریتھ نال اے مُوئل نانگ گل ءِچوں کڈھݨ سانگے وَل سوچیُس۔ سوچ سوچ اخیر اے نتارا نتریا جو حور کوں ایجھے زہر نال اگلے جہان ٹوراں جیرھی کھڑیں تڑیں ہوں جھٹ جند نہ کڈھے ہتھوں ہولے ہولے جھور جھور تے مار مُکاوس!

اے سُکھا دی نظرئیس تے تھیوݨ جیہاوی ۔ کیوں جو اے تاں اوندے سانگے اک کِتے ماکھی لہاوݨ آلی گالھ ہئی۔ ایجھے زہر پیریں دیں گُتھلئیں ءِچ ہر ہمیش ہوندن ۔ کیوں جو گدی دی چھک تاݨ ءِچ کم آمدن۔

ہک ڈوں ڈینہہ ٹِک وسائے تے فیروزاں دھی دی موکل وَل منگی۔ ہُݨ پیر کوں ن جاہی ہئی۔ اوں مُشکدیں آکھیا موکل تاں ڈیساں جو حور لاواں لیہہ پلہ پلی ایتھائیں آن کھولاوے۔ نہ تاں ستو واڑا دھاں تے پیئے سُودھی ضرور وَل آوے۔ وسائے ہانہہ بدھ آکھیا:

سئیں حور دا انگیندا پڑھیا گُڑھیا تے ڄلے وسیلے آلا اے۔ سبا ڈا

سجا وی ھِے تے مَت اپنْی گھِندے ۔ جے تونْی حور اساڈے وَس
عِچ ہَئی تاں تیڈی غلامی ڈِتی اِس پُہٹّ او ہے پَرائے وَس اے ۔ اے بہشت
نَیں نہ ماراں اُوہیں اپنْی جاہ تے بہتر ڈِلیاں اگوں ہوندا اُچھالا — !"
وَساۓ دیاں گالھیں سُنْ رہک لحظے کیتے تاں پیر بونترا تھیا ۔ پر
اپنْی جاہ تے دِل جاہی ہَس جو پَرنہیں تونْی کاڈھا کڈھیسے تاں چوپو تھیسے ۔
ہِیں سانگے گھنْی نکر نہ کیتُس تے کھِلدیں آکھیُس :

"حور نہ چھوڑی نہاڈی دِھی اے ۔ میکوں وی دھیریں جھی
پیاری اے ۔ تہاکوں اللہ گھنْا ڈِتے پر میڈا دِل آہدے جو ہیں وی اوں کوں
کجھ ڈے تے ٹوراں "۔

وَل اُوں پنج ہزار روپیہ روک وساۓ کوں ڈِتا ۔ اوں نانہہ مَنانہہ
گھنْی رکیتی پر پیر زور مسائیں اوندے رکھیسے عِچ پا ڈِتے ۔ وَل اُتھوں
اُٹھی پیر سئیں ٹُردا ٹُردا حور کتے آیا ۔ اوندے سر تے ہتھ پھیر جھکا مُنہ
کر نوڑت تے دِل منگنْ نال آکھیُس :

"حور! توں میکوں دِھیریں آنگے ہیں ۔ پر جوادی وَدھیکی میڈیاں
اکھیں تلے کر ڈِتن ۔ دِل آہدے ہیرے ہیرے کر گھِنّیں دے اگوں
تساں ئنس ۔ پر جہان رکھلسے ۔ لوک بکھڑی بدھیسن ۔ دان خان دی
نموشی تھیسے ۔ ہیں سانگے ڈند جھپیٹر جیرت کیتی اِم ۔ بیا تاں اللہ پردہ
رکھیسے ۔ پر ہُنْ میڈی عزت تیڈے ہتھ عِچ اے ۔ میڈے چِٹے
والیں دی لاج رکھیں ۔ اے پگ میڈھ اِی "۔

حور تلے مُنہ کر تے روندی کھڑی ہَئی اوں پگ چا پیر دے سر تے
رکھی تے روندیں روندیں آکھیُس :

"سئیں! مَیں ذرّے جیڈی ہم جو تُہاڈی چھاں تلے آئی آں ۔
تساں میکوں دِھیریں آنگے جاتے ۔ ہیں باجھی ہم پر میڈی شان قدر

ربیئیں آنگے ہئی - ہیں تہاڈا اُوٹ کھادِم - اے ڈیکھ! میڈا سینڈھا تے ہتھ اے - اپنٹی جند ڈے ڈیساں پر تُہاڈی خوشی نہ تھیوݨ ڈیساں ؟"

حور دیاں گالھیں سُݨ پیر دیں دکھیں کنوں ہنجوں ترمݨ پے گیاں۔ اُوں کوں ریسنے نال لا چنگی جھٹ ہنجردا رہیا۔ رَت دی چھک تھی الا ہے اوندے ہنجوں کم ڈیکھایا جو ہک پھیرے دل وِچ زہر دی شیشی ڈیوݨ دی نیت پھر گیُس پر اپنٹے نک نموز وچیجݨ تے دان خان دی خوشی تھیوݨ کتے دل بدھ پکا تھی گیا۔ ول اپنٹی تر لئے جوڑ وِچوں ہک شیشی کڈھ ڈکدیں ڈکدیں ڈے اُوں کوں آکھیُس:

" حور اے ہک اُچی دوا اِی - تھباروپئیں دا لائیں سانگے گھدی اِم - گھر پُجݨ سیتی ڈوں ترائے تریڑے چا گھتیں پچ سَٹ جھاڑی پیندی رہیں - ایں نال تھولی گھنٹی کسور تھیسی - ہیناں ای وی آمسی پر ہاں نہ لہاویں - اے پیٹ دی ہر بلا کڈھ باہر سَٹیسے - ایویں اساڈا پرتم وی رہسے تے توں وی اپنٹے منگیندے دے اگوں شرمسار نہ تھیسیں۔

پرا بہا پارت ہووی جوایندی کوئی کہیں کوں نہ پووے۔"

حور بوچھݨ نال ہنجوں اُگھینڈیں شیشی گھن ہتھیکی کیتی تے حویلی دے سبھنیں زیقیں کنے موکلا پیو مار دے گڈ گھر پُج گی۔

اوندا گھر پُجݨ ہا جو وستی وِچ خوشیاں خرمیاں تھیوݨ پے گیاں۔ پر نیجݨ کوں تاں پکا مہینہ ہا پر سہریں بتریں دے گھوگھاٹ لگ گے۔ سیقل تے حور دی شادی دی سہمرت دا مُنڈھ بدھیج گیا - ہر کوئی کپڑا لٹی سِواوݨ پے گیا - گوٹہ گبھی ٹھݨ پے گے۔ کاٹھی لکڑا کٹھا تھیوݨ پے گیا - وستی دا بچہ بچہ باغ بہار تے خُش نہال ہا تے شادی سُہاوݨ کیتے اپنٹی ہستی موجب بھج دُھرک لئی بیا ہا - ہُݨ تاں جیڈے کیڈے خوشیاں تے محبتاں جُھراں لئی پیاں ہِن، —— پر ہک حور

دلیلیں تے گوتیں وات ہئی ۔ کھاوݨ پیوݨ چھُٹ گیُس ۔ گنتری نپتے ڈے ڈے گرچی ویندی ہئی ۔ سینگیاں سنگتاݨیاں اُوں کوں مونجھا مانڈا ڈیکھ سئے سئے مخول کریندیاں ہن ۔ اُوں کوں کھلاوݨ تے چھکاوݨ دے حیلے کریندیاں ہن ۔ پر او کوڑی مچی تے پھکی کھل کھل تے پاند چھڑاوݨ دی کریندی ہئی ۔ گھݨی ہتھ چھوئی کرن ہے تاں تہاں نے پھلا چھوٗ مارویندی ہئی ۔

فیروزاں تے وسائے دھی دی مونجھاری ڈٹھی تاں اُنہاں دی روٹی چھُٹ گی ۔ کئی واری پچھیو نے وی سہی ۔ پر او تھہا تے ایجھا کوڑ ٹھوکیندی ہئی جو دل جاہی تھی ویندی ہا نے ۔ تے ول شادی دے کمیں کاریں وچ رُدھیج ویندے ہن ۔

حور کوں زہر ہیندے ڈھگ ڈیٹھ تھی گے ہن ۔ تے زہر اُوں کوں ڈینہوں ڈینھ تکڑا ویندی کریندی ہئی ۔ ہُݨ تاں ہر ویلھے ہاں مُنہ وچ ، چیتا گردان ۔ لگیس دا آزار تے ہٹائی سوگھا کر لوہ کر گیُس ۔ اپݨا لقار ڈیکھ دل وچ جاتُس جو پیر سئیں جیرھی شئے دوا کر ڈتی اے او کوئی بی بلا اے جیرھی اندروں اندروں کچی مکی لیہر دے لیہر چھکی ویندی اے ۔ تے چاݨ جند کڈھیُس ۔

اپݨی نموشی تے پھکڑی نظر ئیس تاں ڈوں دی جاہ تے چار پنج تریڑے پیوݨ پے گی ۔ آپ کوں جھکا تھیندا ڈٹھس تاں نرسلا تھیُس جو پیر نال ڈتل قول توڑ چڑھسے ۔

زہرو دھی تاں ہک ڈوں ڈینھیں وچ کُرلا پُڑھ گی ۔ آلا ہول کھڑ گیا ۔ کھاوݨ پیوݨ پہلوں چھُٹل ہا ۔ ہُݨ تاں بس ڈیوݨ گھتݨ تے ہئی ماریو دھی دا لقار ڈٹھا تاں وڑے تھی گے ۔ پیا کجھ نہ سُجھیو نے وسایا پیر سئیں کنے تویذ کھل گھتݨ بھج پیا ۔ اُنہیں دے

لیکھے اے سبھو کجھ پیر دی کاوڑ نال اے۔

ہوِر دے کسُور دی گالھ ہلّی تاں وستی دے جوان زیفاں سبھے اُتوں جھم کر گئے۔ ہر کہیں اپنی عقل موجب سیانیں آلے قیاس کیتے۔ کہیں آکھیا ایں کوں جن تھی گن۔ کہیں آکھیا ایں کوں تویذ تھئین ۔۔ کہیں آکھیا ایں تے سیایا پئے گئے۔ کہیں وت لمب ڈتی جو ایں کوں نظر لگی اے۔ کہیں لوڈا پٹایا ہو سیج گی اے۔ کہیں سیانپ ڈکھائی ایں نال دروہ تھئے۔ کون کنھ دے مُوہنہ تے ہتھ ڈیوے۔

ہور دا سس سوہرا تاں اٹّا ٻدھ اُتوں آن بیٹھا۔ سیفل پہلوں تاں شرم کنے منگینڈی دے اُتوں نہ آیا تے پرے پرے کوئتے رہیا پر کسُور گھنڈ تھی تا سوہرے دے گھر لنگھ آیا۔ منگینڈی دا لفار ڈٹھس تاں ہاں پیریں ءِچ وَچ پئیس۔ او ہور جیرھی صحی سچ دی ہور ہئی ایھی ویجھی جٹی کنوں وی پچھلے پہر تھی پی ہئی۔ کوئی حال نہ ہس۔ بس ہک ساہ ہا جیرھا اٹکیا کھڑا ہا۔

ہک پھیرے تاں سیفل بونترا تھی گیا۔ پر تکھے تکھے آپ کوں سنبھال پچھلے پیریں وَل پیا۔ گھروں صندوق بھن پیسہ پا چاہوں ویلھے ٹریکٹر ٹرالی سنبھار ہور کوں چا شہر وڈی ڈاکداری ڈے بھنا۔ اگوں ڈاکداری ءِچ سیفل دے ڈوں ڈاکٹر جماعتی ہانس اُنہیں جھٹ کنے اگّے بندی تے تاں چاڑھ دوا داروں دا مُنڈھ ٻدھا۔ سئے سوئیاں پوڑیونے تے سئے دھیلیاں لاتونے۔ اپنے وَسّوں ڈاڈھے کمتے پہ ذری بھوری اُتّے تلے نہ تھئی۔ سیفل دا لفار ڈیکھ اُوں کوں دل جاہی ڈتونے۔ وَل ٻیچ وڈے ڈاکٹر کوں منّت ترلا کر گھن آئے۔ اُوں دل نال پھرول کیتی تاں سُدھ پی جو اے لقاء زہر پیوݨ نال تھئے۔

ہݨ ڈاکٹر رشینہ ہن ۔ دل تاں تکڑا کر حور دے اُتوں چوتا پدھ کھڑ گئے ۔ تونٹیں جو زہر حور کوں مرݨ ہارکا کر ݙتا ہا ۔ پر ڈاکٹریں ویلھے سر پدھ ڈدھ کر اوندا ساہ بچا گھدو نے ۔ پر تھی تاں مُوئیں لیکھیں پی تھئی ۔ وَل ہولے ہولے ساہ پٹیندی آئی ۔ پیُو ماء تے سس سوہرے دے لیکھے تھولی گھݨی کسر پیر سئیں دے تویذ کنے تھی اے ۔

او پہلوں تاں سیفل تے پھو کیئے تُو کیئے تے شُو کئے ودے ہن ۔ جو اساڈی دِھی کوں حرکت تاں ہی اے تے ڈاکٹر ہی ٹُٹ وُݨ لئی پن ۔ اُنہیں دے لیکھے ڈاکٹر شودے مُحنتے متھا پے مریندن ۔ سیفل کتے لُکا لُکا پیریں دے تویذ لولو پلیندے بیٹھے ہن ۔ تے اے تھولی گھݨی کسر اپݨے پیر دا فیض جاݨ دل وِچ خوش ہن ۔

مہینہ کھن ڈاکداری وِچ دَوادارُوں تھیندا رہیا ۔ ہُݨ حور ساہ پیٹ نروئی آن تھئی تاں سیفل گھر دی موکل منگی پر اوندے سنگتی ڈاکٹریں ہِک واری وت دل نال ݙٹھ وݨڑ ٹھ کر تر سلا کیتو نے تاں پچھے موکل مل گی ۔

آوݨ پے تاں ضیفانی ڈاکدارݨ (لیڈی ڈاکٹر) سیفل کوں ہک پاسے سݙ آکھیا :

" حور دا ساہ بچݨ تے مبارک تھیوی ۔ پر ہیں شرمسار آں جو اوندے پیٹ وِچ پلݨ آلے ساہ دار کوں ݙھگ رت وہݨ نال نہ بچا سگی " ۔ !

پہلوں تاں سیفل کوں اپݨے کنّیں تے یقین نہ آیا پھکا ٹر کا تھی پکاوت سانگے وَل پچھیس ۔ ڈاکدارݨ اُوں کوں پکاوت کرائی تاں او وَیڑا تھی گیا ۔ او تاں زہر آلی گالھ کنے وی اپݨیں سنگتیں کنے اکھیاں جھکیاں کیتی وَدا ہا ۔ اے تاں ہِک بیا قہر آن ترٹا ۔ اوندے واسطے مرݨ آ گیا ۔ اندر وِچ بھاہیں دے لمبے جھڑ گݨ پے گئے ۔ کاتیاں

گو پیحنڑ پے گیاں ۔ اڑے چلنڑ پے گئے ۔ ڈیکھنڑ وچ جیندا تے سامت ہا پر اُوئیں تاں پیچ ٹکیچ بوٹی بوٹی تھی گیا ہا ۔ ہُنڑ حور نال دِل منگنڑ تے سِک سکاوت گی وَاٹ وٹیندی ۔ اوندی جاہ تے ہاں دا ساڑا تے وَیر نفرت چمبے کھوڑنڑ پے گی ۔ اوندا دِل آکھے جو بھَج تے حور کوں گُھٹّا ڈے اکڑا رکھاں ۔ پر جہان دے کِھلّیں کنے حیرت کر گیا ۔ شرمشاری کنے ہُنڑ سنگتی ڈاکٹریں کنے کھڑتے نہ موکلائیس ۔ کھڑیں بیریں تُرت پُرت تے اُبھلی سُبھلی سمبرت کر حور ہوریں کوں گھر گھِن آیا ۔

حور دے گھر وَل آونڑ تے ساری وستی باغ بہار تھی ۔ وڈا نِنڈھا ہر کوئی فیروزاں تے وَسائے کُوں مبارخی ڈیونڑ آیا ۔ وسائے اللہ دے ناں تے چنگی بھلی خیرات کیتی تے ہر کہیں حور دے ساہ بچنڑ تے شُکر کیتا ۔ تے وَل ہولے ہولے وستی وچ خوشیاں وَل آیاں ۔ شادی دیاں سمبرتاں جُڑ گیاں ۔ ول اُوہا گوراگاں بھیونڑ پے گی ۔

سیفل ڈاکداری توں ولیا تاں ڈاڈھا مُونجھا ہا ۔ کہیں دا مُنہ نہ ونڈا ہس ۔ ہر کہیں نال ٹُھلّھا سنّھاں تے بٹیا بٹیا رہندا ہا ۔ پیو ماء توں میں، اے لقار ڈِٹھا تاں اٹکل تے تلافی نال پُچھیونے پر کہیں دے اگوں اندر دی ہبڑاس نہ کڈھیس ۔ سبھو کجھ دِل وچ پاتی رہیا ۔

حور تاں تھولے ڈینھیں وچ اصل نوّیں نروئی تھی گی ۔ اوندی کسُور دا تھَچُّوں مُنڈھ پٹیج گیا ۔ ڈُوجھا اوں کوں اے ترسلا تے پک ہئی جو ہُنڑ میڈا پرتم ای رہ گیا تے پیریں دی نموشی وی نہ تھیسے ۔

سیانیں دا آکھنڑ سچ اے جو خُشی جھی خوراک نئیں تے گِنڑی جھی بیماری نئیں ۔ گِنتری تے دلیلاں مُکیاں تاں کھادا پیتا بچنڑ پے گیا ۔ جان وَٹنڑ پے گی ۔ تے ڈینھیں پیہیں وچ ٹُھلّی موٹی تے پہلوں آنگے گاڑھی گئی تھی اصل حوریں ریت دِل کھس مُساوے تے مارو بنڑ گی ۔

پر سیفل گوتیں وات ہا۔ بگنی تے گنتری ہیتے ڈے پاس چڑی وینیدی ہَس۔ رات ڈینھ دے اَچوے اونڈیاں ہندریاں کھس گھدیاں ۔ کھاوݨ پیوݨ ڈیکھالے دا ان رہیا۔ کھنڈا الاوݨ ۔ کھنڈا بولݨ ۔ کیڈے گیاں چویاریاں کیڈے گئے بگھ ٹرڑ۔ ہر ویلھے کوٹھے دا ادر مار گنڈ گھن بھم ہاری پیا رہندا ہا۔ سنگتی تے سینگے سڈ سڈ اک وچھن ہا۔ کرلا کرلا ہٹ وچھن ہا۔ پر ہے حرام جو کہیں کوں وَلدی چا ڈیوے ہا۔

او الاو گلھاو رکیویں تھیوے ہا ؟ اوندے کنیں وچ تاں کھنڈی تنوار نہ پَمدی ہئی۔ او اپݨی وُݨ ٹُݨ وچ ہا۔ اوں کوں ایہا واٹی کھادی ویندی ہئی جو حور ایویں کیوں کیتے ؟ اوں نال کیتھ کیتے ؟ کیوں تھئے ۔ ؟ تے کیویں تھئے ۔ ؟؟؟

توݨی جو دل وچ چور لبھی پیا ہا پر اوں دی دل وچ ڈُپ ڈُپ ہس۔ کیوں جو چور ڈاڈھا زابر، چتر تے چاپڑ کپ ہا۔ جہیں دی نلّی وٹھݨ جھے کھے دا کم نئیں۔ تے چھڑا گویڑ تے کٹکاݨ نال منواوݨ اوکھی گال اے۔ او اپݨے وڈیں دے پیریں تے اندھے یقین کوں صحی ہا۔ ہیں سانگے دلیلاں کرکر اک ویندا ہا۔ پر اوندے پلّے ککھ نہ پمدا ہا۔

اوں کوں تاں منڈھ لا کنے حور دا پیر خانے رہݨ تھیجوں نہ وٹدا ہا۔ ٹِکّا چرڑیٹاں ٹسیڈا ہا۔ کئی واری سمس سوہرے کوں منہ چڑھ آکھیس وی سہی جو حور کوں گھر ولا آو ۔ جوان دھی دا پرائے گھر رہݨ اصل نیں ٹھیندا۔

پر او تاں پیریں فقیریں تے وکانیں لوک ہن۔ ول سدھے سادھے تے مسلمان روحانی ۔ او پیریں دے مکر نہ ہانڈے ہن ۔ او میڈا آکھیا ڈھوڑ منیں ہے۔ بھتوں میکوں پہہ ترسلا ڈیندے ہن جو حور جھے کھے دے گھر کو نئیں ۔ او اپݨے پیر خانے ہے ۔ اوں کوں اتھاں کیا ڈر۔ تے بھئو ہے ؟

او اپݨے گھر کتے ودھیک ہتھیکی تے تشکھی اے - پر کہا گھدے نے کھٹیا؟ پُراݨے ویلھیں دے لوک اِن ـ اے چوݙھویں صدی دے چاپڑ کپ تے ہتھڑے بیریں کوں کیا چاݨن، جیرھے گھر آئی امان کوں وی ٻھٹا رکھیندن۔"

سیفل کوں ہُݨ وی یک ہئی جو اِتلا کجھ تھیوݨ تے وی انہاں دا دل کھٹا نہ تھیسے ـ ہتھوں بیریں دی وٹ ولا میکوں کوڑا کر کھڑیسن - چھڑا اِہو سوال ہئس جو ہر بلا اندر وچ پاتی پیا ہا۔

ہیول توݨے زہر آلی گالھ ہووے بھانویں پیٹ تھیوݨ آلی - ہوندے سواکھیں دے جتنے کتے نہ پی ہئی۔ ہیں سانگے ݙوں مونہیں تلوار کچی ٹکی ویندی ہئس۔

جیویں جیویں پرنے دے ݙینہ سوتر سولے تھیندے آمدے ہن ـ اُویں اُویں گوتیں تے دلیلیں وات آمدا ویندا ہا۔ توݨے جو سیفل پڑھیا گڑھیا سیاݨا سچا جیرتی تے غیرتی جوان ہا۔ پر اجاں توݨے ݙو بیڑئیں تے لت ہس۔ ہِک دل آکھدی ہئس جو سبھو کجھ ماء پیو کوں ݙس ـ حور کوں ݙگل تے کہیں پی وار منہ ݙتی وَجیاں جُلیا۔ پر ݙوجھی دل آہدی ہئس جو ایویں کرݨ نال ہک تاں دان خان دی نموشی تھیسے تے بیادری وچ نک چاوݨ جوگے نہ رہسوں ـ! تے ݙوجھا میݙی عزت کوں تکݨ آلا دنیا ماݨی راہسے ـ ہیں چھک تاݨ وچ مینڈھی بُکی پے گی - پر سیفل دا اُہو حال ـ!!

آخر اُوں دل وچ گِݨ گِݨی جو کجھ ݙینہ جیرت کر جیندی مکھی نگلاں ـ! وقت آوݨ تے سبھے بھولے متاں بھنج پوسن - دل اپݨی گنی موجب کوٹھا چھوڑ نخوں وچ بہݨ اُٹھݨ پے گیا۔ تے رُوحا بے رُوحا کھاوݨ پیوݨ کھلݨ ہسݨ دا مُنڈھ بدھ ݙتس۔

اوندے سنگتی سنگدار، ماء پیو سبھے تکڑا کر پچھدے رہیئے جو

کیا تھی گیا ہاوی؟ پر اوں ہر کہیں کوں گھرڑ ایجھے کوڑ ٹھو کیتے جو کہیں وَٹ اِی نہ کڈھیا۔

بجدے ڈِینھ شادی دے رُدھیمے تے کمتیں کاریں، وِچ گذر گے۔ کھوٹ بݨ لانواں لتھا تاں حور کوں سمجھݨ نہ ڈِتُس۔ بݨاؤ تو تے ڈیکھالے آلا ٹھاٹ ایجھا کیتُس جو اوں چاتا ایں کوں ککھ دی سُدھ نی پی۔

سُہاگ رات مُہبت نال گذار اُٹھی تاں چِنتا مویُس۔ تے اپݨے ہَتھ پیرّاں تے چھیچ پڑوپیاں شئیں دیاں وَنڈ بے اُلکی تھی بیٹھی۔

سیفل تے حور دی جوڑی ڈاڈھی چھکی۔ ڈُو نہیں بھورے باہ سوہݨے مورزادے ہِن۔ ول ہِک بے نال ہیت دِل منگݨ تے ٹھار ایجھا تھیا جو حیاتی جیندیں جی بہشت بݨ گی۔

حور حیاتی دے پندرھاں سولھاں سال اُچھے ہوکیں وِچ گذار آئی ہئی۔ اوندے اُٹھݨ بہݨ۔ کھاوݨ پیوݨ۔ آلاوݨ گلھاوݨ وِچ اُوہو رنگ ڈھنگ تے دِھر ہئی جیرھی سیفل کوں ڈاڈھی بھانی۔!

سیفل پڑھیا گڑھیا تے باہر اندر آیا گیا تے ڈِٹھی واٹھی کھڑا ہا۔ اُوں کوں اوندیاں نوڑتاں، جھکائیاں تے داریاں ڈاڈھیاں بھاٹیاں۔ کم کار دے سُگھڑ ہیمے تے گھر دی چھنڈک پھوک دے ستھریمے سبھے اُتار لہا ڈِتے۔!

کہیں کہیں محل تاں سبھے بغض کینے بُھل حور وِچ لیہہ ہَمدا ہا جو پچھلیاں چنگایاں مندایاں وِسر ویندیاں ہانس۔ پر جیویں عزت زور بھریندی ہئی۔ تاں اندر وِچ بھاہیں دے لمبے لگ ویندے ہِن۔ دل آہدا ہس جو اپݨا وسدا رسدا بݨیا جُڑیا ٹھیا ٹھکیا جھگا ساڑ کیری کراں۔ پر اوں نہنش اونرے کوں اگھاڑ انگا کراں جہیں حور دی چِٹی کھیر چادر کوں دانگرڑ دانگ کیتے۔ کیرڑ گویڑ تے غفوانیں نال تاں چور پکڑیا پیا ہا۔ پر اوندی چھرت

تے تاں تھاں اِتلا ہا جو ذرا پُرا تے سِدھا سنّواں اوندی نِکلی وَڈھن تاں
پرے دی گالھ ہئی ۔ چھڑا اناں چاون اِی چریائی تے کودنائی ہئی ۔
وسیب ءِچ اوندی اِتلی شان قدر تے وَت اے جو اتلا وڈا بلیم لاون اتلے
تائیں آپ کوں پھکا تے بدکرن آلی گالھ اے ۔ جتلے تائیں کوئی سوجھواں
چھڑا نک گھنس ہتھوں کھڑیاں چاچا مُنہ سامھیں بکے ۔ پر ایجھا باکو
کتھوں لبھے ۔!؟

اے کم باری تے ابکھا تاں ہا ۔ پر بندہ چوتا پدھ کہیں کم دے
پچھوں لگ پوے تاں او کھے کتے او کھا کم وی تھی ویندے ۔
سیفل اپنا چور وِٹھن سانگے ہِک گُڈ کیتی ودا ہا ۔ اللہ کوں یاد کر
اُوہو ڈِگ گِھن ٹُر پیا ۔ او اپنی رتھ موجب پیریں دا دست بیعت وَچ بھیا
وَل ہولے ہولے آون وِیٹ و دھیندا گیا ۔ آوچ وِدھی تاں سِک سِکاوت
تے دل سنگت آپوں جان تھی گیا ۔ گھنی نوڑت کیتُس تاں پیریں دا دلاتے
ہوئی سولی بن بیٹھا ۔ ہُن تاں کئی کئی ڈینہہ سئیں دے پیریں ءِچ پیا
لتڑیجے ہا ۔ نِتے نِتے سُو کھڑیاں پا کھڑیاں تے نذر نیاز اگوں وَچ
رکھے ہا ۔ اوندے گھر آلے حریان ہِن جو سیفل کوں کیا تھی گئے ؟
آپت ءِچ پُنہہ اکھیندے ہِن ۔ پیریں ایجھا بُجڑو لاتُس جو وَڈا
ہُن ٹنک رگڑیندے ۔ پر اے سُدھ کہیں کوں نہ ہئی جو او اپنے مطلب
دی تاڑ ءِچ اے ۔ آپ تونڑی فرزد بیٹیں پیریں گھوڑی ہِنکائی کھڑا ہا ۔ پر
اج تونڑی چور کوں وِیٹ دی موکل نہ ڈِتُس ۔

وڈے سئیں بُرقعہ ڈٹا بیاں جو اون سئیں گَدی تے بیٹھا ۔
ہوں نال وی ہرویلھے اگوں پچھوں اصل بیٹ تھیا پیا ہوندا ہا ۔ وَل
ہک ڈینہہ منتاں ترلے کر دعوت کر گھر گھن آئیس ۔ وسائے تے فیروزاں
وڈا زور لاتا جو سئیں اساڈے گھر بہے پر سیفل باشت کر اپنے گھر آن بلہایا ۔

حور، جواد پیر کوں ڈیہدی گئی تاں اوندے مُنہ تے کویلیاں ٹُرݨ پے گیاں — رنگ کالا نیلا تھی گیا۔ اُوندے پھٹ ساوے بھیوݨ پے گئے۔ جواد دیاں وڈھیکیاں چیتے تے آیاں تاں گُنڈریاں ویڑھ گھیونس اصل زہر چڑھ گئیس تے ساوݨ دی پہلی مُدۓ ۽ وِرادھل نانگتی آنگے پھݨ پٹ چیل جیڈی تھی کھاوݨ کوں آگئی۔ پر اپݨا پول کھُلݨ تے نموشی بھیوݨ دا کُھٹکا لگس تاں پیر کنے کتی کترا، دھے پکے آلے کو ٹھے دی وٹ گھدس۔ پر پئے کھورا تھی آکھیس ؛

" کھسکی کیڈے ویندیں ؟ ۔ جواد ݨ سئیں دے قدمیں لگ ۔ !"

پئے دا اِکھا اُلار سُݨ ہاں پھتکݨ پے گئیس۔ جند نکلݨ کوں آگئیس ۔ کھلیں دے ڈر کنے پیر پیر چیندی قدمیں آ لگی ۔ !

پیر اُوں ڈے وڈی اُنگل تے ڈھاوں نال پوڑویں اکھ نال ڈٹھا۔ نوݨ جو حور یک بال دی ما، ہئی ۔ بیماری دا سٹکا جھلی کھڑی ہئی — پر اَجاں وی اُو ہے نکھارے اُوہو سوہݨپ ۔ اُوہا چھک ہئی ۔ پیر کوں پُراݨا وقت یاد آیا تاں مُنہ کنے گِگّاں وہݨ پے گیاں ۔

سیفل اے لقار ڈیہدا کھڑا ہا ۔ دل تاں ڈاڈھا کیتس جو اتھائیں پکڑ تے نُنار پٹے کھڈاونس — پر حیرت کرݨی پئیس ۔ جواد پیر قسمتی قدم ڈتا ہا ۔ وستی دے نکے وڈے بال بچوڑے زیفاں جوان جھُم کر گئے ۔ ہر کوئی سِکا تا ہا ۔ رَج رَج سِکّاں لا تھیونے ۔

جھٹ گھڑی تاں پیر اِی سر پر آندی پر پگھر دی کچی ہواڑ تے وائی مار نک کھِن گئیس ۔ تے پاسے بتالݨ تے زور بھر گئیس ۔ سیفل ڈٹھا جو گھوڑ وِچ سئیں اُو کھا پیا تھیندے ۔ جھُم کوں کھنڈا پنڈا پر وبھرا کیتس ۔ ول عطر پھلیل وِیٹ دھدکار مچایونس تاں وِچ سئیں دا آتما جاہ تے وَلیا ۔ تے سیفل ماٹی ٹکر دے کھپاٹے ۽ وِچ رُدھیج گیا ۔

پیر سئیں کیتے سیفل وڈی ڈریگھ چکّی ۔ ٹکڑین، پلاء، بھگواس زردے، کوفتے، قورمے تے بئے سئے وَنک پونتے کھانے ہن ۔ پیر نال دی لکھر بندیں دی ہئی ۔ پر او سمجھے ہا ہر ویرے تے ہن تے چھڑا پیر سئیں دا دیرہ گھرئے ئچ ہا ۔

مانی ٹکی کھاوانڈے تھئے تاں چرہ کے تائیں کچارھی لگی رہی۔ ویلہا گھٹا تھیا تاں ہولے ہولے ہر کوئی کھسکن پے گیا۔ لحظے بعد ہر کوئی کھنڈ پنڈ گیا تاں سیفل پیر سئیں کوں کھٹڑا اتھاری ڈے اجّاں واندا اِی مَتّیں تھیا ہا جو باہروں سَدّ آیا ۔

سیفل باہر نکتا تاں اوندا سنگتی جمال اوندی گنٹی موجب آیا کھڑا ہا۔ وَل اوں کوں گھدی تے اندر آیا پیا۔ پیر سیفل کنے پچھیا:

"بی تاں خیر اے؟" سیفل نوڑت تے جھکائی نال ولدی ڈِتی:

"ہا سئیں! ہے تاں خیر ۔ میڈا ہک سنگتی ڈِگ ڈِگ کنے ڈیہہ چھٹیرو تھی ڈاکداری ئچ کوکدا پے ۔ جے دل نال موکل ڈیو تاں میں وِچاں پچھ آواں؟"

آندھا کیا منگے ۔ ڈوں اکھیں ۔! پیر سئیں تاں کیجھے ویلھے دا ہیں تاڑئے ئچ ہا ۔! دل ئچ کئی منتاں منّی پیا ہا تے کئی پیر سوری پیا ہا ۔ پر گوگلوں دی منی لہاوٹ سانگے آکھیُس:

"دل تاں فی اہدا ۔ پر تیڈی لاچاری اے ۔ توں وچ ۔ ٹورے وَٹواٹے سانگے اِتھاں ہک پیا بندہ سُمھائی وَچ ۔ متاں رات کوں اُٹھنا پوے ۔!"

سیفل وَل نوڑت تے جھکائی نال آکھیا:

"سئیں! تُساں میڈے پچّیں دے مالک او! بئے کوں سُمھاوٹ دی

کیا لوڑ اے ؟ بے اُلکے تھی سُمھو۔ میں فزر سجھ اُبھریئے نال ٹھک آن بھیساں ۔ !"

وَل سیفل تھولی جہیں سمبرت کر اپنا ڈِگ ڈِگ چھک بگیا پیا۔

اُوں کنڈ وَلائی تے پیر سئیں چھک کونڈا چاڑ تا۔ چگی جھٹ کھٹ تے پاسے بتلیندا رہیا۔

اِتلی دیر ءِچ سیفل تے اوندا سنگتی ، اپنڑے پپو تے سوہرے کوں گِھن اپنڑی ماڑی دے پچھلے پاسوں آلی کندھی ٹرپ تے اُوں چُلھے ءِ چ آن بیٹھے جہندے چُدھاروں چیل بُٹے جیڈی کندھی اُسریل ہئی، تے ہوندی بھر ءِ چ حور اپنڑے نِکّے بال کوں گل لاتی سُتی پئی ہئی۔ تھولی دیر تاں پیر سئیں پا سے تباییئے۔ وَل سر پٹ اُٹھی بیٹھا۔ ایڈے اوڈے ڈیکھ ول سُمھ پیا۔ تھولی دیر کر وَل اُٹھیا۔ چُدھاروں دید بھنوا تَرسلّا کیتُس۔ جیڈوں کیڈوں سُتیج نظر ئیس تاں بیر پیر چیندا حور دے اُتوں وچ کھڑا۔ چگی جھٹ اُوں کوں ڈیہدا رہیا — پھیر حور نے ایڈا مددا تھیا کھڑا ہا جو اُوں کوں کوئی سُدھ اِی نہ پئی۔ وسائے تے مکھن اے لقار ڈِٹھا تاں اپنڑیں اکھیں تے اعتبار نہ آیو تے لحظے لحظے سِر کوں کوں چھنڈ کا ڈے جان کوں ہتھ لیندے ہن جو شئیت متاں نندر ءِ چ خواب پے لبھیندے ہوؤں۔ اکھیں پٹ پٹ جا چ تے ڈھوندے تاں او پیر جہیں کوں خدا نبی دے بعد سبھّو کجھ سمجھدے ہن — کوردیاں منتاں پیا کریندا ہا! تے حور اپنڑی عزّت بچاونڑ دے تَرلے — ! پھیردیاں واگاں شیطان دے ہتھ ءِ چ ہن۔ اپنڑی بھاہ مارنڑ بیٹھے سیت ہانھاں کرھے سیت پیریں تے ہتھ رکھے! پر حور ٹریکڑے نہ پی پھڑوی ہئیس۔ گھنڑا کھپائیس تاں قُرپا مار ہک پاسے تھی کھڑی تے تکھا تے اجاں اُلائی۔ او آپھی پی ہئیس جو بُتّھنڑ مٹکا کر اپنڑی جاہ تے وَچ سمھ —

نہ آپ خوار تھی تے نہ میکوں خراب کر — وڈے سئیں دا مُنہ ماری کھڑے نہ تاں کیھے ویلھے دا راوا پاوا گھت ساری وستی کوں کوکڑی چاکراں ہا تے دل سئیں کوں سُدھ پے وچے ہا جو کتلے ویہاں سو تھیندے — تے نئیں جیہے پیر تے صدقے گھولے تھیوݨ آلیں کوں پتہ لگے جو اساں پیر دا پانڈ بکڑیئے کہ شیطان کوں اگواݨ بݨائے سے — اپݨا نشان بھرم لوڑیندی تاں مٹھے نور نال اپݨی جاہ تے دل وچ — نہ تاں دھاڑ دھاڑ کر لوکیں کوں اُٹھیساں چا۔"

پر انہیں گالھیں دا اُوں تے تھولا جہاں اثر وی نہ تھیا — ہتھوں پہلوں کنے وی گھنٹا شینگ تے چھرا تھی زور اوری کرݨ لگا —

حور چھنکوڑی مار کھتی چا گھِدُس تے آکھیس:

"سُݨ گھن جوگی نے بک وکھ اِی جانوای تاں دُون کُٹ کُٹ سُجا گھتیسائیں — توں پچھلی گالھ تے بلیا کھڑیں شئیت — پر تیلوں جھل اے — اُتھ ہیں بے وس تے کلھی ہم تئیں تسیکا چاٹ میکوں ہتھ پا تا ہئی تے جیرھے بھوگ ہیں کنے جھگوائے نہیں او میکوں سُدھ اے — اے تاں ہیں لے ڈوہی ہم بے وس لے چار ہم — شئیت ہیں سانگوں رب سوہݨے میڈا پرتم رکھیئے — تے ہیں صدقے تہاڈا نک نموز وی نی کپیا — نہ تاں ایجھی نموشی تھیوے ہا تے ایجھی ٹھکڑی پچھوں نہ ڈیکھوے ہا جو دنیا وچ نک چاوݨ جوگے نہ رہوا —"

نک کپیجݨ دا ناں آیاں تاں پیر سئیں کوں وی تار آگیا تے دڑکا ڈے آکھیس: "چپ کر تے میڈا روح راضی کر چا — نہ تاں بکڑ گھنساں تے دل توں بھج ڈکھاویں —" پر حور اوندی اِنڈ تے نہ چڑھی تے کُوڑا جواب ڈتُس — ہݨ پیر اوندی نلی بکڑ مروڑی چا تے اوں کوں ڈھا ڈتُس — بس ہݨوں حور کوں کھاہا یا تے سیفل ہنگل ڈتُس:

"نہ ولیسیں! نہ ولیسیں مُردار پلیت آ —!"

پیر ہکل سُنڑی تاں لنگیں کنوں ساہ چھڑوا گیا۔ ٹھباڑے کھا اپنڑی کھٹ ڈے تَھنّا ۔ پر سیفل اُوں کوں کھٹ توں ٹھ نہ پچھنڑ ڈِتا ۔ اُدھ وِچ پکوڑتے زہر ڈِتُس ۔ اِتلے تائیں اوندا سنگتی جمال وی پُج گیا۔

وَل پیر دی ایجھی آتھر چھانڈ تھی جو چائیں کوں ڈَس ڈِیسے ۔ کُٹ کٹ تھکے تاں ڈاڑھی مُچھاں وال بھر ہٹے مُن اکُل بگیرا بنا ڈتو نے جمال تاں آکھیا اِیں کوں گھوگھا ڈے اکڑا رکھوں ۔ پر سیفل آکھیا نہ ایویں تاں اے لحظ کھن کھُرڑیاں مریسے تے ساہ تُرٹ ویسی ۔ ایں نال ایجھی کواہ کروں جو ساری حیاتی بکھدیں انگاریں تے گُذرِس ۔ ول او رکھیسے وِچوں چاقو کڈھ نک کپّنڑ تے سنجھریا پر اوندا پیو تے سَوہرا جیرھے پیر کوں گُٹیندا مریندا ڈِکھیدے کھڑے ہِن ۔ بھچ تے قرآن پاک چا جھولی وِچ آن سٹیو نے ۔ سیفل دا دل تاں آہدا ہا اپنڑی کیتی دی سزا پاوے ۔ نہ تاں ایجھیاں کئی حوراں ول کُٹیچ ویسن ۔! کئی عزتاں دانگرا دانگ تھی ویسن ۔ وسائے تے مکھنڑ جیہے بھولے لوک اپنڑے اندھے اعتقاد دے پچھوں اپنڑیاں عزتاں لُٹوا بیٹھوا نک چاونڑ جوگے نہ رَہسن ۔ پر سیفل کوں قرآن پاک دا حیا آ گیا ۔ اُوں قرآن پاک کوں چُم اکھیں نال لاتا تے آکھیُس :

سوہنڑے تے پاک رب دی پاک تے سوہنڑی کتاب ایجھے چم چیریں کوں غرق کر ۔ جیرھے تیڈے ناں تے تیڈے مَنّنڑ آلیں نال دروہ کریندن ۔ جیرھے بنا و تو پیریں دا ویس وٹا نہ چھُرا اپنڑے مریدیں نال اے کواہ کریندن ۔ جیہڑوں صحی سَچے دے پیریں فقیریں کوں وی بد کریندن ۔ اے اللہ ! صدقہ اپنے حبیب پاک حضرت محمد مصطفیٰ ؐ دا میکوں حضرت پیراں پیر دستگیر شیخ عبدالقادر جیلانی سئیں ، میڈے مرشد حضرت پیر فریدؒ سئیں تے حضرت صالح محمد اویسی سئیں جیجھے

اللہ دے پیارے تے ہن پیریں فقیریں دا غلام بݨا ۔ انہیں دے دردا باݨا
بݨا تے ہڈ پاک کرݨ آلیں جوادݨ جیہیں چم چیریں کوں غرق کرے ــــ تے
اساڈے بھولے بھالے وسیب کوں ایجھے مردود تے پلیت لوکیں کنے
پاک کرے ــــ ! آمین ۔"

سینگلی

گامݨ اپݨے کم تے وَیندا پیا تاں ٻہوں ڈینہہ اپݨے کرتے مُوجب اُوں کوں چمبڑ آکھیس: "ابا میڈی سینگلی لدھی آویں"
گامݨ پُتر دا اَلاوݨ ٹھڈھا ساہ بھر یا تے وَلدی ڈِتُس:
"پُترا! دِل تاں آہدے جو تیکوں سینگلی چھوڑ جہاز گھن ڈیواں

پر......!"
پیریں ڈِتے پیُو دی ڳالھ توڑ نہ پُچݨ ڈِتی تے ٻلھی مریندیں آکھیا:
"ابا۔۔! نہ نہ جہاز نہ میکوں تاں سینگلی گھن ڈے۔!"
گامݨ پُتر دی سینگلی نال سِکاوت ڈیکھ ولیلیں وِچ پئے ڳیا۔
ہِک دِل کیتُس جو ڈاکہ ماراں بھانویں چوری کراں پُتر کوں سینگلی گھن ڈیواں پر پورھیا مزوری کر کھاوݨ آلے کوں اے پچالا نہ پیا تے جھاڑی آلی کار ٹھبکا ڈے اُوں کوں آکھیس:
"جنگاں ہُݨ توں میکوں وَیندا ڈے ۔۔چرک تھیا ویندے۔
اَج تیڈی سینگلی جاݨ گِدھی اَساں۔!"
اجاں گامݨ پُتر کنے وانڈا نہ تھیا جو دھیریں پچ ڳیاں پیُو کوں

ولھیٹ ہِک آکھیا:
"ابا! ڈیکھ ہیں سِروں ننگی وَدی آں۔میکوں بوچھݨ گھن ڈے۔"
ڈُودھی آکھیا:
"ابا میڈے تن دے کپڑے کو نئیں۔!"

تریجھی آکھیا: "ابا میں پیروں ننگی آں ــ!"

چوتھی ہنجوں ترمینڈیں آکھیا: "ابا! نہ میڈے پیریں ءچ جُتی اے، نہ تن تے کپڑے اِن نہ سِر تے بوچھݨ اے ــ!"

گامݨ دِھیریں دے بِھجڑے مُنہ ڈیکھ ام غم تھی تلے مُنہ مار کھڑا۔ ذال اوندی پئے دا القار ڈیکھ بالیں کوں دَڑکا ڈے آکھیا:

"تُساں تاں اصل گالھے ہال او ــ جہاڑی پیو دا کوپر کھاگیو۔ کِتھوں آتے اِتلی تھاتھکا جو کہیں کوں کجھ گِھن ڈیوے تے کہیں کوں کجھ!"

گامݨ ذال دیاں گالھیں سُݨ بالیں کوں مُونجھا تھیندا ڈِٹھا تاں ہنتر ڈیندیں اُوں کوں آکھیس:

"ہیڑی تری بالیں کوں کجھ نہ آکھیا کر ــ اے نشوم اِن ــــ انھئیں کوں کیا سُدھ جو اساں ہیں جو گے وی کونا سے۔ ہستی تاں خدا نی ڈِتی پر بالیں کنے کُرویاں خواہشاں توں تاں نہ کھس ــ!"

پئے دیاں گالھیں سُݨ صُغراں دا روح بھریج گیا تے اُنھئیں کوں وِندلاوݨ سانگے ہِتھئیں گالھیں ءچ لاڈِتُس ــ تے گامݨ کم تے ٹُر پیا۔ اُویں تاں گھر ءچ جہاڑی اے لقار تھیندا ہا پر اج بالیں کوں مُونجھا تے گُھماٹا ڈیکھ گامݨ کوں ڈاڈھا ارمان لگا تے دِل ءچ آکھیس:

واہ میڈا اللہ! تیڈی اپݨی گِنتی تے وَنڈ اے۔ کہیں کوں تاں اِتلی ڈِتی جو او سانبھ نی سگدے ــ تے کوئی ایجھے لاچار اِن جو بالیں دا رُوح وی راضی نی کر سگدے۔ ڈُکھ تے ساڑ کنے اوندیں اکھیں ءچوں ہنجوں سِم آئے تے اُوں رب کوں آکھیا:

میڈا سوہݨا اللہ! تیڈا لکھ تھورا اے ــ تیں ڈُکھی پردیہی ویلھے تے ڈِتی۔ تیں کنے گھݨی رَم منگدا۔ پر ہیں جوگا تاں کر چا جو بالیں دا سُر خرد رِتی پوواں۔ او انہیں دلیلیں ءچ ٹُر چھکی آندا ہا۔ پر جئیں ویلھے

ٹیݨݨ دی ہٹی کنے پُنّاں تاں ڈِھگ لوکیں کوں جُھم تھیا ڈیکھ اُڈاہیں کاہ چاکیتُس ۔ پُنّاں تاں سُدھ پی جو بُھتار لوکیں نال بحث لئی بیٹھے جو جیڑھا نینگر سیر گِھیو داپی تے پہر کھن تائیں پچا وَ چے تاں اونکوں پنج سوٗ روپیہ ڈیسیاں ۔ تے جیڑھا نہ پچا سگیا تاں اوں کوں پنج کھلّے۔ پر لکھر نینگریں وِچوں کوئی دِل نہ پیا بَدھیندا ہا ۔

گامݨ پنج سوٗ دا ناں سُݨیا تاں جھٹ وِچ پِچھ بَدھ مہاری بݨ کھڑا ۔ توٗں ہیں ہر کہیں ہتر ڈِتی جو گامݨ ایں گالھ کوں وینداکر ۔ ہُݨ نہ تیڈا سَن ایں تے نہ تَیں وِچ اِتلی سَتھ ای ہے جو سیر گِھیو داپی پچا وِچے ۔ پر گامݨ پنج سوٗ داناں سُݨی کھڑا ہا ۔ تے اے پنج سوٗ اوندے نشوم ہالیں دیاں نِکیاں نِکیاں مَرضیاں پوریاں کر سگدے ہِن ۔ اوں کوں تَیں تَیں دیاں گالھیں ہاں تے نہ پیاں ۔ نہ بیا کوئی گھاٹا وادھا سُجھیُس ۔ سَبھو کجھ کنڈ پچھوں سَٹ بسم اللہ پڑھ سیر گِھیو دا چھک چھوڑیُس تے وَل پورا پہر اللہ کوں یاد کیتی بیٹھا رہیا ۔ شرطو ویلھا توڑ پناں تاں بُھتار اپݨے کھیسے وِچوں پنج سوٗ کڈھ ڈِتے ۔

گامݨ پنج سوٗ جُھݨ پچھلے پیریں وَل پیا ۔ ہُݨ تاں خوشی کنے دھرتی تے پیر نہ پیا اَمدا ہس ۔ ہوا وِچ اُڈردا اَمدا ہا ۔ ذال اوندی اوں کوں وَختی گھر امدا ڈِٹھا تاں ٹھکا تھیُس جو شَئیت اَج ترِیک رِ فی لگی ۔ ول دِل وِچ کھپتݨ کھوتݨ پئے گی ۔ پر پئے کوں مُشکدا ڈیکھ پُچھیُس :

"پیرݨ دا پیُو ! اَج ہی تاں خیر اے ۔ ویلھے نال وَل اَئیں؟"

گامݨ تاں خوشی کنے پُھنڈیا نہ پیا مَمدا ہا ۔ پُچھیں کوں وَٹ ڈے کھنگھوا مار وَلدی ڈِتُس ،

"پیرݨ دی ماء ! اَج تھَکل ہم ۔ کم تے ارواح نی تھیا ۔!"

صُغراں کن کیتے کر آکھیا:

"تیڈا تاں ارواح نی ٹھیا تے ہال کتھوں گھِنسِن؟"

گامنڑ وَلدِی ڈِتی: "اللہ سئیں ڈیسے—!"

"اللہ تاں ڈیسے۔ پر ہتھ پیر تاں مارنے پَوندِن"۔ ذال پئے کوں سیہا۔ گامنڑ کِھیسے وِچ پنج گاڑھے نوٹ باقی بیٹھا ہا— تے اوں ذال کوں چِڑاونڑ کیتے آکھیا:

"ہیول توتی کما کما تھک پیاں۔ ہُنڑ میں کنے کم نی تھیندا"۔

اے آکھ تے گامنڑ ذال ڈوں ڈِٹھا تاں اوندا مُنہ وَتو وَن تھیندا ویندا ہا۔ اوندے دل تاں کیتا جو ہِبا چِڑاواں پر نیّت پھر گئیس تے کِھیسے وِچوں گاڑھے نوٹ کڈھ ڈِکھاوِنس تاں صغراں دی کاوڑ گِی وَانڑ وَیندی— بَھج تے جھٹی مار نوٹ کھس گھدونِس تے مُشکدیں مُشکدیں پُچھیس:

"ہیڑی تری! کتھوں آندے نی—؟"

گامنڑ الف کنوں لا ہی توڑیں سبھو کجھ ڈسیا تاں او ڈاڈھی خُش نہال تھی تے اللہ دا شُکر پڑھیس— ول ڈوہیں ذال مُڑس ایں گنتری وِچ پئے گئے جو انھیں پیسیں نال کیا کیا گِھنوں؟

گامنڑ دی مرضی ہئی جو ہِک تاں پیرنڑ کوں سئیکلی گِھن ڈیواں تے بچدے پیسیں نال ہالڑیں کوں کپڑا لتّی— پر ذال اوندی دی صلاح ہئی جو ہِک کیرا پے ہا سے نہ کئوں۔ تے سبھنائیں پیسیں دے دلّے گِھنوں۔

چنگا لمحظ ذال مُڑس ہا ٹھئے رہیئے۔ پر کوئی صلاح نہ پکی۔ آخر گامنڑ ذال کوں ہِک ہکڑی کر آکھیا:

"بھلا تھیوی! تیڈی صلاح اِی سوہنڑی اے پر کتواں مہینہ اے جو پیرنڑ میڈا سئیکلی کیتے سِکدا وَدے— مکھ مُرنڑ منظور اے پر ہُنڑ پُتر کوں نہ سِکویساں—؟"

ذال پئے دی باشت ڈیکھ ہاری مَنّی چا تے گامݨ اپݨی صلاح پکّی تے نوں چھنڈائی چا — ہݨ تاں خُشی کنوں گالھ گالھ تے کھِل کنے وَلھوٹ تھی ویندا ہا تے لخطے لخطے پُتر ہیرݨ تے دِھیریں کوں سَڈ آکھدا ہا۔

"اَج دی جھَٹ جیورو چا۔ فجریں سَویلے سَویلے شہر وِچ سَینکلی تے کپڑے گھن آساں —!"

تے ہال اونّدے وی خُشی کنے دَھرتی سِر تے چَھٹی وَدّے ہِن۔ رسیانے آہدِن خُشی ہووے تاں ویلھا لنگھدیں دیر نی تھیندی تے اوویں سمجھ نیہہ گیا۔ مانی ٹُکر کھا سبھے ہال بچوڑے سُمھ پے پر گامݨ کوں نِندر نہ آئی۔ پاسے بَتال بَتال اکیا۔

کوئی ویلھا رات دا ہا جو ڈِڈھ وِچ گُڑ گُڑ تھیئس — بَہر تے بہہ وَلیا پر اجاں تلّی نہ تھیکیئس جو وَل خیال تھی گیا۔ وَل ولیا تے وَل گیا — تے وَل آوَج لگ گی — تے ہیں آوَج وِچ سبھ اُبھر گیا — ہݨ تاں پُت وِچ سَتھ نہ رہی۔ ہیٹائی کنے اُٹھݨ بہݨ اَوکھا تھی گیا — رَت چھُٹ پی۔ گِنّدیاں گنّد تھیوݨ پئے گیاں۔

ہُݨ اپݨیاں تے ہالیں دیاں خُشیاں گیاں وَاٹ وَٹیندیاں تے اپݨی جان قدن دی لگ گیئس —

صغراں پئے دالقار ڈیکھ یک پڑیچے کوں منّت زاری کر گھن آئی تے پئے کوں ڈاکداری چوا گی۔ تے وَل او پورے پَنّدرھاں ڈینھ ڈاکداری پیاربیا — اُہو پنج سَو اُتّوں لگا۔ ہتھوں سُوا ہکری وی دَوا دارُوں تھی گی تے بیا لکا لاٹا اُتر وِچ پے گیا۔ پر ایہو شُکر جو ساہ بچ پئیس۔ پر تھی مُوہیں بیکھے گیا — او ڈِنّدا موٹا گامݨ جیرھا جوان دے تھکّے وِچ اَوکھا اندا ہا۔ تنک نے کاٹھیاں تھی گیا۔ ذال دا مُونڈھا پکڑ گھر ولیا — ڈِٹھی تُرپیا تاں دِھیریں پُتر جِیبڑ بچھیو نے — پُتر پُچھیا:

"ابّا! میڈی سنگلی ـــ؟"

ڈیہریں وارو واری پُچھیا:

"ابّا! میڈے کپڑے ـــ؟"

بی پُچھیا: "ابّا! میڈا بوچھݨ ـــ؟"

تریجھی پُچھیا: "ابّا! میڈی جُتّی ـــ؟"

بالیں دے الا سُݨ کا مݨ تے اوندی ذال ڈُکھ کنوں بھر یچ گے تے اُنھئیں تلّے مُنہ چا کیتا ـــ ہنجوں گھر دی سُکّی مٹّی کوں پُسا وݨ پئے گے تے او ہنجوں کوں مٹّی پِھیندا ڈیہدے رہے ـــ!!

گھر جنوائترا

نَنڈھیں لا دا کٹھے کھیڈݨ کُڈݨ، پَہݨ اُٹھݨ سستی تے سُونہارے کوں ہکو کجھ کرڈِتا۔ مُنڈھ لا دا واہ جو روح دار لابھیا تے جیڑھیں جیڑھیں سکوپرے تھیندے آئے اُویں اُویں دل مَنگݨ تے ہِک بے نال ہیت آپوں جاݨ وَدھدا گیا تے ہُݨ ہِک بے کوں ڈِٹھیں بناں اصُل نہ سردی ہائیں۔

سُونہارا فجر پیشیں آنے بہانے سستی دے گھر دے باہروں پھیرا لئی رہندا ہا۔ تے سستی وی بھریے دِتے وِیٹ وَل بھرݨ ٹُرپوندی ہئی۔ تے اینویں ہِک بے کوں ڈیکھ پے جیندے ہِن۔ سیاݨیں آکھیئے عشق تے مُشک لکائیں نی لُکیئے۔ سستی سُونہارے وی ڈِھگ لُک چھپ کھیڈی پر آخر مشر آن تھے۔ پر ایہو چنگا جو حالی تونڑیں ایہا ہواڑ ہُناں دے ماء پیو تائیں نہ پُتی ہئی۔ خدا دی قدرت ڈیکھو جو سستی، سُونہارے دا ٹھاہ اِتلا جو آکھ تے بس چا کر۔ تے اُنہیں دے ماء پیو دا ہِک بے نال ایجھا خدائی ویر ہا جو تھولی تھولی گالھ تے ڈانگ سوٹا چھک گھندے ہِن تے۔ تے کڈاہیں کڈاہیں اے چک چوندھی ایجھی و دھدی ہئی جو مار کا ہِک بے دے چوندے وَٹھ ایجھے لوٹ پوٹ تھیندے ہِن جو چُھڑا او ہلاک تھوندے ہِن۔ سستی، سُونہارا پیو ماء دے ایں اجائے کیتے کتے اصُل اک تک ہِن تے کہیں کہیں ویلھے بہہ گوئیڑ کریندے ہِن جو جیڑھے ہِک بے دا خیر صلاحی تکھا مٹھا الار نی سہندے او آپت وِچ سنگ بند دھوڑ کریسن ــــ پر او ڈُدھیں بے وَستے ہِن۔ کیوں جو ہِک بے نال اِتلا دلی ٹھاہ ہا نے جو آکھ تے

بس چاکر ۔ ہیں سانگے کھٹے مرݨ جیوݨ دے قول اقرار کر اللہ تے چھوڑ بیٹھے ۔

وقت گزردا رہیا تے دل دا منگݨ ودھدا گیا پر لوک اُنہیں دی محبت کوں نہ ڈیکھ سگھے تے سستی ، سوُنہارے دے پیو مار کوں ہک ڈک کر شاختہ کرڈتو نے ۔ اپݨی اولاد دے لک لکھݨ سُݨیو نہیں تاں پھکے ترٹ گئیو نے ۔ آخیر گݨ گݨیو نے جو متاں پے چار کن سُݨݨ ویلھے سر کجھ کروں او نہ ہووے جو عشق دی اے دو ہیں دُکھدی جھڑ گݨ پئے وچے ۔ تے وسدے رسدے گھر ساڑ کیری کرے ۔!

انہاں اپݨیں بالیں کوں ہک پے نال ملݨ کنے نکڑ نال بٹکیا پر پیت دے پندھیڑو کڈاں رُکدن ۔ او اوئیں اپݨی رتی راند رسائی رہیئے ۔ پر پہلوں آنگے بے چنتے تھی نہ ۔ ہتھوں آسوں پاسوں جھاتی پا لک چھپ تے کوئی اوڈھر پھول ۔ تیئں مئیں دی دید کنے اوڈھ تھی بہن ہے ـــــ پر کے تائیں ۔؟ اخیر کھمدا چور پکڑیندے تے ہک ڈینھ ایہ دگ وی جھلیج گیا ۔ پر روح دا رلا پے وچے تاں وڈے کنے وڈے لوڑھے تے لوہے دیاں کندھیاں وی دگ نہیں جھلیندیاں ـــ تے او وی کہیں دے آکھے اکھوائے نہ جھلیئے ۔ پیو مار ہٹک ہٹک ہٹ گیا ۔ پر اُنہیں کہیں کوں نہ کھتیاں ۔

گالھ ہُلی تاں تیں مئیں طعنے ٹوٹکے ماریئے ۔ لوکیں دیاں چانکاں سُݨ سستی دے پیو کوں تاء آ گیا تے اوں سوُنہارے دے پیو ڈے سنیہا پٹھیا جو اپݨے رٹریڑے کوں جھل ڈے نہ تاں ہیرے پیرے کر گھتیسائنس ۔

پہلے تاں کم مام مام رہ ج ہا تاں دلو وی چھڑ ماری رہیا ۔ پر ہݨ گالھ پدھری تھی تاں اوں پتر کوں پہلوں تاں اٹکل تے تلافی نال ہتھر ڈتی ۔ پر او تاں سستی دے پچھوں چڑیا ہا ۔ پیو دیاں گالھیں کنڈ پچھوں سٹ کن نہ ڈتس پر جڈاں پاݨی سر کنے تار تھیا تاں دلو کوں چوڑھ گی ہمگی تے پکڑتے سوُنہارے

کوں چا جو ڈٹھس تاں کُٹ کُٹ ناڑ کر ڈِتُس ۔ آخر پیچھیں جھلا جھلا کر چھڑوایا ۔

ڈُوں چار ڈِینہہ تاں سُونہارے تاپ آندی، پر وَل اُو ہا کار ۔۔
او ڈُوں سسّی دا پیُو زنگل مونڈھے تے تبر کُہاڑی چا فجر پیشیں سُونہارے دا اُچلاؤ ہا ۔۔ متاں جو کتھاؤں وارا ڈیوے تاں کپ ٹُک نہر ءِ چ لوڑھا ڈِینس ۔
اُویں تاں دِلو جاندا ہا جو زنگل تی بی دا کسُوریل تُر اَو کھا سگدے تے سُونہارے جیہے چھالے نینگر دا کیا کریسے ؟ پر سُونہارا دلو دی ہک اکھ ہا اوندے واسطے مرن آ گیا جو دشمن دا کیرھا ویلھا اے ۔۔!

پُتر اوندے ہتر جیرھی گھدی ہتھوں ہیا زور بھریس ۔ ہُن دلو گھنتریں وات ہا جو کراں تاں کیا کراں ؟ آخر تُوں تیں ہر کہیں صلاح ڈِتی جو پُتر کوں پرنا چا آپے خوئے مُر ویسں ۔

اُوں لوکیں دی مَنت ہڑ پدھ اوں کوں منگاوَن سانگے تیں ہَیں کوں اَلوایا پر سُونہارے مار کوں مُنہ چڑھ آکھ ڈِتا جو میں لاواں لہساں تاں چھڑا سسّی نال ۔ نہ تاں زہر پی مَر ویساں ۔ یا وَت کِڈاہیں منہ ڈے ویساں ۔

اولاد جیہی چندری ہووے مار پیُو دا دل اوندے سانگے ڈاڈھا کُولا ہُوندے ۔ سُونہارے دی اے تڑی کم کر گئی تے اوندے پرنے دیاں گالھیں پَچیج گیاں پر دلو سانگے ڈاڈھی اوکھی آن بنی ۔ کیوں جو زنگل نال اوندی ٹھاہ وی ذری نہ ہئی ۔ تے اوڈُوں سُونہارا سسّی دے بغیر جیوے نہ مرے ۔ اوندا کھاوَن پیوَن چُھٹ گیا ۔ سیندھ سُر ہے گے وان وٹیندے تے مونجھاری کوں بجل چالانس ۔

کجھ ڈِینہ تاں اوندے مار پیُو تَنڈ آندی پر پُتر دا القار نہ ڈیکھ سگے ۔ تے اوندی باشت پوری کرن سانگے زنگل دے گھر جھکا مُنہ کر ذال سُودھا ٹُر گیا ۔ زنگل، دلو کوں ڈیکھدا گیا تاں اوں کوں کُتڑیاں ویڑھ گیاں ۔۔ وَل ہتھ چھوک آن جو کھڑا تاں نہ چھوڑیس اوندی دھی تے نہ بھینڑ ۔۔

ڈلو کوں سنگ دا طمعاں ہا تے طمعاں ڈاڈھی بھاڑی ٹِنسئے اے۔ ہیں سانگے رنگل دے سخن منّدے ہاں تے نہ رکھیونس۔ رنگل پُنڑ گُن ٹھکا تاں ڈلو اپنی پٹکی لہا اوندے پیریں وِچ رکھی تے آکھیس:

ڈیکھ رنگل! ہیں ذال سُودھا تیڈے گھر ٹُر آیاں۔ تیں میکوں عزت تاں جیرھی ڈِتی۔ سَتھوں میکوں ودھ گھٹ الائی۔ پر ہیں تیکوں الف کنوں ب نہ چا آکھی۔ ہُنڑ میڈی پگ کوں ہاں ڈے تے سستی دا سنگ میڈے سُونہارے کیتے ڈے چا۔ تیڈے لکھ بھورے منیساں۔

رنگل، سستی داناں سُنڑ وَنّو وَن تھی گیا۔ اوندے مَتھّے تے کئی گُرڈنج پے پر اَلاتا نہ۔ ڈلو سہی کیتا جو رنگل کُراڑا ماس اے بُکسے اوکھا۔ پر وَل وی اُوں ہتھ بدھ آکھیُس:

"رنگل! ہیسبا تیڈا میڈا اے۔ اُدھ وِچ بالیں کوں کیوں رگڑے ڈیئوں۔ باشتی ہیں وی گھنڑا ہم پر بالیں دی خشی کیتے باشت سَٹ، تیڈی چوکھاٹ آن گھِدی اِم۔ تے لحظے کیتے توں وی سستی دا پیُو بنڑ سوچیں تاں تیڈے سجّھے اُتارلہہ ڈیسِن تے بالیں دی حیاتی جیتر دے پُھلّیں آنگے ٹِرڑ باغ بہار تھی ویسے۔ نہ تاں ساری حیاتی تیڈی میڈی جندکوں وَدّے پیٹیسن"۔

ڈلو دیاں گالھیں رنگل کوں ہتھ بگیاں۔ کاوڑ ڈھری کر چھُوُ مار گیا۔ ڈلو اِی جاتا جو آج پکلیا بیٹھے۔ فجریں وت اُلویسا ئنس۔ اے سوچ تے گھر وَل آئے۔

بے ڈیٹھ سجھ نہ اُبھرنڑ ڈِتو نے جو ذال مُڑس ٹھک وَج تھے۔ رنگل کلھ کنوں اج کجھ ٹھریا بیٹھا ہا۔ پر باشت اُویں ہَس۔

ڈلو دی دل نال سِتی گیا جو اج بک ہکڑی کرتے اُٹھساں—— ہوندی دھر بدھ آن جو منّت ترلا کرتے پیا حد مُکا ڈِتُس۔ سیئت پٹکی میڑھ کر پیریں تے سر دھریئس۔ سیئت ہانہاں بدھ نُوڑھی کوں ہتھ لائس۔

سیت قرآن کتاباں پیڑھ کر اللہ رسول داناں ڈِتُس ــــ مار مسائیں
وچ رنگل ریہی ڈِتی ــ پر ہک پی چِڈگی کڈھ مارُیس ــ آکھن لگا:

دلو! باشتی ہیں کنوں بَنّاں ہا ــ پر نئیں حد مُکا ڈِتی اے ــ پکا
اپنی نہ منوا! بُجھ میڈی دی مَن ــ!

دلو رنگل کوں کولا تھیندا ڈیکھ پھر کڑی مار تنکھے تنکھے آکھیس:

"توں مُوتہوں کڈھ! پچھے ہیں نہ منّاں تاں تیڈا میار اے"!

رنگل جُھتے دی نڑی آپ ڈو پھر پیندیں آکھیا:

"دلو! تو آپ سہی ہیں ــ میں ہک تاں بُڈھا بندہ ــ ڈو جھانٹی پی دا
کسُوریل ــ تریجھا تر بِجَن دھیریں دا میڈے گل وچ اے ــــ چوتھا میڈا
کھٹّن کماون آلا کوئی کو نھی ــ تُہاڈے تاں ٹوٹے ہٹلے ہن پے ــ میکوں
ہلخ مڈی دا زور ای نہ تھیا ــ سستی دا سنگ تاں ڈِیساں جو سُونہارا میڈا گھر
جنواترا بنڑے ــ اے پچھالا پووے تاں جی بسم اللہ! نہ تاں وچ پنج پکا کھاؤ!"

ہُن دلو کوں تیں وات آ گیا ــ سُونہارا اوندی ہک اکھ ــ انہاں
دی ساری سموری دا کھٹیا ــ جیہیں دے بغیر تاں ہک لحظہ اوکھا ہا تے ساری
حیاتی اوں کوں اکھیں کتے او ڈھر کرن پچھالا نہ پیا ــ ہیں سانگوں سوچ تے
ولدی ڈیون دا آکھ تے بُجھڑا مُنہ کر گھر ول آئے۔

سُونہارا ماء پیو دا اُلٹا مُنہ ڈیکھ ٹُس گیا ــ پر ول وی دل بدھ
پُچھیس: "اماں! کیا بنیا ــ؟"

اوندی ماء دیں اکھیں کنوں ہنجوں ترمن پے گیاں تے ٹھڈھا ساہ
بھر ولدی ڈِتس:

"پُتر! توں دل جاہی کر اللہ دے واروں خیر تاں تیڈا کم نھی ویسے۔
اساں بھاتوں .... !"

سُونہارا تنکھے تنکھے مار دے پیریں وچ بہہ رہیا ــ ول اوندے گوڈے

ڈٹھ پچھیس ؛

"میڈا کم تھی ویسے ۔ تے تساں بجھاؤں کیا ۔۔۔۔۔ ؟"

اوندی مار سوݨہارے دے والیں وچ ہتھ پھریندیں آکھیا ؛

"سوݨہارا پُتر ! اداراں ننگل سنگ تاں ڈیندے پر آہدے سوݨہارا میڈا گھر جوائترا کھڑے ۔ تو آپ صحی ایں جو اساں تیڈے باجھ کیویں گذریسوں ؟"

مار دے الا وچ ہک اُداس تے کوک ہئی ۔ جیں سوݨہارے کوں ہوا تے ویڑا کر ڈتا ۔ اوڈوں ننگل دی شرط ابکھی تے کراڑی ہئی ۔ جیں کوں سݨ او ام غم تھی گوتیں وات آ گیا ۔ جو کراں تاں کیا کراں ؟ ہک پاسوں اوندے مار پیو تے ڈوجھے پاسوں اوندی سستی ۔ !

ہک دل کیتس جو اپݨی سستی مار پیو تے گھول ڈیواں ۔ پر اوندے بغیر وی تاں پہاڑ جیڈی حیاتی گذارݨ اوکھی ہئی ۔ اوندے سانگے ڈو ہیں پاسوں مرݨ آ گیا ۔ نانگ آلی کار جے سٹیندا ہا تاں مردا ہا جے کھمدا ہا تاں وی مردا ہا ۔ بجنتریاں ولھیٹ گھیونس ۔ ڈوں چار ڈینہہ تاں ششش پنج وچ رہیا ۔ پر ول مار کوں سدّ آکھیس ؛

"اماں ! تساں وی میڈے کیتے خانہ کعبہ او ۔ پر سستی دے بغیر وی نہ مرسے ۔ جے میڈی خیر منگدو تاں چاچے ننگل دی باشت پوری چا کرو ۔ نہ تاں ہیں کڈاہیں مُنہ ڈے وبیساں وے ۔"

مار پُتر دے مُنہ کنوں اے سݨ بوُنتری تھی گی ۔ تے بچھ تے پئے کوں وچ آکھیس ۔ !

ولو، پُتر دے لچھݨ سُݨیے تاں ہک پھیرے کاوڑ کنے ہلکیج گیا ۔ پر ول حیرت کر آکھݨ لگا ؛

"بھلا تھیوی سیاݨیں سچ آکھیے " ڈٹھی ہیٹی جھڑی تاں جبل گی امڑی ۔" توں کیوں روندیں کھپدیں ؟ کھوٹا زمانہ اے ۔ رت نگی تھی گی اے ۔ تیچ

ءِچ ہل نی رہیا۔ توں ساپ سہمیں تاں کیرھی جُحبت تے؟ اجائی رونہ کھپ! ڈیویں سمجھ اوتری ہانویں۔ سوݨہارے کوں سرخُد کرݨ ڈے۔ جیرھا کجھ کریندے وَچ کرے۔ اپݨا اللہ اپݨے نال اے۔ پرائے پُتر ہتھڑا پھیر۔ بجڑو لا سبھو کجھ سنبھال گھنسِن۔ تاں وَچ سیئں دیاں اکھیں بیٹھیسِن۔ نے چیناچاہ تے آسسے۔ حالی اوندے دماغ تے ہی کوئی ڳالھ نہ بہسے۔!"

"سوݨہارے دا پیو! او تاں ٻال اے۔ کاوڑ ءِچ توں تاں ٻال نہ بݨ۔ دل تے ہتھ رکھ تے ڈَس ہاں جے سوݨہارا کڈاہیں مُنہ ڈِتی ڳیا چلیا تاں اپݨے پچھاڑی آلے ڳانویں ساہ سُکھے لنگھسِن؟ ڈِلو کوں ذال سڈکدیں سُڈکدیں آکھیا۔

ذال کوں روندا ڈیکھ ڈِلو وی پھس پیا تے آکھیُس:

"بیڑی تری! توں کیا سمجھدیں۔ میکوں اوندے وَحݨ نال خُشی تھیسے؟ پر او سبھی دے پچھوں چڑیا تھیا ودّے۔ اوں کوں اوندے بغیر کجھ نی سُجھدا۔ توں لکھ پئی ٹُرڑے کھا۔ اوں اپݨی کرݨی اے۔"

دلو دی گھر آلی اپݨے بوچھݨ نال ہنجوں اُگھیاں تے پُتے کوں آکھیُس:

"توں ہتر تاں ڈیٹوس۔ متاں اللہ حیا ڈیوس چا۔!"

دلو ذال کوں دَڑکیندیں آکھیا:

"توں ماء ایں۔ آکھ ڈیکھݨس! بس اپݨا بیج ڈیکھ گھدم۔!"

سوݨہارے دی ماء دا ساہ سُولی تے ٹنگیا کھڑا ہا۔ بجھ تے پُتر کوں منت تَرلا کرݨ پئی۔

سوݨہارے ماء کوں دِل جاہی کریندیں آکھیا:

"اماں! توں رو نہ کھپ۔ میں آپے دیاں سبھیاں ڳالھیں سُݨ گھدم۔ توں آماجاہ نہ رکھ تے ابے کوں آکھ ڈے جو میں حلال دا ہاں

حرام دا کوہجھم ___ اے منت مراد اے جو ستی میڈی جندا اے ___ پر پیو یار کتے وَدھ اے نہ پیاری اے ___ میں اپنی ساری حیاتی روندیں رہکدیں وہا ڈیساں پر تہاکوں مونجھا نہ تھیون ڈیساں ۔"

اے آکھ تے سوہنارا باہر گیا چلیا تے مار اوندی ساری حال حقیقت پیئے کوں آن سنائی ۔

پیئے اوندے اے سنیا تاں ذال کوں آکھیس:

"بھلا فقیوی! سستی دے بغیر بھلا ایندی گذر دی اے؟ اے چھڑا اپنا منہ رکھن سانگے آکھس ___ ڈو چار ڈینہیں ءِ چ ڈیکھیں ول ساگی کریں آیا ودا ہوسے ___!"

کجھ ڈینہہ سوہنارے سر یہ ٹکائی ___ پر آخر تاک چوتھی تے آن کھڑا ول اوہو اٹھے ویلھے دا کرہود، روون رہکن تے ہنجی منجھی آن گھتیس ۔

دلوتے اوندی ذال گھٹی تاپ آندی پر پتر دا لقا نہ ڈیکھ سگھے ۔

اخیر دل تے تکڑا کر جھکے تھی پتر دی باشت آن پوری کیتو نے ۔

سوہنارا گھر جنوا ترا آن کھڑا تاں رنگل داخدا تھی پیا ___ اوندے سارے سی لہہ پے ___ گھر دا سبھو کم کار خرچ پکھا اوندے سرتے ہا ___ رنگل زونقی بے اتفاقی گوڈے تے گوڈا چاڑھی حقہ ڈاپی سوٹے تے سوٹا لائی رہے ہا ۔

کماؤ پتہ ویں چنگے لگدن ___ تے سوہنارے تاں وِدھو جا ڈتی ہر کوئی ٹھر پیا پر سوہنارے دا مار پیو گرڑے وات ہا ___ ہک تاں جوان پتر پرائے دَر تے تتی ٹھڈے وَدا کمدا ہا ___ ڈوجھا گھر دا مال مڈی اوندے سسں سوہرے ڈرودھی کھادی ویندے ہن ۔ دلوتے اوندی گھر آلی اے گٹ ٹھیر ہاں کوں لا کھٹاں مل پے ___ اتوں پتر دی وسلئی تے لوکیں دیاں چوگھاں سنن ہاں دا ساڑا گھن گیو نے ___ تے اگوں پچھوں مرغستان وچ

ٹُتے ۔ ماء پیؤ مُوا تاں جھٹ گھڑی کیتے سُوتہارے دیاں اکھیں پٹیاں ۔ پر رنگل تے اوندی ذال ایجھا ہتھ پھیریا جو ماء پیؤ دے مرݨ دا ݙکھ وی وِسار بیٹھا ہُݨ چھڑا اوکیں دیں ٹھکیں کنے تڈا جھلیُس تے ارمان گھِدُس ۔ تے او وی چھڑا گوگلوں آلی مٹی لہاتوݨ سانگے ۔ نہ تاں اوں کوں ذرہ بھورا وی ہاں کوں نہ بگیا۔

سُوتہارے کوں رنگل دے گھر کھمدیں سال کنے اُتے ول آیا ۔ پر عالی توݨی چھڑا کنڈا پیا کٹویندا ہا ۔ کئی واری سَس سوہرے کوں آکھیُس پر او اج فجر تے رکھی رہیے ۔ بھاڑ چیکا جوڈے گی ہئی ۔ سُوتہارا تھیا تاں اک نک وڈا ہا پر چھاتی دا کیا پھتکݨ ۔ ! اوندی جند سستی وِچ ہئی تے سستی پیؤ ماء دے ہتھ وِچ ہئی ۔ ہُݨ گھوڑی دے وَس ہا جو ہیڑی تے نہ چڑھے ؟ پر کے تائیں؟ آخیر ناسیں تارتھی سَس سوہرے کوں وَت آکھیُس ۔ مائی چوکھی تاں اُتے تلے کرݨ پی پر رنگل صحی کیتا جو سُوتہارا اکیا بیٹھے ۔ اوں ٹھڈیر نال ہتھ پھیر آکھیا :

"پُتر سُوتہارا ! سستی تیکوں ڈے بیٹھاں ۔ اج دی تیڈی اے تے کلھ وی تیڈی اے ۔ بس چھڑا اِتلی جیرت کر چا جو میں ایہو پور دوا داڑوں گھن آنواں تے ول تیڈے ڈینھ گنیندوں ۔ بیا کیا ۔ !"

سُوہاٹرے پہلے تاں اینکوں وِی چھاڑی آلا ٹھکا جاتا پر وَت سوہرے دے آکھݨ تے پک چا کیتُس ۔ ول تاں خشی کنے اوندی لوں لوں پھنڈ گی ۔ تے ڈینھ ڈٹھے کوں پر نیجݨ دے خواب لبھݨ پئے گیا.

سستی اوندی مُچھ بھر کدی ڈٹھی تاں آسا پاسا جھل پچھیُس :

خیر تاں ہے اج دھرتی تے پیرتی پیا امدا ؟

سُوتہارا اونکوں ڈیکھ مرکیا تے پچھیں کوں وَٹ ڈیندیں آکھیُس :

" سستی ! تیڈیاں دعائیں اجھو سجایاں تھیاں ۔ چاچے رنگل

اگیرے ڈاڑھی تے ہتھ پھیر تے قول ڈِتے۔

پہلے تاں سسّی دا ایمان اِی نہ ٹِکیا۔ پر وَل سونہارے ٹیک کرائیس تاں خُشی کنے پھُنڈ گی۔ اوندے ڈَند ڈَندڑے پچ پُھل مچ گی۔ اوندیاں رت ٹِرمینڈیاں گلہاں ٹِرڑ تے پُھل آنگے کاڑھیاں لال تھی گیاں۔ اوخیالیں ءِ چ کتھائیں وَ نج پُنتی۔

سونہارے ڈِٹھا تاں اونکوں اَلوائیس۔! سسّی اُدرکا بھر اُوں ڈِے وِل منگدی دِھرنال ڈِٹھا تے وَل ٹَرکڑی مار گی جُلی۔ تے سونہارا کِھل کنے ولھوٹ تھی گیا۔

وَل او سارا ڈینہہ خُش نہال تے باغ بہار رہیے۔ پر ہُوں رات اچاچیت رنگل کوں دورہ پیا۔ گولیاں شولیاں کھادونس پر کُسور ودھدی گی۔ ایڈے اوڈے بھنّے دُھر کیے پر او صفا جھکّا تھی گیا۔ آخیر کھُرڑیاں مار مار وڈے ویلھے کوں دَم ڈِے گیا۔ سونہارے کوں وَت زہر دا گھُٹ بھرنا پیا —— اوکھا سوکھا ودھیڑا گزارئیس۔ تاں سَسّ دے وَل کن کھانوݨ پئے گیا۔ پر اوندی سَسّ کوں اے وہم پئے گیا جو ہُݨ اے کمیّا نیں کھوڑیندا۔ ہیں سانگوں اُوں پُرانی اج قبر وَل لاڈِتی۔ توڑیں جو سونہارے آپوں جان تپیاں ڈِتیاں۔ قسماں چاتونس پر اُوں وِساہ نہ کھادا۔ سونہارے کوں وَت حیرت کرڈِتی پی۔

رنگل دیاں تِرائے دِھیریں ہَن۔ تے ترائی ترٹ بالغ۔ سسّی سبھنائیں کنے ننڈھی ول سیانی تے وڈی وڈی سِجھائی ہئی —— اوبیاں ڈُوہیں دی گھر جنّواتریں دی باشت تے بیٹھیاں ہَن۔

سونہارا سوہݨا مورزادہ تینگر ہا۔ جیں کوں ڈیہدیں ہاں پیا ٹھردا ہا تے جیرھا ہک واری دید رَلاوے ہا چا وَل ساری حیاتی ہُوں آس تے جیندا ہا۔ اُویں تاں سسّی کوں دل جاہی ہئی جو سونہارا چھڑا میڈا اے پر بیاہ تے کپاہ دا

ہک جاہ تے رہݨ اوکھا اے۔ سستی دیاں بھیݨیں آپݨی آپݨی جاہ تے سُوہݨارے تے پُور پکائی وَدیاں ہِن۔ سوہݨارا وی انہاں دی نیت سمجھی وَدا ہا۔ پر اوندے دل وِچ چھڑی سستی ہئی۔ پے کہیں کوں اکھ چاتے نہ ݙٹھس۔ پرسیانی تے سبھائی اُونکوں اک نک کر ݙتا۔ آخیر پانی سر کنے تار تھیا تاں اُوں سسی دے کنّیں وِچ سَٹ ݙتا۔

سستی سُݨیا تاں اوندی لُوں لُوں وِچ بھاہ لگ گئی۔ نِتھ پھوک تے سواخون بھیݨیں تے چوڑی گئی۔ پر سُوہݨارے مِنت تَرلا کر جَھلیس۔! کجھ کاوڑ ڈھری تھی تاں اُونکوں سمجھیندیں آکھیُس:

"سستی! زیفاں شلا حیار وِچ رہے۔ جے بے حیائی تے آوچے تاں وَل کوئی سندھا نیں رکھیندی۔ اُویں وی عشق دی بھاہ ڈاڈھی تِکھی ہوندی اے۔ تَیں چھڑا الف کنوں ب چا آکھݨی اے تے او کھڑ نَلیاں تھی جیسی گُدڑی آگے وبڑ ھ ویسنیں۔ تے وَل بدھن چا بَیں تے کوئی بلیم تاں ہِس مُنہ ݙکھاوݨ جوگا نہ رہساں۔ تے مار تیݙی وی ݙوں واگیں وِچ نہ جھلیسے۔ تے ہُروں بھرُوں لوک اِی کھلسے تے ٹھہیا ٹھُکیا کم اُٹکیچ پوسے۔"

سستی کوں مکیندے دیاں گالھیں ہتھ لگیاں تے بیشرم تھی آکھیُس:

"سُوہݨارا! بھیݨیں تاں ݙیݨیں بݨ گِن پر توں اَپݨے بیریں تے رہیں"

سُوہݨارے اُونکوں ترسلا ݙیندیں آکھیا:

"سستی! تیݙے پچھوں تاں مار پیو گھر بار سبھو کجھ چھٹا کیتم۔ جے حالی وی تیݙی ترسلا نیں تھی تاں آکھ تَیں تے اپݨی جند گھول ݙیواں۔!"

سستی کجھ سستی تھی تے آکھیُس:

"نہ نہ سُوہݨارا! اے گالھ نی پیر کھݨٹے کر اکھس دی جاہ بھر بھݨے ہَل ویݨدن۔؟"

"سسّی! اوا کھّیں ہیاں ہوسِنی ۔ جنھیں دی جھاہ بھر بھٹّے مَل ونّڈِن ۔ آپڑا حال تاں جیویں پیر فرید سئیں آکھئے :

میڈا عشق وی توں میڈا یار وی توں   میڈا دین وی توُں ایمان وی توُں
میڈا جسم وی توں میڈی رُوح وی توں   میڈا قلب وی توں جند جان وی توُں"

"بس بس! میں تاں کھِل کیتی اِم ۔ توُں دِل چا سمجّھی ۔! پران مکّاریں کنے پانڈ کیویں چُھڑاواں ۔؟ سسّی سُونہارے نال صلاح کیتی ۔

سُونہارے لحظہ کھن گُڻ کیتی تے وَل آکھئیس :

"سسّی! نہ تیڈی نیت وِچ وَٹ اے ۔ نہ میڈی وِچ کھوٹ! ۔ وَل وی آپاں کوں پیر تھتھار تے چا وٹیں پَمسن ۔ جے تھولے ویلے تھیوسے تاں منہ بھرنے وِچ ڈھہسوں ۔ پر ہِک صلاح اے جے وٹّی تاں؟"

سسّی تِکھے تِکھے پُچھیا: "ڈَس ۔؟"

سونہارا تھولا جا تھکیا تے وَل آکھئیس:

"سچائی تے سیاڻی میڈیاں سکیاں بھیڻیں اِن ۔ توُں آکھیں تاں اُتلے تائیں چھڑا مِٹھا بتہ ڈیوائے نئیں ۔ چِھلّے تیئیں تیکوں ٹور نی ڈیندے ۔؟"

سسّی سُونہارے دی صلاح سُڻ اُت گھُت وِچ پئے گی ۔ وَل سوچ سوچ تے آکھئیس :

"کوئی ہِی صلاح سوچ ۔ تلوار دی دھار تے میں کنے نئیں ٹُریندا ۔!"

"جے اے صلاح وارہ نی کھمدی تاں ہِک وِگ ہیا اے ہے جو آپاں کڈاہیں منہ بھے ڈُبلوں" سونہارے ہیا وِگ ڈکھایا ۔

سسّی سانگے ڈُوہیں وِگ اوکھے تے اِکھے ہِن ۔ پر ڈُو وچی صلاح اصل نہ وَنڄیس ۔ تے آکھڻ لگی:

"چھڑا تیڈے گھر جنٹوا ترے کھڑاوٹ تے وی لوک کھلدے پن جے میں تیں نال بھج گئیم تاں اپنے دی قبر کوں وی ٹھڈّاں مریسن ۔ عین

کنوں اگی تے اے پچار نہ چانویں"۔
سُونہارا سستی دی وَلدی سُݨ اَم عَم تھی گیا۔ تے ٹھڈھا ساہ بھر آکھیُس :
جے اے نی تھی سگدا تاں سَبھائی تے سیانڑیں کوں ٹھگالݨ کیتے کوئی نہ کوئی راند رساوݨی پَوسے۔ نہ تاں سَبھو کجھ نیوا تھیسوں"۔ جھٹ گھڑی سستی گوتیں وات رہی تے وَل آکھݨ لگی :
" سُونہارا! تیں میڈے سانگے وڈے بھوگ جوگین۔ تے اے ڈیکھ میڈا سینڈھ تے ہتھ اے جو ہیں وی تیڈے کیتے اپنی جند سولی تے لٹکائی رہساں پر میڈے اعتبار دی پت رکھیں۔ او نہ ہووے جو او اِی چٹ تے گوہ اِی چٹ کو بہاں"۔
سُونہارے اوندیں اکھیں وچوں ترمدے ہنجوں ہتھیں نال اُگھیے۔ تے گلکڑی پا آکھیُس :
" سستی! اللہ دی تھی تے ترسلا رکھ۔ اللہ دے وارُوں خیر تاں تیڈا تے تیڈے پیار دا سُرخرو تھیساں ـــــ بس توں میڈی پُٹھ تے تاں ہیں رشینھ آں ـــــ!"
اوڈوں سَبھائی تے سیانڑیں آپو وانٹیاں گاریاں اَڈ سُونہارے کوں پھساوݨ دیاں سِتریاں سِترݨ پئے گیاں۔ سُونہارا وی اپنی گݨی موجب پہلوں تاں پرو بھرا پرو بھرا رہیا پر وَل ہولے ہولے ڈُوہیں کوں اپنی اپنی جاہ تے ہتھ پھیر ٹھکے لاوݨ پئے گیا۔
کجھ ڈیہنھ تاں او وی اوندی تام وچ رہیاں پر سُݨت اوندی نیت جاݨ گیاں۔ تے اُوں کوں پدھر تے چڑھ آکھیونیں :
" اساں نال گھنڈے چتر چالے نہ کھیڈ۔ نہ تاں اساڈا دا اُلگو اِی تاں کباڑی وَچ لگسی ـــ!"

پر سوہنارے دے اگوں او بِل نہ کُکڑا! اپنی اٹکل تے ڈھاوں
نال اُہنیں کوں چریندا آیا۔

تلوار دی دھار تے ٹُردیں ٹُردیں ڈھگ ویلھے کوں ٹھیلا ڈے
گیا پر مائی چوکھی اوویں پٹوائی رہی ۔ آخر لبارا پئے گیا کٹنک کپتڑ سانگے
سوہنارے وِنگار کیتی ۔ ڈِنگاریں سانگے سودا سود گھن گھر ولیا تاں
گھر ءِ چ کلھی سیانی ہئی بیر ہی ردھا پکا کرن سانگے ڈاتری کنے ول آئی
ہئی ۔ سوہنارے کوں کلھا ڈِٹھس تاں پیٹ ءِ چ وکڑ پئے گئیس ۔

سوہنارا سودا سود رکھن کیتے کوٹھے ءِ چ گیا تاں سیانی پچھ تے
اندروں کونڈا چاڑ تا۔

کھڑکا سُن سوہنارے پرتے پچھی تے ڈِٹھا تاں پھلکے نُرٹ گیونس ۔
دل ءِ چ ٹھکار تھئیس جو اج اولا چاتم ۔ جان ہیرا ون سانگے پہلے اوں
کوں سِگیں تے چا چاتس ۔ ول باہر نکلن سانگے ٹُریا تاں سیانی بک
ورا دھل نانگنی آنگے پھن کڈھ اگوں تھی کھڑی تے آکھئیس :

"ہیول توں ڈھگ چرائی ۔ پر اج اپنے مٹھے نور نال میڈی گالھ من چا
نہ تاں دھاڑ دھاڑ کرتے سبھے وستی کٹھی چا کریساں تے ول لوک جیڑھی تیں نال
کواہ کریسن او توں آپ منصب ایں ۔!!"

سیانی دیاں گالھیں سُن اوندے لگیں ءِ چوں ساہ چھڑا گیا ۔ سستی
نال کیتے قول قرار توڑ چاڑھن سانگے اتلیاں تلویاں ڈاڈھیاں ماریونس پر
اوندیاں بتیاں تھڈے چاتی کھڑی ہئی ۔ ہیں سانگوں اوندیں اُتلیں تے
نہ چڑھی تے ہک ہکڑی کر آکھیس :

"جے اپنا شان قدر لوڑیندی ہیں تاں اپنی زبان کوں پانی ڈے ۔ نہ
تاں ہیں راوا ہاوا گھتیندی آں ۔!"

ہن سوہنارا گیڑ ءِ چ آگیا ۔ اوندے کیتے جیڈوں کیڈوں مرن ہا۔

جے اوندا روح راضی کریندا ہا تاں سسی نال کیتل قول اقرار وینداے ہن واٹ وٹیندے تے شرع کنے وی باہر نکلدا ہا۔ تے جے انجی کریندا ہا تاں نموشی دا گلا ٹوآں گل ءِ چ ہپدا ہا۔ تے لوکیں دیاں کھلاں تے تھکاں سوا ہن۔

ام غم تھی گو تیں وات آگیا۔ اوڈوں سیانی دا سوہنپ تے منہ زور جوانی تراڑاں کھڑی مریندی ہئی۔ اوں کوں ڈیکھ لڈ گیا۔ خیال کیتیس جو کلھا کوٹھا اے۔ کلھی پھڑکاٹے مریندی چھوہر اے۔ نہ کوئی ڈیکھݨ آلا نہ بھالݨ آلا۔ سستی کوں کون ڈسیسے؟ اوندے تاں ملائکیں کوں سدھ نہ پسے۔ مفتا آیا دانہ چکاواں۔ پر شرع دا خیال آیس تاں آپ کوں ہتر ڈیندیں آکھیُس،

جھٹ گھڑی دی چس سانگے ساری حیاتی دی کالوݨ نہ چا۔ اجایا نہ بھڑک۔ جوان بݨ۔ سالیاں تاں بھینیں ہوندن ـــ!

شیطان سونہارے کوں اپݨے ہیریں تے ولدا ڈٹھا تاں آن ڈتو نس پرچکیں تے پرچکاں۔ آکھݨ لگا:

توں گھنا حاجی نہ بݨ۔ تیں کنے ڈھگ ٹاٹے زئی سالیاں نال سالیاں سستوں کوں وی نی چھڑیندے۔ ہر کوئی پورا اے۔ کون وٹ کڈھیندے۔؟ فلانڑے کوں ڈیکھ! او آپنی سالی نال پھتل اے۔ فلانڑا ہک چھوڑ ترائے سالیاں جھگتائی کھڑے۔ فلانڑے کوں چا ڈیکھ! او تاں سالی نال اصل ذوال مڑسیں آنگے ہندے اٹھدے۔ تے فلانڑے تاں سالی سود سس کوں نس چھوڑیا۔ توں آیا دانہ چکا۔ شابس وارہ ای نتھ کھولنس ـــ!!!

سونہارے شیطان دی انڈ تے چڑھ سیانی کوں گندی اکھ نال ڈٹھا۔ تاں اوندی منہ زور جوانی سونہارے دی لوں لوں ءِ چ چونیاں لا ڈتیاں ـــ سیانی دے تکھیرے نقش نیݨ اوندے دل ءِ چ پڈݨ پئے گئے۔ اوندی مست اکھ دا نشہ چڑھیا تاں او روہی دے ہک تسّے ڈگ وٹاؤ آنگے سوہنپ تے جوانی دے ڈلدے پھنڈے دریا ءِ چوں تریہہ لہاوݨ سانگے

وِکھ چا ٹُریا ۔ پر سستی کوں ڈِتل قول اقرار ڈاوݨ گھت گیونس تے سستی روندی
رِبکدی اگوں آن کھڑی ۔ تے سُڈکدیں سُڈکدیں آکھݨ لگی:

ڈیکھ گھِدی ۔ ہیں نہ آہدی ہم جو لکھیں دی جاہ بھر بھٹّے مَل ویندن ۔
ہُݨ ڈَس کیڈے گے تیڈے قول اقرار ۔ ؟ کِتھاں اِن تیڈیاں قسماں ۔ ؟
توں تاں آہدا ہانویں جو ۔

میڈا عشق وی توں ایمان وی توں

ایہو تیڈا عشق اے ۔؟ ایہو دین ایمان ایں ۔۔۔۔۔ ؟!!
سُونہارا سستی دیاں گالھیں سُݨ ایمان ءِچ وَل آیا تے سیاݨی
کوں آکھیس:

" سیاݨی! توں سستی دی بھیݨ ایں ۔ تے میڈے کیتے ہیں جہان وی
تے اگلے جہان وی بھیݨ ایں ۔ اے مُکالا نہ ہیں کتے مُکلیسے تے نہ مُکلیساں ۔
تَیں جیرھا کجھ کرنا اے کر ۔ مَیں ویندا پیاں ۔ !"

اے آکھ تے سُونہارے سیاݨی کوں پکڑ تے ہِک پاسے دھکا ڈے کُونڈا
کھول باہر نِکتا ۔ سیاݨی اوں کوں وَتھݨ سانگے بھجی ۔ پر او وَت ءِچ نہ آیا ۔
اِتھوں جان چھُٹیس تاں سِدھا وِنگار ڈے ہُٹاں ڈِتونس ۔ سارا
ڈینھ ایٹھے ءِچ سر مریندا رہیا ۔ دل ءِچ وسواس ہَس جو متاں سیاݨی مامہ کوں
کوڑی ہک ڈَک کرے ۔ ہیں سانگے مُتے لوکیں گھر وَلیا ۔ گھر دے سبھے بھاتی
سارا ڈینھ ڈاتری مار مار سانٹے تھّے پے ہَن ۔ اُنکل نال کھارا اُتھال
مانی کھا سُم پیا ۔

اجاں اکھ نہ لگی جو سبھائی تَرڑ آن تھئی ۔ آنوݨ سیتی ہِکا ڈے
مُٹھیں نال جُپ گی ۔ سُونہارا ہِک چھِڑوا تَرپا مار اُٹھیا تاں کھٹڑے دے
دے چیکاٹ نِکل گے ۔ تے سبھائی دی وت چیل سوگھی کر گی ۔ ہِنھائیں
دے جاگݨ دے خوف کنوں سُونہارا اُنکل نال وَل سم پیا تے سبھائی کوں

آن منت ترلا کرݨ پیا جو حد مکا ݙتس ۔ پر سجھائی ہک نہ منی تے آکھیس :

"جے تیں میݙا الا سݨیا تاں ئیں راوا پا وا گھت سنبھنائیں کوں اُٹھا ہلیساں تے آکھ ݙیساں جو میکوں ہتھ گھتیس ۔؟

سوہݨہارے کوں وت موا نانگ گل ءِ چ پئے گیا ۔ اخیر منت ترلے کریندیں کئی ویلھے ول ائے تے مارمسائیں وچ جان چھوڑیس ۔۔۔ ہُݨ سجھائی تاں اُٹھی گی پر سوہݨہارے دی نندر چھٹ گی ۔ پاسے بتال بتال کک تھیا ۔ اخیر ہیں چل پل ءِ چ ݙینھ اُبھریا تاں وچ آمماجاہ تے آئیں ۔ ول گݨ ݙکیتس جو متاں ہیں تے کوئی ݙفان چا ہݙھن ۔ ہیں سانگے سستی کوں سڈ سبھی حال حقیقت سݨائیس ۔۔۔ سستی بھینڑیں دی بے حیائی سݨی تاں شرم کنے ٻڈ گی تے ام غم تھی آکھیس :

"چھتیاں تھی گن ۔۔ لہر آ گی اے نہیں ۔ ہیا ملخ مریج گے ۔۔ جو میݙے منگیندے کوں آن تاڑیئے نہیں ۔ ٻڈ تاں نی مردیاں ۔۔ ہیں اماں کوں ݙسیندی آں ناں ۔ چنڈے چھک گھنسے ۔۔؟

سوہݨہارے ٹھڈھا ساہ بھر آکھیا :

ہُݨ توں ݙگا ٹاٻھن رکھے ۔ جیرھا کجھ تھیوݨا ہا او تھی گے ۔ توں اگی تے وی سوچ ۔ ہیں کیڈے پھا ہی کھاواں ۔۔؟ چاچی چوکھی کوں جتلا آکھیم گالھ نی سݨدی ۔۔ توں وی ٹریکڑے نئیں کھڑدی ۔۔۔ ہیں کیڈے مراں ۔۔؟ میکوں تاں کوئی دگ لا ۔۔؟

سستی ، سوہݨہارے دیاں گالھیں سݨ تلے منہ چا کیتا تے آکھیس :

"توں دی سچا ایں ۔۔ پر ہیں بے وس آں ۔ جتلے تئیں تھی سگی جیرت کر"

سوہݨہارے کوں سستی دی گالھ نہ وݨی تے آکھیس :

"ہیں آپݨے وسوں ڈاڈھا تنیاں ۔ ڈھگ تاپ آندی اِم ۔۔ پوہݨ پاݨی مرکنے تار تھیندا ویندے ۔۔ ہیں وی انسان آں ۔ پار ، آن دا کھداں ۔ متاں

تھڑک پوواں ــ!

سستی کوں سونہارے دیاں گالھیں سُن ڳیاں تے ہتھ بدھ آکھیس:

"سونہارا تیڈی شاباس اے ــ تئیں اپݨے وسّوں فی گھٹائی پر ہݨ کوئی سوہݨی صلاح سوچ ــ کیا کروں ؟"

سونہارے جھٹ گھڑی سوچ تے آکھیا:

"سیائی تے سہجائی کوں پرناوݨ دے سوا ہی کوئی واہ نی ــ!"

سستی سونہارے دی صلاح سُݨ آکھیا:

"صلاح تاں ڈاڈھی سوہݨی اے پراتاں کوں کون منویسے ــ؟"

سونہارے تکھے تکھے ولدی ڈتی: "توں تے ہیں ــ بیا کون؟"

سستی سونہارے کوں آکھیا:

"توں آکھیں تاں آکھ ــ ہیں چھڑا دعائیں کریساں ــ!"

سونہارے سستی کوں پیار نال ڈٹھا تے آکھیس:

"تیڈیاں دعائیں میڈے نال تاں اللہ سوبھ ڈیسے ــ!"

وارہ چلار ہوں ڈیہہ پیشیں کوں سونہارے سس نال گالھ کریندیں آکھیس:

"چاچی! ہݨ اینویں سمجھ جو ہیں تیڈا ہال آں ــ تیڈے گھر دا بھاتی آں ــ اپݨی سمجھ موجب چنگی مندی آکھیساں ــ!"

مائی چوکھی مال پیتی کھڑی ہئی تے گھر دا کم کار اِی تاں سونہارے تے ہا ــ ہیں سانگوں اوں ٹھڈیر نال آکھیا ــ

"ہا ابّا! توں میڈا ہال اِیں ــ سُتھوں گھر دا سئیں اِیں"

سونہارے سس دی دھرڈٹھی تاں اگی تے سُرک اٹکل نال آکھیس:

"چاچی! سیائی تے سہجائی میڈیاں بھیݨیں ان ــ انہیں دی

ہیں نہ گِنڑساں تاں کون گِنڑسے ـ ؟

اِنھائیں ہیلی مائی چوکھی کن کیتے کیتے ــــ سُونہارے ای جاتا جو کم اوکھا اے ـ پر بسم اللہ پڑھ تے دُھو کڈھائیس ـ آکھنڑ لگا:

" جوان دِھیریں کو گھر وِچ بلہاونڑ دا زمانہ نی رہیا ـ کوئی کجھ اکھیندے کوئی کجھ ـ بندہ کیں کیں دے مُنہ تے ہتھ ڈیوے ـ میڈی صلاح اے جو کوئی چنگا گھر ڈیکھ اُٹھا ڈیوں ـ !"

دِھیریں دے پرناونڑ دا سُنڑیس تاں سَس اوندی دے کھمبیں کوں بھاہ لگ گی تے اُوں کوں کھکھر آنگے ویڑھ گی ـ ول جتھوں آئی اُتھاؤں پار ـــ دھیریں مار دا نکھا مٹھا الا سُنڑیا تاں کولھوں آن کھڑیاں ـ دھیریں کوں ڈیہدی گی تاں باقی دی وی نچھر تیج گی ـ ول تاں ہتھ پھوک تے آن جو کھڑی ساری اِکری بکری کڈھ رکھیُس "نہ میکوں ڈَس تاں سہی جو میڈیاں دھیریں کیں دے گلیں لگن ـ ؟ کوئی یار سُجھتا رکھی کھڑن جو لوک کوئی تے کوئی گالھیں کریندے وَدن ـ توں ڈِٹھا کیا ہئی میڈیں دِھیریں دا ـ ؟"

سُونہارا سَس دے ٹرڑاٹ سُنڑ رُنگ پُھنگ تھی گیا ـ اُوں کوں چڑھی تاں ڈاڈھی جو دِھیریں دا سارا اُچلا کڈھ سُنڑا وائِنس ـ پر سَستی کھیسیجڑ دے بھوگنے چھُومار بیٹھا ـ پر سَس اوندی ڈُود واگیں وِچ نہ پی جھلیندی ہئی ـــ ! اَخیر اک نک تھی اے آکھ تے اپنڑے گھر اُٹھیا آیا جو ہیں تاں تہاڈی چنگائی کیتے سَچ کوڑ آکھیم ـ میکوں سُدھ ہوندی جو تہاڈے اندر وِچ شُوّر اِن تاں میڈا کیا تونڑ ساری حیاتی گھر بلہا بیٹھی کھیرپی ــــ گِلاّ نک ہنوز تہاڈا اے ـ میڈا کیا ـ باقی توں میکوں جیرھی پگ بدھائی اِی ـ ایہا لکھ اے ـــ ! ڈُدوں سال تھی گین کھٹ کما تہاکوں کھوائم ـ پر منتیا اُویں نا ہوسے تے جیرھی تیڈی صلاح اے میکوں تکڑدی اے آپنڑے جیندیں ستی میکوں نئیں ڈیندی ـ ہیں سانگوں اج کنوں اپنڑی عشق اللہ اِی ـ

توں جاݨ تے تیڈیاں ڈھیریں ۔۔۔!

سُونہارا گیا ہُلیا تاں الکیں پٹیاں تے چیتا چاہ تے ولیا ۔۔۔ کیوں جو سُونہارا سارے گھر دا بار چاتی کھڑا ہا ۔۔۔ نہ تاں مائی چوکھی ٻڈھی ڈال ۔۔۔ کلاّ ڈھیریں دا گل ءِ چ ۔۔۔ نہ کھٹݨ آلا نہ کوئی کماوݨ آلا ۔۔۔ بس چھڑا اللہ دی داری تے ہپے پلدے ہن ۔۔۔ سُونہارے تے اللہ دے سوا ہیا کون ہا تے ۔۔۔ ڈُوں چار ڈیہہ تاں ٹِڈ آندُس ۔۔۔ خرچ پکھا مُکا تاں ٹکݨ ٹھرپی ۔۔۔ اخیر جھکی تھی مِٹھے ٹُور نال سُونہارے کوں وِج پرچائیس ۔

سُونہارے آدݨ سیتی سیانی تے سُجھائی دے سنگ بند کر پندھر ویں ڈیہہ ٹکراں ڈے کُروں کپڑیں ءِ چ ٹور چھوڑئیس ۔۔۔ مائی چوکھی ڈھیریں پرنا، ول کھانگی تھی گئی ۔۔۔ جیئوں جیئوں ڈیہہ گذر دے گے اُویں اُویں ایجھی پتیک تے پاݨی کنے تیلی تھی جو گالھ گالھ تے پیچ پیچ پمدی ہئی ۔

سُونہارے اِی جاتا جو ہُݨ سوکھی پکڑ ءِ چ نہ اُمسے ۔۔۔ ہیں سانگوں اُوں دی تلویں وٹ گھدی تے آن لباکھ تلافی تے اٹکل وٹھئیس ۔۔۔ پر مائی چوکھی سِگیں تے تیل نہ لانوݨ ڈِ نا تے چھنڈک تے پروجھرا کر کھڑائیس ۔۔۔!

ہُݨ سُونہارا ڈاڈھا بے سفا تھیا تے بے حِس وی ۔۔۔ پر پھاتھی دا کیا چھُٹکݨ ۔۔۔! سُونہارے دا ساہ سستی ءِ چ ہا تے سستی اوندی سس دی مُٹھ ءِ چ ہئی ۔

پر سُونہارا سوکھی رہی ڈیوݨ آلا نہ ہا ۔۔۔ اخیر اپݨا ملخ مڈھی ۔۔۔ گھربار سبھو کجھ لُٹوائی کھڑا ہا ۔۔۔ اُوں دِل نہ چھوڑیا تے تعویذ چھلیں دے باب کٹکا آن بالئیس ۔۔۔ اج او ہا پیر ڈیکھ ۔۔۔ فجر ایہا پیر گول ۔۔۔ نہ چھوڑئیس اپݨے تلقے دا کوئی پیر فقیر ۔۔۔ آخر جن بھو بیں تئیں تنٹیا ۔۔۔ پر کتھاؤں کجھ نہ بݨیا ۔۔۔ تاں ول سس دے پیراں گھدونس ۔۔۔ پر اُوں ول اُو ہا اج فجر لا ڈِتی ۔۔۔ اخیر اک نک تھی کک تھیا ۔

ہک ڈینھ واڑو دی کھائی کھٹ بھک تے سہی ہیٹھا کڈھیندا ہا جو اُتھاؤں وستی دی ہک بُڈھڑ مائی وسائی آن تری۔ اُوں سُونہارے کوں ڈٹھا تاں اَلائی :

"وے ابّا! تیڈا کجھ بھیا کہ کُر تے وَدّا کھمدیں ___؟"

سُونہارے دا ٹھڈھا ساہ نکل گیا تے آکھیُس :

"ماسی! حالی توئی تاں اُویں کنڈ پیا گھُوٹیندا ں ___ موچی آلی اج فجر نی پی مکدی ___!"

مائی وسائی گھاہ دی تھبّی سر کتے لہا تلے چا رکھی تے مرکنی دِھرچ آکھیُس :

"وے پال آ! کِتنواں سال اے جو تیکوں گُٹّی کھادھی ویندن! جے اَجّن وی پول نائیں بھریا تاں خدا بھرتے ___ بندیں دی جاہ اے ___!"

مائی وسائی دے اے مِٹھے بول سُونہارے کوں ڈاڈھے وَنیّے تے مُشک تے آکھیُس :

"ماسی! چھڑا مال مَڈی ہِم کھوائی ___ تن دا ماس تے جگر دی رت وی پلوائی اِم ___ تے سَچ پُچھّیں تاں میڈا مار پیُو وی اِنہیں دے تَتّے ہوٹھے موئے!"

مائی وسائی اپنی کمبدی سِری لوڈی تے آکھیُس :

"ہا ابّا ہا ___ اِویں اِویں ___ تیڈی شابس اے ___ پر سنائیں کوں ہیا کو نھیں جو تیڈی چھڑی واہ واہ چا کرن ہا ___ کھانہ مَنّن وَدے ٹھوٹھا کھنّن! ہیں کنوں ہیا آکھوں اِنے ___ بس ہِی گالھ کوں چھوڑ تے سَس دے پیریں بیٹھیں بچے اپنا کم کڈھوا ___ پچھے تیڈی مرضی ___!"

سُونہارے ٹھڈھا ساہ بھر و لدی ڈِتی :

"بس ماسی! کیا پُچھدیں ___؟ ہیں چھڑا منت ترلا کیتم کیا ___ کوئی حد بندھا نِم رکھیا ___ پر اِتھاں ہے مُلاں جیوٹا نے کِھرنی بھیوٹا ___ ہیں تاں ماسی آہاں جو میکوں سَنگ ڈیوݨ دی نیت اِی کوہنس ___ نہ تاں

اِنہیں نال جیڑھی ہیں کر ڈکھائی اِم ۔ کوئی مار داجایا کریسے تاں سُدھ ہیسے ر
ہُݨ مائی وسائی نِکی جہی کِھل کِھلی تے آکھیس :

" ابا ! چوکھی کوں نہیں جاندی آں ۔ اساں ہکو سَن اُوں ۔ اِتلیاں ہاسے جو کتھے کھیڈݨ گِدّݨ ، ہِہݨ اُٹھݨ بیٹھݨ ۔ تے ہُݨ چِتّے چُونڈے آن رکھیتن سے ۔ ! اساں ہک ہے دی وِلّی وِلّی صحی اُوں ۔ میڈی منّیں تاں ہک داروں تیکوں ہیں ڈساں تے وَل ڈیکھیں جو چوکھی تیڈے اگوں بچھ نہ ودی مارے تاں میکوں بجھے ڈیویں ۔ !"

سو تہارا اکّیا ودّا ہا ۔ ہک کبیتُس نہ پی ہہاں ہِدھ آکھیُس :

" ماسی ! اِیہو تاں ہیں نال بھلا کر ۔ !"

مائی وسائی دی کِھل نِکل گئی تے آکھیُس ۔

" بچڑا ! چیا یاد کریسیں ! کن کھول تے میڈی گالھ سُݨ ۔ اینکوں لکھ سمجھیں ۔ لکھ دی گالھ اے ۔ ٹپ کھول ہٹ چا ہِڈھنس ۔ میڈا ڈس چیتے تے رکھیو اِی تاں ساری حیاتی چوکھی کھنڈ کھیر تھی ستے نہ رہے تاں میکوں آکھیں ۔ نہ تاں فجر پیشیں کوئی نہ کوئی بھنڈݨ کڈھ پٹکا لئی رہسے تے تیکوں عذابیں وات ڈِتی رہسے ۔ !"

سو تہارا مائی وسائی دیاں گالھیں سُݨ خوش تھیا تے تکھے تکھے آکھیس

" ماسی ! کوئی تاں کاری کر ۔ !"

مائی وسائی نسوار دی چونڈھی بھر ناسیں وِچ ڈِتی تے آکھیُس :

" میڈا ہی تاں جُٹکا دُھکا ۔ پر ہی ہکو ہک ہِکاݨ ۔ توں ہیں میڈے پُتریں جیڈا ۔ تیں کنے کیا اولھا ۔ کیا بُجھاوتاں بیٹھی بھناواں بس سِدھی سولی گالھ اے ۔ تیڈے سوہرے کوں موئیں مُدتھی گئی اے ہمیشی ۔ چوکھی وَدی اے واہری ۔ بس چھڑا پھال ڈے ساوا کرنس ۔ ول ڈیکھ جو تیڈے پیر دھو نہ وَدی پیوے تاں خیف کر آکھیں ۔ !"

سوہنارا شرم کنے تلے منہ کر آکھیا:

"واہ ماسی واہ! چنگا ڈگ ڈکھائی ــ اوتاں میڈی سس لے تے سس ماء ہوندی اے۔ اے مکالا تیں کنے نہ ملیسے ــ کوئی بیا ڈگ لبھ ــ!"

وسائی مرکنی تے مشکری ڈھاوں نال ولدی ڈتی:

"ابا! ڈگ تاں خاصا گھڑ ڈتم اِی ــ پر نوں اتراف تے لحاظو ایں توڑ اوکھا چڑھیسیں ــ! اچھا ہک بی صلاح ہی ــ کوئی ستا کتا رنڈر گول، سس کوں پرنا چا ــ آپنی بھاہ مر سیس تاں تیں تے وچ ٹھرسے۔"

سوہنارے دی کھل نکل گی ــ تلے منہ کر آکھیس:

"ہا ماسی! نتڑدی اے ایہو کجھ کرنا پوسے ــ!"

مائی وسائی کھلدی تے گھر گی چلی تے سوہنارا کہی موندھے تے رکھ آبا بیا۔

اگوں سستی کوں ام ہمم ڈٹھس تاں باں پر ہیں ء چ وچ پئیس اوں کوں اچوا لگ گیا جو الا بت بیا کالھ ہے؟

حیرت گھنی رکیتس پر جتر نہ سگیا۔ آخیر سستی ککھی تھی تاں پاسا بدھ پچھیس تاں اوں ٹھڈھا ساہ بھر آکھیا:

"سوہلے سیاتی آئی ہئی تے ول اماں تے او کلھیاں کو نسلاں کٹن آن بیٹھن تاں کئی ویلھے ول آین ــ تے ولا سیانی چھڑی کنڈ ولائی اے تے اماں آن جو بڑدھک گھتی اِس تاں سارا ویڑھا پاڑا کھلدا بیا ہا۔" ہن سوہنارے دا دل پھڑکن پئے گیا تے اوں تکھے تکھے پچھیا:

"کیوں؟ بی تاں خیر ہے؟"

سستی ہک واری ول ٹھڈھا ساہ بھریا تے آکھیا:

"بس! پچھاڑی ء چ چیتا مربج گیس۔ آپ اِی خوار اے تے

بھئیں کوں وی آن ذلیل کیتیس ۔ اللہ ہے کئیں اُلٹی ڈتی اِس جو ہکا باشت چا جو وَتھی اِس ۔ پِی تئیں داناں اِی نی گھندی ۔ آہدی اے ہمڈّی موڑا چا سیانی دے دَتے چُل رہوں ۔ ہُݨ سُونہارے کتے طبیعت چل گی اے ہُݨ سُونہارا ٹھڈّھ کر آوے نہ دِھی ڈتی اِمس نہ ڈیساں ۔ کوئی سستی کیتے سگیں دی تھوڑا اے جو ہکے سُونہارے کوں گل لاتی رہاں ــ پر اج میکوں چڑھ گی اے ــ بے حیائی کر آکھ ڈِتے مِس جو نہ تاں میں اے گھر چھوڑیساں ــ تے نہ کھیں بے نال پرنیساں ــ میڈا ور چھڑا سُونہارا ۔ سُونہارا اے ــ ہُݨ توݨی ڈِھگ میڈے چاول کھادے نی ۔ اگی تے ہک پَن ای ایڈے اوڈے نہ تھیوݨ ڈیساں ــ“

سس دیاں گالھیں سُݨ سُونہارے داہاں سَڑ گیا پر سستی دی ولدی سُݨ ہاں ٹھر پئیس نے کھل تے آکھیس :

”سستی! تئیں کنے اِیہا اُمید ہائی ۔ چھڑی توں میڈے نال ۔ تاں میں ٹھینہ آں ــ بے کھیں دی لوڑ نی ــ!“

سستی سُونہارے کوں پیار نال ڈِٹھا تے آکھݨ لگی :

”سُونہارا! ہُݨ توݨی تئیں ڈِھگ جیرت کیتی اے تے میڈے سانگے ڈاڈھے ڈُکھ چاتے نی ــ بس اج اماں کوں وَچ گچ تے آکھ ڈے جو اپݨے مِٹھے نور نال ٹور ڈیوے ۔ نہ تاں وَل اساں تے کوئی ڈوہ نہ ہوسے۔“

سستی دیاں کھریاں گالھیں سُݨ سُونہارے دی مُچھ پھُرکݨ پئے گی تے توں ٹھنڈ آکھئیس :

”جے ایہو چیتا پہلے تیڈا جاہ تے آوندا تاں ہُروں ہُروں دائیں خوار کیوں تھیندا ــ!“

سستی سُونہارے کوں دل منگدی دِھر نال ڈِٹھا ۔ وَل اکھیں مُوٹ تے اپݨا سر اوندے سینے تے چا رکھیس ۔ سُونہارے کوں اِدیں لگا

جیویں ساری خدائی دیاں خوشیاں اوندے سینے وچ ہک جاہ تھی ڳیاں ہوون ۔
اوں کوں اپݨے سارے ݙکھ تے کشالے وسر ڳئے تے او خوش نہال تے باغ بہار
تھی بیٹھا ۔ ول بیٹھیں بیٹھیں اوندی کھل نکل ڳئی ۔

سسّی اوں کنے مشکریں پچھیا ،

"اج تاں آپ مردی کھل کھلدا بیٹھیں ۔ بی تاں خیر ہے؟"

سونہارے ہک بی ٹہکڑی ماری تے ماسی وسائی آلا سبھو حال
وال ݙتُس تاں سسّی وی کھل کنے ولھوٹ تھی ڳئی تے آکھیُس :

"سونہارا ! توں وی ہݨ پتھوں چک ڳئیں ۔ نہ ۔ توں آپ
سوچ ۔ اماں داسن اے جولانواں لہیے ۔۔؟"

سونہارا ہک واری ول کھل کنے ٻڈ ڳیا تے آکھݨ لڳا :

" انسان جتلا ٻڈھا تھیوے ۔ دل کݙاہیں ٻڈھی نئیں تھیندی ۔
میکوں تاں ماسی وسائی دیاں ڳالھیں ہتھ لڳن ۔ کیوں جو او چاچی چوکھی
دی نکیّں لا دی سندکاٹی اے ۔ او اونکوں چنگی روت چاندی اے ۔
میݙی تاں صلاح اے ایہو ترلا مار ݙیکھوں ۔ متاں مام مام وچ کم
تھی ونجے ۔۔!"

سسّی سونہارے ݙے ݙیکھ تے کھلی تے آکھݨ لڳی :

جیویں تیݙی صلاح ۔ میں تیݙے نال آں ۔ ول اوڈوہیں مائی
چوکھی ݙے ٹرپئے جیرھی ہک ٹرنگڑ کھنڈرے تے سر ٻدھی چنگھاٹ لئی پئی ہئی ۔
او پواندھی گھن پیر گھٹݨ بہہ رہیے ۔ انہیں تے دید پئیس تاں پیر چھک
گوݙیں نال سنگوڑ پئی ۔ پر او ول پیر آپ ݙو چھک مروڑے ݙیوݨ
بہہ ڳئے ۔

سیانی پتی تاں چنگی پڑھا ڳئی ہئس ۔ پر سسّی دا جواب سݨ تاں مر
ڳئیس ۔ او جاݨ ڳئی ہئی جو ہݨ چھڑے بھکے گنے چوپݨ آلی ڳالھ اے ۔

ہیں سانگوں واگاں سَٹ تلویں وَٹ گھِدُس ۔ ہُنائیں ڈِٹھا جو بزار ٹھری پئی اے ۔ تاں آن تِھندیاں لاتونے جو جھٹ کنے اگے او کھیر لہا آئی ۔ ول اپنے جُگاڑ موجب تریاں لانوݨ پئے گئے ۔

سُوتہار ے اوں کوں آکھیا :

" چاچی ! نیکوں تاں ڈِکھیں تے گِنجی بُڈھا کر ڈِتے ۔ نہ تاں تیڈیاں سینگیاں تاں گُڈ کاریاں وَدیاں مریندِن ۔ اَج مائی وسائی کوں ڈِٹھم او تاں نینگری لگدی ہئی ۔ آہدی پئی ہئی ۔ ہُݨ رنڈیپا نی گُذریندیاں ۔ آپ سَئواں گُول حق نکاح کریندی آں ۔ او آہدی سچ اے ۔ نہ اے عیب اے نہ مذہب دی جھل ۔ ! ول آخر پہاڑ جیڈی حیاتی کیویں گذرے ؟

سُوتہارے دیاں گالھیں سُݨ مائی چوکھی تے شَبتی ول آئی تے تے پاسہ بتال آکھیس :

" ابا ۔ ! چھوڑ انہیں گالھیں کوں ۔ ! ہُݨ میڈا سَن اے جو پچھاڑی ءِچ دنیا دے بُجھے جانواں ۔ ؟

سُوتہارے جا نمو سنہ لا گھنا رہ ح سر کٹ پئے گئے تاں مکھݨ لیندیں آکھݨ لگا ۔

" چاچی ! توں بُڈھی نھولی ایں ۔ اے تاں چاچے رنگل دے نھیڑے تے دُنیا دے کھپاریں کنے دھو پوسٹ گھتی ۔ نہ تاں سن نھولا چڑھ گئے تیڈا ۔ ! اجائے جھورے گل کوں لاتے نی چا ۔ میڈا آکھیا من ۔ اُٹھی ! وھاں پاں ۔ سینڈھ سُرمے تے کجل کریم لا ۔ پچھے شیشے وِچ ڈیکھ ۔ توں جوان ایں کے بُڈھی ۔ ؟!

ہُݨ مائی چوکھی مُرکی تے آکھیس :

" ابا ! کھلاں ہیں نال آ چاتِن وے ۔ چھوڑ ایں پچار کوں ۔ کوئی پئی گالھ چول ۔ !!

سُونہارے ڈِٹھا جو اُڈاݨ تے آن چڑھی اے تاں پکّا مُنہ کر آکھئیں :

'چاچی ! تَیں کِھلّاں ہَم پیا کریندا ــــ نال ایمان دے آہداں جو عالی تیڈا، سَن ہے پیا ــــ ! تُوں اُٹھی ــــ دھوپو کر تے پِچھے ڈیکھ اپݨی جوانی دے لشکارے تے کِھمّاں ــــ !'

سُونہارے دیاں تَریاں تے اُلّیاں سُݨ چوکھی دی کِھل نِکل گی ـ

سَسِتی مُنّہ تے کپڑا ڈے کِھل ڈِتا ـ آپ اِی کِھل جَھبیڑ مُنّہ ہِک پاسے کر گیا ــ وَل سَسِتی کوں آکھئیس :

'تُوں چاچی کوں دَھنوا تے پیا ویس پوا نوِس ــ بیں شہروں چاچی سانگے پے کپڑے گِھدی آواں ــ !'

ہُݨ سُونہارا تاں شہر گیا ٹُلیا تے سستی مار کوں لیپا چوپا کر گدّی بِتا بِلھایا ــ اوڈوں سُونہارا اپݨے ہِک سنگدار کنے پُتا ـ جیرھا کڈوک دا رنڈڑ تھیا ہیٹھا ہا ــ اُوں کوں اُتلیاں تَلویاں مار مائی چوکھی دے سوہݨپ تے جوانی دیاں تَریفاں کر لانواں کہݨ کیتے سنبھارِیُس ــ ہیٹھا تاں او وی ڈلی بِھک تے ہا ـ پر شادی دا سُݨ جوانی آلی خُونس آ گِیُس ــــ سوٹی بَھنوا سَٹِیُس ــ تے دھوپو وِچ رُجھ گیا ــ ! ڈِینھ وِچ ڈُوں ویس وَٹا پیریں وِچ چمکنا تے چپکݨا کُھسّہ پا آوَچ لا ڈِتُس ـ

اوڈوں سَسِتی تے سُونہارے دیاں تَریاں چوکھی کوں ہِکّا وانݨ لا ڈِتی ــ ہُݨ کیڈے گَجے جھیڑے تے جھگڑے ــ ! سَجّیاں گالھیں چُھٹ گیاں ــ ہُݨ تاں چھڑا اپݨے دھوپو تے لیپے چوپے وِچ گردان ہئی ـ جیہاڑی نَویں ویس وٹا ــ مُساگ ، سیندھ ، سُرمے پا ، سارا ڈِینھ ہیٹھی شیشہ ڈیکھے ہا ـ

سَسِتی ، سُونہارا اوڈھ ہتی کِھل کنے ویڑھئے ودے ہوندے ہَن ـ سیاݨی تے سجاݨی اے چوپو سُٹی تاں اُوں کوں گُوڑ سچ

آکھیو نے پر اوندے ہاں تے کہیں دی مت نہ پی۔ تہتھوں سُنائیں نال چڑ چڑ لوٹے سٹیونس۔ اُنہیں گھنا تپایا تاں اُنہیں آکھیس:

"تہاکوں ہنیم۔ پالیم۔ سانبھیم۔ اپنے اپنے گھریں آلا کیتم۔!

تے تُساں میڈی نکی جہی خُشی نا وے ڈیکھ سہندیاں۔۔۔؟"

وڈے پاڑے سُنیا تاں ہر کہیں تہو لعنت کیتی پراؤں تے کہیں دے آکھے چاکھے دا ہک کہیرے دا وی اثر نہ تھیا۔ ہتھوں سوہنارے تے زور بھریس جو لوکیں دی ہوہو تے ڈو ڈو کنے اک نک تھی گی آں۔۔۔!

پہلوں تُساں اپنا گھر وساؤ۔ تے پچھے بیں اپنا۔۔۔!

سوہنارے جا تا جو ایندا پچھاڑی دا پہر اے۔ پھر دیں گردیں دیر نہ تھیسے۔ جیویں کُری آئی وڈی ہس۔ اپنا مطلب تار گھناں۔

دل او تُرت پُرت سنبھرت کر لانواں لہہ بیٹھا۔ آپ ستواڑا دھاں سس دی ٹرٹی چانس۔۔۔ تاں بے اُلکا تھی مائی وسائی دے بچیں کوں بیٹھا دُعائیں کریندا ہا۔۔۔!!

بھری گھاہ دی

قربان نَنڑھے بھتار ملک جبار دا حجیتا نوکر ہا۔ اوندا کم بھتار دی کھڑ خشامت، اوندا ڈسیا سوال منّن، اوں کوں مانی ٹکر کھواوݨ تے دھواوݨ پواوݨ ہا ـ ایں پور جیئے دی مزدوری سال پچھوں چھی گوݨیاں برات، تے عید مراد تے سنبھال لہݨ ہا۔ اوندا بچیا کھچیا کھا پیٹ بھر ٻندا ہا تے لتھا پرانا پا ٹُبت گھیندا ہا ـــ پر ملک جبار اوں نال ہی وی گھٹی کس کسر کھمدا ہا بیں سانگے اووی اوں تے دلوں بجانوں صدقے گھولے ہا۔

ملک جبار دے پتو ملک شہباز دی آڑے پاڑے نال نکی اٹ کٹ تے کھرکھسا رہندا ہا تے اپنے متراۓ بھرا ملک حیدر نال تاں خدا واسطے داویر ہس۔ اوندی ملخ مڈی جیرھی کھتی دُروہی ہیٹھا ہا ـــ اُتر وچ اوندا جوان پتر ڈیکھ ڈٹھے دا ماری بچائی ودا ہا ـــ!

ملک حیدر روڈا بھرا جان ملخ مڈی کوں تاں نہ کھنیا پر کلھے تے جوان پتر دی موت اوں کوں ٹکا کر بہݨ نہ ڈیتا ـــ ہݨ اووی اپنی جان تلی تے چا ملک شہباز دا پانی وچ ودا پیرا گھیندا ہا ـ پر ملک شہباز سیاݨا کاں تے بلا نکھا ہا ـــ اوندے ہتھیں نہ چڑھیا ہا۔ تونڑیں جو کئی پھیرے اوندے ڈک وچ لکا ـ اگ بلیس ـ راتیں دے تپشے کٹ وارا چلارئیس پر اوں کھاؤں وجھ نہ ڈتا ـــ!

جڈاں ایڈوں دانہ لگیس تاں کاوڑ کتے اوندے پتر دے پچھوں آن لگا ـ ملک جبار بے انکا رہندا ہا ـــ کیوں جو او اپنے چاچے کوں جاݨدا ہا ـ جو

او میکوں کجھ نہ آکھیسے ۔ ہیں سانگے اپنڑیں اکھیں ءِچ وداڈ ونقی بھرے ٹُرے ہا ۔ ہک ڈینہہ ملک جبار قربان کوں نال گھن گھریں دے کولھوں وہنڑ آلی نہر تے ٹُردا پھردا ودا ہا ۔ او اگوں ۔ تے قربان اوندے پچھوں ہا ۔ ملک جبار اپنڑے ہیکھے ءِچ کوئی عطاء اللہ نیازی دا گاونا وینڈا اگجدا ہا ۔ نہر دی بھر نال کونڈر تے سَریں دے بوٹے ہک بے نال سَتھیئے کھڑے ہِن ۔ او سَڈ پندھ ٹُریئے تاں تھولا جیہا کھسکاٹ تھیا ۔ جبار تاں اپنڑی مستی ءِچ ہا ۔ او تاں نہ گوتیا پر قربان کن کیتے کر ہوڑویں اکھیں نال ڈِٹھا تاں ہک آدمی بُٹ ماری بیٹھے تے دونالی بندوق ملک جبار ڈے سِدھی کر اوندا نشانہ پکیندا پے ۔ اونکوں ہیا تاں کجھ ناں سُجھیا رَڑمار تے ملک جبار کوں جمبڑ گیا ۔ اتلے ءِچ بندوق دا ٹھکا تھیا تے سَبھے دے سَبھے چھرے قربان دے سینے ءِچ گوپیج گئے ۔ او منہ بھر تے ڈھو وَنج تھیا تے ملک جبار چوریج تے اوڈے وَنج ڈھٹھا ۔ تے ول رڑھدا رڑھدا تلے جالیں ءِچ وَنج لُکا ۔ ڈوجھا ٹھکا تھیا پر او ہنڑ اوڈھر ہا ۔ اتلے ءِچ ملک جبار اپنڑا پستول کڈھ ٹھکے تے ٹھکا کیتا ۔ بندوق دے وی بے گھنڑے ٹھکے تھیئے ۔ پر جبار کوں کوئی لواظ نہ آیا ۔ اتلے ءِچ وَستی دے لوک وی آن پُنے ۔ لکل جوان گھنڑی تڑی آندی ۔ پر آپ کوں وَکڑ ءِچ امدا ڈیکھ ریھ مَن بھاج ڈتُس ۔ !

ٹھکے بس تھے تاں ملک جبار قربان دے اُتوں آیا ۔ اتلے ءِچ بے لوک وی جھمُر کر گئے ۔ قربان رت ورت تھیا پیا ہا ۔ اوندے سینے دے کئی ٹُنگ نکتے پے ہِن ۔ توڑیں جند نہ ٹُرتی ہَس ۔ پر تھیا مُوئیں ہیکھے پیا ہا ۔ رت دے شرڑاٹے ہِن ۔ ملک جبار ہک راہک دے سِر کتیں پٹکا لہا وہندی رت کوں چھاب ڈیوٹ سانگے اوندے پھٹیں تے چھک بدھس ۔ رت ڈھری تھئی تاں قربان ملک جبار کنے پچھیا :

"تساں ڈے خیر تاں ہے ناں سئیں۔؟"

"اپنے نوکر دی وفا ڈیکھ اوندے اکھیں کنے ہنجوں ترمݨ پے گیاں تے وَلدی ڈِتس:

"قربان تیڈی شاباس اے۔ تیں میکوں بچاوݨ سانگے اپݨی جند گھول ڈِتی اے۔ توں دِل بدھ تکڑا تھی تے اللہ دے وَاروں خیر تاں تیکوں وی وَس لائیں نہ مرݨ ڈیسیاں۔"

"کوں تاں ھبتار — اپݨی ہُݨ عشق اللہ دی۔ پر۔۔۔ پر۔۔۔ پر!"

اگوں تے اَلا نہ نکتس تے اولڑھ پڑھ گیا۔!

ول مَلک جبار ہکھے تکھے اونکوں چوا تے ٹُر پیا۔ پر ڈاکدار دی پُجݨ کنے پہلے قربان دی جند ترٹ گی۔!

مَلک شہباز کوں پتہ لگا تاں اوندیاں چرکیاں نکل گیاں۔ پر پُتر دی خیر سلا ملیُس تاں وَچ آتما جاہ تے آئیس تے اپنے نوکر دی وفا تے وی خوش تھیا۔ پر گھݨی خوشی اونکوں پُتر دے بچݨ تے تھی۔ اوں ہوں ویلھے کئی دیگاں پکوا خیراتاں کیتونس۔!

تے اوڈوں قربان دے گھر ماتم تے پٹکے لگے پے ہن۔

قربان پیُو ماء دا وڈا تے کھٹݨ کماوݨ آلا پُتر ہا۔ اوندی موت انہیں کوں کہیں جوگا نہ رکھیا۔ تو نے جو ڈل کندھا نے ملک شہباز کیتے۔ ول اوندے گھر وچ انہیں کوں کوڑے سچے دِلاسے ڈے تھورے منّیونس۔ پر اوندیاں دِل جاہیاں پُتر دی موت دے ڈکھ کوں نہ سی سگیاں۔ اوندی ماء تاں پُتر دے ڈکھ کوں گل لا مر بھر گی تے پیُو رو رو اکھیں کنے انڈھا تھی بیٹھا۔ ہُݨ گھر دا سارا بار قربان دی بھیݨ بھاگی تے آن ترٹا۔!

کجھ ڈینہ تاں ملکیں انہاں دی بھال لدھی۔ پر کون کہیں

یکا پکر دے ۔ آخیر بھاگی کوں اپنے ہانہیں نزنا پیا ۔ ہُݨ او تیڈے میڈے گھر مزوری کر ننڈھڑے بھیݨ بھراویں دا بار سِر تے چا تا ۔ گھر وِچ کجھ زناور وی ہِن جنہیں دی بدھ چھوڑ تے انہاں دا گھاہ پٹھا وی اُوہا کریندی ہئی ۔

بھاگی توݨیں جو غریب گھر وِچ جمی ہئی پر سوہݨی ایجھی جو حورزادی ہئی ۔ اُتوں جوانی ایجھا زور بھریا جو سِر تے ٹرٹل ڈُکھیں دے پہاڑ وی اوندے سوہݨپ کوں نہ گھٹا سگیئے ۔

نیکی تے بے واہی سمجھ وستی دے ڈِھگ نینگر اوں تے پُور پکاوݨ پے گے پر او اشراف ایجھی ہئی جو کہیں ڈے اکھ چا نہ تکیُس ۔ بیا تاں بیا وستی دے مُہاندریں دے چھڑ کھوپے بال وی شیکر بھیوݨ پے گے ۔ اپݨے وَسّوں تَݨ ڈاڈھی ماریونے ۔ پار پیسے دے زور تے اُونکوں تلّوں وِلاوݨ دے سارے وَس کیتونے پر ہر پاسوں پھکے گِنّے چُپ بیہہ گے ۔ خود ملک جبّار وی سئے دُھوتیاں تے تاکھاں پٹھیاں پر بھاگی ہر کہیں کوں کُروا جواب ڈے دُھر کا ڈِتا ۔

اُویں تاں ملک جبّار اپݨا روح راضی کرݨ سانگے پُچھ گِچھ نہ کریندا ہا پر شئیت قربان دا جیا آئیس جو جھوماد گیا ۔ پر ڈُکّیں پنڈھیں جلس ہا تاں وڈّیں کھوہریں اکھیں نال ڈیکھدا ہا ۔

بھاگی دی شابس ہئی جو چپّے بھورے جیڈی تھی سارا ڈینھ کھمدی ہئی ۔ سئیت ڈیکھس ہا تاں کہیں دے داݨے چھنڈ کیندی بیٹھی ہئی ۔ وَل جھٹ کنے پِچھّے کارویں گھاہ دی بھری رکیتی زاکرڑاں ڈاک گاڈی آنگے سوا خون چُھٹّی امدی ہوندی ہئی ۔ وَت کہیں دے تھاں رِتھیتی دھو جھٹی مار زناوریں کوں نہر کنے پاݨی پلا گھندی ہئی ۔ سارا ڈینھ شُدی ہئی ہلاک رہندی ہئی ۔ پر صبر شکر نال جھٹ پئی گذریندی ہئی ۔

ملک ڈینھ بُھتار شہباز خان دے گھر دا سارا کم کار کر چر کے وَاندی تھئی ۔ ہتّی تتّی گھر پُہنچی تاں ڈھور ڈھگّی بکھ کھڑے مردے ہن ۔ ایویں پیر موڑا ای نہی نہ کڈھئیس جو تتّے تار ڈاتری کپڑا چا گھاہ کرݨ

پہنچ پئی ۔ ایتھے وچ پہنچی تاں سُدھ پئی جو جیڈے کیڈے زہر پلٹی پئی اے
چُپ کر گھر ول آئی ۔ زناوریں کوں ڈٹھس تاں کتھاں جھکیاں گھتی
کھڑے ہِن ۔ ہُن گھن کیتس جو ہُن کیا کراں؟ ول خیال آئیس جو بہو
کوں بھتاریں ڈے پیٹھاں ہک بھری گھاہ دی موکلا آوے ۔

بہو کوں گالھ کیتس تاں او اوں پھیرے ہک ہال گوانگل لا
بھتاریں ٹُر پیا ۔

وڈا بھتار ہا کوئناں ۔ ملک جبار ہلیس ۔ اوں کوں ہک بھری
گھاہ دی ارواس کیتس ۔ تاں اوں آکھیا جو وچ تے کپ آو ۔

بہو کتے موکل داشن ڈاتری کپڑا چا باغ ڈے بھج پئی ۔ ہکئی
کوں جہیں پاسوں ہتھ لگا پیا ہا اتھاہوں پکھ گئی ۔ اجن تھپا گھن کپیا
ہوسیں جو ملک جبار پہنچ گیا ۔ اوں کوں ڈیکھ لگیس داساہ چھڑوا گیا ۔
کیوں جو بھاگی اوندا مطلب جانڑ وِدی ہئی ۔ ملک جبار آوَنڑ سیتی
ایڈوں اوڈوں دے وتے چاڑھیونس ۔ پر بھاگی ٹریکڑے نہ کھڑی ۔
لیس کھنڈا گھنا سوڑا پووٹ لگا تاں بھاگی جتلا گھاہ کپی کھڑی ہئی
او ہا مٹھ کٹھی کر چاوٹ لگی تاں جبار جمبڑ گئیس ۔

کلھا باغ! جیڈے کیڈے چُپ دا راج ۔ کتھاوں وی پکھی دا
پکھ نہ ہا ۔ بھاگی دھاڑ گھوڑا گھنا کیتا ۔ پر نہ کوئی ہا تے نہ کہیں کن ڈتے ۔
بھاگی جبار کوں ڈاڈھی منت زاری کیتی ۔ اونڈے اگوں ہتھ بدھا اپنی
عزت دا تھورا منگئیس ۔ ڈاڈھے ترلے کیتونس ۔ اوں کوں اپنڑے بھرا
قربان دیاں وفائیں چیتے ڈیوایونس ۔ پر اوندیاں لغاماں تاں شیطان
دے ہتھ وچ ہن ۔ او بو دیا تے وراد ھا کھڑا ہا ۔ اوں ہک ناں سُنی
تے بھاگی کوں پکڑ پور ڈتس ۔ تے ول اد کجھ تھیا جیرھا منڈھ لا کنوں
ہک غریب دی دھی نال وڈیرے دا چایا کریندا آمدے ۔

او تاں دانگی کُتے مَل گھر ول گیا ۔ پَر بھاگی جِر کے تائیں رونّدی رہی ۔ ول گھاہ دی بھری چا ٹُرپی ۔ ہُݨ اوں کوں دیلیں تے گِتریں آن گھِدا ۔ اوں کوں سَتے سَتے وِپرے گِٹیاں اَندروں اندر کھچی ٹُنگی تے پھاڑی چیری دیندے ہِن ۔ اوندا دِل کریندا ہا جو دَھرتی جاہ ڈیوے جو تِیہ وَنجاں ۔ کوئی ایجھا کالا کھاوے جو اِتھاہوں ہک وِکھ نہ چا سگاں۔ پر جے منگیں موت آوے ہا تاں ڈُکھیا کوئی نہ جیوے ہا۔

او سُوچیندی آمدی ہئی جو ہُݨ کیا مُنہ چا وَنجاں ۔؟ اپݨے انّدھے پیو کوں کیا وَج آکھاں تے کیرھے مُنہ نال آکھاں ؟ جو جہندی جان بچاوݨ سانگے تیڈا قربان اپݨا سِر ڈے گئے ۔ ہُوں تیڈی دِھی داکجھ نئیں رکھیا ۔ اوں کوں جیوݨ جوگا نِس چھوڑیا ۔!!

اوں کوں سیاݨیں دا اے آکھݨ ہتھ لگا جو نانگ کوں جتلا کھیر پلاؤ ول وی نانگ ہوندے ۔ وارا رِملس تاں ڈنگ مارݨ کنے اصُل نئیں چکدا ۔؟ تے ہیں ڈنگ دے زہر دا خیال آئیس تاں اوندیاں چھرکیاں نِکل گیاں ۔ اوندے پیریں ہیٹھوں دھرتی سُرکݨ پے گی ۔ چیتا گردان تھی ہاں مُنھ ءِ چ آ گئیس ۔ ہُݨ اوندے کیتے جیڈوں کیڈوں گیڑ ہا ۔ جیندی ہئی تاں لوک پھکڑی بدّھن ہا ۔ انّدھے پیو دا نک کپیجے ہا ۔!

جے دُنیا دی لعن طعن کنے مَردی ہئی تاب انّدھا پیو تے نَنڈھڑے بھیݨ بھرا رُلدے ہِن ۔ ہیں سانگے اوں کوں ہر پاسوں مَرݨ آ گیا ۔ اوندیاں ڈُوں ہیٹریں تے کُتاں ہِن تے ڈُو ہیں پاسے اکھے تے گورے ہِن ۔

اوسو چیندی ویندی ہئی تے ٹُردی ویندی ہئی پر جیہیں ویلھے اوں جاہ تے پُنی جِتھاں اوندے بھرا ملک جبار کوں بچاوݨ

سانگے اپنی جند گھول ڈتی ہئی ۔ ڈکھ کنوں رُوح بھریج گئیس تے ہک واری وت رووݨ پے گی ۔

اُویں تاں اوندی ساری حیاتی ڈکھیں نال پُر ہئی ۔ پر اَج جتلا ڈکھ لگس ۔ شیئت بھرا دی موت تے وی نہ لگا ہوسس تے ایں ڈکھ اوندیاں ڈھکاں کڈھوا ڈتیاں ۔ اُوندیں اکھیں کنوں ہنجوں دی جاہ تے رَت ترمݨ پے گی ۔۔ اندر وِچ بھاہیں دے لمبے بھڑگݨ پے گئے ۔ پیریں وِچ ڈاوݨ لگ گئے ۔۔ او وِکھ چیندی ہئی تاں پیر پِدھیج ویندے ہِن ۔ اوندا دِل دھاڑاں تے کُوکاں کرݨ چاہندا ہا تاں اوندے چپ سیویج ویندے ہِن ۔

اُوں دِل وِچ آکھیا جو اَج بھرا قربان جیندا ہوندا تاں ایویں ہیں نہ لُٹیندی ۔۔ او اتہئیں خیالیں وِچ کھڑی ہئی جو بھرا قُربان روندا پٹیندا اگوں آن کھڑا تے سُدّ کدیں سُدّ کدیں آکھیُس :

" بھاگی ! بے حیائی تے بے غیرتی دی حیاتی کنے حیار تے شان قدر دی مَواتی لکھ بھانگے چنگی اے ۔"

بھرا کوں ڈٹھس تاں اوندے گل لگ رووݨ سانگے اگّی تے وَدھی پر او شربہ تھی گیا ۔ تے بھاگی بھرا دی مَٹ ہڑ بدھ بھری سُودھی نہر وِچ دھو وَچ تھی ۔ ہک ڈُوں ٹٹارے کھادونس دل دِکا کیتے نہر دا تَل گھن ظالمیں کنے پاند چھڑاگی ۔ !

نساواپاݨی

کھدلے تے جندلہ ݙو ہیں سکے سوتر، ہکا رت، ہکا پواہی پر کلفت تے ویر ایجھا جو ترے پیڑھیں کنے اپݨے نڑدے تے کریتے جو آن ماری مکائی امدے ہن پر دل وی ھاں دی بھاہ نہ ہوتی ہانے جو اجݨ تونی ٹھک ہے داپاݨی وچ پیرادے لبھیندے ہن۔

اوہیں کھدلے تے جندلہ ہن تاں ݙوہیں الف کوں کلی پر کھدلہ چار چوڈیں ہوچ بہن ڈٹھݨ اٹھݨ نال اندھیں وچوں کا ناتھی پیا۔ ہیں سانگوں باشت سٹ جندلے نال ٹھہی کیتے بیادری دے مکھ تہاندرے میڑھ لورگیا، پر جندلے کھیں کوں ہمت نہ ڈتی ہتھوں بیازور بھریئے۔ کھدلے جاتا جو کیں دی قام وچ نی امداناں آپ لڑ پیلہ تھیا۔ اپݨا وس وسیب بلخ مڈی، پٹھا کر ولایت دے پندہ جھاگ اوپرے لوکیں وچ ویچ ساہ لکایئس۔ نونی جو کھدلے دا پیو جندلے دے پیو کوں مارݨ دے ڈدھ وچ پھے چڑھ ویچ قبر وچ مٹی تھیا۔ پر جندلے دی بھاہ نہ ہوتی ہاتی جو پیو دا پلہ گھنݨ کیتے سندھلہ بدھی وداہا۔ کھدلے دے لڈݨ دا سنڑیس تاں باقی دادی لریں اگیا۔ ہیا دھندا کھپادہ ٹھپ اوندی پھول وچ جوتا

چاچو پردیس، آخیر پچھدا گُجھد اپراکھڑا چیندا چیندا دِچ لڈھس ول جاہ لکانہ تاڑ ہک رات سُتیں لوکیں کھدلے دی سالھ تے لوڑھے کوں بھاہ لا آپ گھٹی نل کھڑا۔ خداویں ہوں رات کھدلہ پانی ڈجھلی ودا ہا۔ پرے کنے گھر وچ بھاہ دے لمبے ڈیٹھونس تاں کہی سٹ بھجدا آیا۔ کولھوں آیا تاں ڈِیٹھوس جو بھاہ جیڈے کیڈے جھڑ کے مچائی کھڑی ہائی۔ ذال تے پُتر کوں بچاوݨ سانگے دھاڑ گھوڑا تے عیلی بیلی گھت گھٹی ڈوں ولیا۔ جندلہ ہیں تاڑ وچ ہا اوں ہکل ڈے گولیں دی چھانگ اوندے بھجبھر وچ پوڈِتی۔ کھدلہ بھوڑیج تے کنڈ بھرنے دیج ڈِٹھا۔ اِتلے وچ وستی دے لوک آوݨ پئے گئے۔ جندلے لوکیں کوں امداد ڈِٹھال جُتیاں چھکیونس تے اکھیں دے اگوں اندھارے وچ شربر تھی گیا۔ اوڈوں بندوق دا ٹھہکا سُݨ رکھل تڑپا مار اُٹھی اپنے آسوں پاسوں بھاہ دے لمبے ڈیکھ ویڑی تھی در ڈے بھنی کونڈا الھا بھر جھاتی پاتُس تاں بھاہ جیڈے کیڈے ڈِیٹھہ کیتی کھڑی ہئی۔ ساہ دے خوف کنّے دھڑ کرڑی لاوݨ کیتے سنبھری پر نبلے دا خیال اگیُس تاں پچھلے پیریں ول پئی کھٹ دے کولھوں پُنی تاں سوڑ کوں بھاہ لگدی پئی ہائی، تیکھے تیکھے سوڑ کوں چھک ہک پاسے سٹیُس، نبلے کوں بگل نال لا سرپور بھج پئی۔ بھاہ دے سیک کنے دال تاں جھڑ ڈیج گئے پر ساہ لُکا گھٹی وچ پُنی تاں اگوں کھدلہ رتو رت تھیا پیا ہا۔ پئے دا الغا ڈیکھ نبھلے کوں دھرتی تے سمہالیس چا تے ول پئے کوں اوئیں کھدلے ذال دا الاسُݨ اکھیں پٹیاں تے چنگدیں چنگھدیں پچھیُس

نبلہ کِتھاں ایں ؟

رکھل پئے کوں تیکھے تیکھے دل جاہی ڈیندیں اکھیا۔

نبلے کوں تاں اللہ سئیں رکھے چا تے ہݨ تیکوں اللہ سوہݨا امان ڈیوے

اے آکھ تے رکھل پھس پئی تے کھدلے ذال کوں آکھیا۔

نبلے دی مار۔ شامت میڈا ویلھا آن پئنے پر میڈے نبلے دی پارت ہوسی۔ اینکوں دان خانی دشمنائی دی بھاہ کنے پرے رکھیں۔ تے اینکوں کہیں ایجھی وار چا دبیں جیھاں جندلے دا پچھالواں وی نہ بچے۔ جے اول کوں ایندی ہواڑ ای پج گی تاں میڈی بنیاد پٹن سانگے اینکوں اُکل نہ چھڑیسے۔

اے آکھ تے کھدلہ بے ہوش تھی گیا تے رکھل اوں کوں چنمبڑ رووݨ پئے گی۔

وستی دے لوکیں کھدلے کوں بے ہوش تھیندا ڈٹھا تاں رکھل کوں ہک پاسے کیتو نے، کھدلے کوں چا ہک کھٹ تے سمہایو نے تے ول اوں کوں ڈاکداری نیوݨ دے تردُل کرݨ پئے گے۔ پر بجھ بجھ کھڑ رہیئے۔ نہ کوئی سواری ہتھ آئی تے نہ وت کوئی روڑ ای ہائی جو بیا سنجوک بݨے ہے۔ چارے نہ کجھ نہ تھیا تاں لوکیں کھدلے دی کھٹ کوں مونڈھا ڈتا، پر کجھ تائیں گے جو کھدلے دی جند ترٹ گی تاں اوں کوں وستی چا آئے۔ ویڑھے پاڑے کھدلے کوں قبرءِ ج جاہ ڈتی تے قل کندھاݨا دی اپݨے سر تے کیتو نے۔ اوندی ذال ڈل کوں چوݨ ڈے آکھیو نے جے اتھاہیں رہیں تاں وستی دی رلح این اساڈی دھی بھیݨ این۔ جے ہیکیں وجیں تاں پچاؤں۔ ہݨ رکھل گوتیں وات آگی۔ ہک دل کرس جو حیاتی دے بچدے ڈینہہ رنڈڑ مار کنے وچ لنگھاں، پر جندلے دے خوف اے صلاح نہ پکݨ ڈتی تے او اوپرے لوکیں ءِ ہج رہݨ پئے گی۔ وستی دیں بہاندریں تے ود ڈکتیاں رکھل کوں امان جاݨ ڈاڈھا ماݨ تے شان ڈتا۔ پر وستی دے ردل کھول تے چھڑ کھو پئے بینگریں اوندے سوہݨپ کوں ڈٹھا تاں چریئے تھی گے۔ کجھ ڈینہہ تاں رکھل جتر پئے، پر جیں ویلھے پانی سر کنوں تار تھیوݨ پئے گیا تاں ہک رات سُتیں لوکیں ہال کوں بگل لا اڑپی وستی کنے

ڈھگ پر و بھری تھی آئی تاں دل نال صلاح کیتس جو کیڈے وچاں مار دے
دل منگݨ ڈاڈھی چھکی کیتی پر جندلے دا خوف دل زاہر تھی گیا تے اوں کھدلے دے
ہک دل منگدے سنگتی جیوݨ ڈے کاہ کیتی جیرا روہی وچ بٹھل ہا۔ ملاں
بانگ توݨی پندھ کوں چنگا گستا ڈے گی۔ پر دل اوندیں گوڈیں دا ساہ مکلا گیا، تے
اوو ستوں تے لنگھ ترپ کتے پر وبھری سیج راوا رنگ وچ ہک گودری
تاڑ لک بیٹھی۔ پندھ دی تھکی ترٹی ہائی۔ بس چھڑا چیل ڈگھرݨ دی دیر ہائی جو
اکھ تھی گی۔ چنگاں ڈینہہ چڑھ آیا جو نبلے دا رواٹ سݨ اُٹھی بیٹھی۔ اوں
کوں بُبہ ڈے رہا ہُس تے آپ وی گنڈھڑی کھول کُپری دا گبھا بھن کھادس
تے دل تھم پی۔ جھکی عصر ویلے جاگ تھیوس نبلے کوں اُٹھا بُبہ ڈے بہر
تے بلہایُس تے ول ڈینہہ لہہ تے اندھارا تھیا تاں ٹرپی۔ اَج سنجھے نال
ٹھڈھ ڈاڈھی لہندی پی ہئی۔ متھا ڈاڈھا ڈُکھس پر سی آکھے ہیں آن۔ اوڑک
ہک گھاٹے وݨ ہیٹھوں بہہ رہی۔ لحظہ کھن جیوری پر ٹھڈھی وادا اکھا لتھا
کھڑا ہا سی لنگیں وچ پہے گیس۔ آپ تاں ست چاوݨ جوگی ہئی پر بال کوں
ٹھڈھ لگݨ دے بھاؤ گنے وسوں تاڑ بھنی۔ وستی وچ پُنی تاں جیڈے کیڈے
چُپ دا راج، ہر کوئی سی کنے لکا سوڑیں وچ ستا پیا ہا۔ کیں کیں ویلے تے
کتھاؤں کتھاؤں کتیں دی بھونکار اندی ہئی۔ رکُھل مسیت دی گول وچ ہئی
ڈو ترئے گھٹیاں رلی پر مسیت نہ لبھی۔ اُنوں سی کرڑ کا گھت گیا۔ سی کوں ڈیکھ
ہک دل آکھیس جو کتیں دا در کھڑکا داں پر اپݨا ٹھینگر پیا تے سو ٹہپ اگوں آ
گبھیس، تے وت مسیت دی بھول وچ لگ گی۔ چنگا لحظہ رلی تاں مسیت
لبھ پئی۔ نکھے کونڈا لہا اندر وڑ گی۔ ول ہک کُنڈ وچ رکھیل پڑچھیاں اتوں ڈے
بیٹھی۔ نبلہ ٹھریا ودا تھیا پیا ہا۔ چر کے چر کے وچ بھڑکیا تے اپݨا وی سی لتھس

ہݨ اُہاسیں ذوراں بھریا۔ وختی جاگ نہ تھیوݨ دے کھڑکے کنوں آپ تے تکڑا کر
ستاختی تھی بیٹھی۔ ڈو جھا سنجھاہ لڑیاتاں بہردں نکلے گیڑݨ داکھڑکا تھیا جھٹ
کھن کنگھ امدی رہی تے ہک ڈو گھنگورے دی سٹیونس، پر جیں ویلے در دے
اصل کولھوں پیریں داکھسکاٹ تھیاتاں ہاں پیریں وچ ونج پیئس، ڈر کنوں
کمنیڑی ویڑھ گیئس۔ پر ہݨ نہ بھجݨ دی نہ دھرکݨ دی۔ اخیر اللہ تے چھیڑ چھوڑ چھیں
کوں چھک مک کنڈ وچ سنگڑ بیٹھی۔ مسیت وچ بے گاہ ویلھے آوݨ آلا
سکول دا استاد ہا۔ جیں آوݨ سیتی کھیسے وچوں تیلیس دی کڈھ جالے وچ
رکھیل ڈیوا بالیا تے وت   اللہ اللہ کرݨ بہہ رہیا۔ تاں رکھل دا کجھ
آتما جاہ تے ولیا۔ پر نبلے دے جاگݨ دے کھڑکے کنے پیا اچوا لگ گیئس
تے اپنا پرتم رکھݨ سانگے دعائیں منگیونس۔ پیر سوریئنس پر سیانے آہدن جیں
شئے دا گھݨا چِنتا کریجے اواصل تھیندی اے تے نبلے دی سُتیس سُتیس چکاٹ
گھت ڈِتا مسیت وچوں اَبڑ بنا رواٹ سُݨ استاد دا اُدر کا بختا تے دل
سلام پھیراوں کنڈ ڈوں ڈِٹھس جنھوں جھل پل تے رواٹ امدا پیا ہا۔ اے
لقا ڈیکھ ہک پھیرے تاں او ڈرا تھی، کیا پر دل جھل پیر پر چیندا رکھل
دے اتوں آن کھڑا تدی اتمال ڈِٹھس تاں ہک بھوری بھاہ سوہݨی مونادی
نینگر نندھرے ہار ہاں گوڈی وچ چاتی بیٹھی اے۔ بے گاہ ویلھے ہک سوہݨی
نینگر کوں مسیت وچ کلھا ڈیکھ گنتری وچ پئے گیا۔ چینے تے زور ڈے
گوائیڑ رلائیس پر پلے کجھ نہ پیا تاں اوندے سر تے ہتھ رکھ پچھیس ادی بھیݨ
مائی! توں کون ای! تے ایجھے ویلھے اتھاں کیویں بیٹھیں؟
پرائے جوان کوں ڈیکھ تے رکھل دا ساہ نکتا پیا ہا، ڈر کنوں نہ اکلا بکتس
تے نہ دلہی ڈِتس۔ ہتھوں ویڑای تھی گی۔ استاد اوندا اتا، ڈِٹھا تاں ہک داری

دت اٹکل تے تلانی نال پھیس پر اوں ادیں چپ غڑپ اوڈک اکیا تاں اکھݨ لگا۔

میڈی بھیݨ نہ ڈر تے نہ ہیاکوئی چِنتا کر توں اللہ دے گھر وچ ایں تے او سوہݨا اپݨے گھر آئیں دی آپ بھال کہندے۔ میڈے کیتے ہیں جہان دی تے اگلے جہان دی دھی بھیݨ ایں توں دِل جاہی رکھ تے ترسلا نال ڈس۔ توں کولوں اِن گھروں وِڑھ بھڑتے آئیں کہ کیہں ہے واقعے دی ماری ایں؟

جوان دیاں گالہیں سُݨ رکھل دا آتما جاہ تے آیا تے ہِک ڈو گپیاں ڈے الف کنوں لائی تونی سبھو کجھ ڈسس ڈِتُس۔ رکھل دے ڈکھ سُݨ اوں کوں آپ ڈاڈھا ارمان لگا تے ٹھڈھا ساہ بھر آکھیس۔

میڈی بھیݨ! دل نہ لہا تے اللہ دی تھی۔ اوں تاں لوک ارک جیڈیاں ڈاڑھیاں رکھ تے دی دل وِچ کنیاں وڈے کہندن تے بیں رے ڈاڑھے گناہیں کنے پر تے دل ڈکھی تاں میڈے رلے گھر چل تے اللہ دے واردن خیر تاں فجر ہتھیں نال پچا اساں۔ جے دل وچ ڈُپ ڈُپ کریں تاں تیڈی مرضی۔

رکھاں دنیا دیاں گالہیں تاں ڈھگ سُݨی ودی ہئی پر الہہ کیوں اوں تے وِسا کھاونڑے نال ٹر پئی۔ گھر پُہتے تاں اوندی ذال ابجھے ویلھے ہِک سوہݨی نینگر زلفاں پیتے ناں ڈیکھ سڑ گئی تے دل تھولہ مکھا کر پچھیس۔

اے کون ایں؟

او اپݨی ذال کول صحی ہا۔ اوں تیکھے ولدی ڈِتی۔

اُنہاں نہ تھی تے نہ اویں ہیاکوئی لُڑھ ماریں۔ اے میڈی بھیݨ اے تے کیہں واقعے دی ماری اے۔ ہِی پُچھ گچھ پچھے کریں اول چاہنہ چارٹھ تے ڈیکھ ٹکر پچیا پیا ہووے تاں اودی چا آ۔ پتے دی ولدی سُݨ ترسلا تھیُس تے ول چاہنہ

دی دیگڑی چاڑھ گھڑائیس تے کھارے ہیٹھوں رتو کی بچیل مانی چار رکھل دے
اگوں آن رکھئیس ۔ رکھل نہال منہاں گھنی ڈکیتی پر زال مڑ سیں زور دے مسائیں اوں
کوں مانی کھوائی ! اتلے ءِ ج چانہہ بچی سبھنائیں چا نہہ پیتی تے نسلے کیھر پلیتا۔ لحظہ
پلک گالھیں کریندے رہیئے تے ول ہندر آگیونے ۔ سویلے سویلے نرھان کرا
استاد اپنڑے ہک سنگتی کنے ڈگ ڈگ (موٹر سائیکل) منگ تے رکھل کوں جیونڑ
دے گھر پچا آیا۔

جیونڑ تے اوندی زال رکھل کوں ڈٹھا تاں ست بسم اللہ پڑھ پلئے۔
ڈاڈھے خوش نہال تھے پر جیئں ویلے رکھل انہیں کوں اپنڑے پتے کھدلے دے
سرنڑ دا ڈسیا تاں ام غم تھی ، ہنجھی ہنجھی چا گھتیونے ۔ انہیں دا لقا ڈیکھا ویں لگدا
ہا جیویں کھدلہ ڈس دا سنگتی نہ ہووے نے اصل سکا ہا یا بھرا ہووے ۔ چر کے
تائیں کھدلے دیاں گالہیں ہاں نے چڑھیاں رہیاں تے ول جیونڑ اٹھی رکھل
دے سر تے ہتھ رکھ آکھیا۔

بھینڑ رکھل ! تیکوں تاں سدھ اے جو کھدلہ نہ چھڑا انجیں لادا میڈا سنگتی
ہا اتھوں پگ وٹ بھرا تے یار وی ہا ۔ تے توں کھدلے دی ہک ایں تے میکوں
سکیں بھینڑیں کنے ودھ ایں تے اللہ دے واروں خیر تاں سنگت دی ہک اویں
پلیساں جیویں کوئی مادا جایا پلیندے ۔ بھینڑ رکھل ! عین کنوں آگیتے اے گھر
تیڈا اے جیویں کھاویں پیویں اٹھیں بہیں تیکوں کوئی جھل ول نی ۔ تے اے ڈیکھ
میڈا ڈاڑھی تے ہتھ اے نسلے کوں کوسی وا نہ لگنڑ ڈیساں تے ول جیونڑ اپنی
زبان کوں اویں پانی ڈتا جیویں جوان زبان کوں پانی ڈیندن ۔ او تے اوندی
زال ہر ویلے مار پتریں دے منہ ڈے ڈیکھدے ہن ۔ چنگی چوکھی تے شکال
اپنڑے بالیں کنیں لاڈ اول انہیں دے اگوں رکھن ہا ۔ تھے ہیا کوئی کھاوے ہا

اوس جیوݨ دے گھر وچ رکھل کوں کوئی ہیا ڈکھ نہ ہا پر پاݨی دی تنگی ہائی کیوں
جو شاہ جھکا تے تل کوڑا ہووݨ پاروں لوکیں دیاں دیداں یکہ آسمان دے ہونڈیاں
ہن۔ مینہ وسدے ہا تاں لوک ڈُہبے بھرا کھڑاون ہا ۔ تے ول آدم جائے
تے ڈنگر وی اتھاؤں پاݨی پیون ہا ۔ تے گھتے پلے دی اتھاؤں لکن ہا
رکھل تاں سالھ چھی مہینے بھوگ بھوگیئے تے ول رس مس گی۔ پر نیلے
کوں پاݨی نہ پچیا تے او نت قصوریل رہݨ پے گیا۔ جیوݨ اپݨے وسوں سبھے سوݨ
سُوتر لوٹکے کیتے پر ہک کسیرے دی وی کسر نہ پئی ہتھوں قصور ودھدی گئی رکھل
حال دا نقا ڈیکھ جیوے نہ مرے۔ پر بے وسی ہئی، رووݨ نال وبار چار کھیس۔
جیوݨ اوں کوں ڈاڈھیاں دل جائیاں تے دلاسے ڈیتے پر نسلہ ڈینہو ڈینہہ
پچھی تے تھیندا گیا۔ تے ہݨ تاں او ٹسک تے کاٹھیاں آن تھیا۔ بس چھڑا ساہ
اٹکیا کھڑا ہس۔ جیوݨ ہݨ تائیں بے وسا چپ ہا۔ پر جیں ویلھے پاݨی سر
کنے تار تھیندا ڈٹھس تاں اپݨیاں ڈو چار گوئیں جیریاں ہنس ونگیاں سکھݨیاں وچ
شہر ہسپتال چا گیا۔ انھیں لے علاج کیتا تاں ہوں کنے وڈی ہسپتال چا گئے
اتھ پݨیں تاں تھڈیں وات آ گئے ہک جاہ وکھن تاں او بی جاہ تے ٹپا چھوڑے
اتھاں پجݨ تاں او اگی تے لوڑ چھوڑن۔ اوں ڈو ڈینہہ چھڑا ٹپالیں وچ رہیئے۔
تریجھے ڈینہہ منتیں زاریں نال ناں بندی تے چڑھیا۔ پر پیٹیں تائیں کیس کتی نہ
بھنکا وئی۔ بے ڈینہہ سویلے ڈیٹھ ونیٹھ دا منڈھ بدھا تے جھکی عصر تائیں سیٹ
او بی مشین تے اگوں چا گئے تے تحقیقات او بی مشین بھر بھوٹ کیتی نے ٹُتیں لوکیں
تائیں اے ہلا چلی رہی آخیر بے ڈینہہ وڈے ڈاکٹر دے اگوں سبھے رپورٹاں
آیاں تاں سدھ پئی جو کیڑیں نے کر دیں آلا پاݨی پیوݨ نال آندراں گل گن۔ رکھل
تے جیوݨ اے سُݨیا تے انہاں دیاں تاں روٹیاں چھٹ گیاں۔ نقاہی ہیا تھی گیا۔ انھیں

دی دھاڑ پٹ سُݨ ڈاکٹریں ڈاڈھی ہدھوڑدھ کیتی تے جیوݨ وی پیسہ پاݨی آنگے ویندیا پر سمجھ کجھ اجایا گیا۔ نیلہ پیشیں تانیں آوکھا تھیگیا تے دل دم ڈے گیا۔ ہݨ رکھل دا الکا ڈیکھݨ آلا ہا۔ جیوے نہ مرے۔ ہݨ تاں اوندا پھکا نہ بچیا۔ پٹے پہلوں دشمنائی وچ مرتیج گیا۔ پتر وی کھڑ نہ سکلا یا ہݨ تاں اصل کلہم کلہی تھی گئی۔ جیوݨ کوں وی نیلے دے مرݨ تے رکھل دے کلہپے دا ڈاڈھا ارمان لگا۔ اودی ہوں سواں زناں تے پٹکا گھتیس۔ پر رووݨ کھپݨ نال کیا بݨدے۔ آخیر رو رو تھکے تاں نیلے دی لاش چا ہسپتال کنوں بہر نکتے اوں تھولا جا ٹر پئے تاں اگوں رنگیل فوارہ ونکو ونکی دے لسکارے کھڑا مریندا ہا۔ جیوݨ اوں کوں ڈیکھ کھڑ رہیا تے دل ٹھڈا ساہ بھر رکھل کوں آکھݨ لگا۔

ادی رکھل! ڈیکھ مسلمانیں دے انصاف اساں کوں تاں پیوݨ کیتے صاف پاݨی نی لبھدا تے اتھاں گاڑھے پیلے نیلے ساوے پانی رلدے ودن۔

رکھل تاں پتر دے ڈکھ کنے بھری امدی ہائی تے جیوݨ دے الا اوندے اندر وچ بھائیں دے لمبے لا ڈتے تے ہک واری وت پٹکا گھت ڈتس۔ اوندے وائݨ سݨ سئے دگ وٹا کھڑ رہتے تے دل رکھل اجھے ایجھے وائݨ کڈھے جو کنہیں لوکیں دیں اکھیں وچوں ہنجوں ترݨ پئے گئے پر جیں دیلھے اوں آکھیا

ادا جیوݨ! کتھ گیا تیڈا ڈاڑھی تے ہتھ آہدا ہا دیں جو نیلے کوں کوسی وا نہ لگݨ ڈیساں پر ڈیکھ میڈے نیلے کوں کیا تھی گئے اینکوں ہوائی نی ماریا بندیں مار سٹیے۔

رکھل دے ایں وائݨ جیوݨ دے ہاں وچ کاتیاں پوڑ تیاں تے اوں ڈھنڈ کارہ بھر آکھیا،

بھیݨ رکھّل میں تاں اپݨے وسوں نم گھٹائی، پر پیٹ ہِناہیں اندر گندرے
تے کھوڑے جائیں دی چند کوں جیڑھے دل وانگ کر مُلخ ءِ وچ وسݨ
آلیں واسیں کوں ہک سوال نی جانڈے ۔ جھولیاں چاپلوُ تے کڈھ
ڈاہیں، خانیں، مخدومیں، رئیسیں تے ملکیں کوں جیڑھے ہر پھیرے چھڑا
چوݨ ویلھے ہتھا یہ ڈے، کوڑے قرآن چا، ووٹ لا، سُوبھ کھٹ
ہناہیں سیساریں دے اگوں پچھو وچ مریندن ۔ جنھیں کوں آدم جائے
پاکستانی تے مسلمان چھڑا اِتھائیں نظر دن ۔ اساں تاں انہیں دے
کیتے ڈھوراوں تے اساڈا مُلخ کہیں ہے مُلخ دا غزبا اے ۔

رکھّل دے وائݨ تے جیوݨ دیاں گالھیں سُݨ ڈھگ لوک گڈ
تھی گئے تے جیوݨ ہناہیں ڈے مُنہ کر آکھیا ۔

حیف اے مسلمانو ! تہاڈے اِنصاف تے اساں ایں مُلخ ءِ وچ
سکھ ساول آنݨ کیتے ڈینہہ رات کما کما اپݨی رت لوں ہک کیتی کھڑوں
اپنے بالیں دے مُنہ کنوں گرہاں کھس، اپݨے پیٹ تے سُہیاں بدھ تہاڈے
کھیسے بھریندوں پر تساں اساکوں ایں پھورے ۔ ایں قربانی دے عیوض ءِ وچ کیا
ڈتنے دُکھ، ننگ، جہولت، غریبی تے نفرت ۔ اِتھ چپے چپے تے سکول اے، دِکھ
دِکھ تے ڈاکداری اے ۔ جیڈے ڈیکھو روڑاں ان ۔ بجلیاں ان ۔ اپݨیاں ڈِل
مراں ڈیکھو جو اِتھ ہک روڑ تے چودی چودی عرب روپیہ خرچ کریندو جو تہاڈے
کاریں موٹریں کوں تھڈا نہ آوے تے اساڈے پورے وسیب ءِ وچ پریں ٹرݨ
کیتے چنگاں دگ وی کوہنیں ۔

تہاڈے شہریں دے سوہݨپ کیتے رنگیل فوارے کرڑا جھڑا لائی کھڑن
نے اساکوں پیوݨ کیتے صاف پاݨی وی نی لبھدا، حیف اے مسلمانو، تہاڈے

انصاف تے حیف ہے۔

جیونڑ دیاں سچیاں گالہیں سُنڑ لوکیں رڑاہ رڑاہ گھت ڈِتی تے ول غدار، اسلام دشمن، چریا، اگالھا، قودن، جاہل، پینڈو، آکھیندے تے دِگے چُلٹے تے جیونڑ تے رکھّل ہِک بے دامنہ ڈیکھنڑ پے گئے۔ ول جیونڑ دے کنیں وِچ اے کاوَ پی

تیکوں گا وے کھیر پلایم پیتیم پانی کھارے
ساڈی رہ دہی تسّی رہ گی تیڈے شہر کھوہارے
واہ تیڈے بھائی چارے

آدم چایا

سیانڑیں آہدن بیماری دا مَاریا تے عدالتیں دا پچھاڑیا کڈاہیں سَتیں نئیں وَلیا۔ کُہیں کِنے بھانْویں جنگلی مِلخ مِڈی، ڈھور ڈھگی تے گِہو گِتھی ہووے۔ جے اے ڈُوہیں گھُٹ اوں کوں چمبڑ وَچن تاں ڈِیچھیں پِیہیں وِچ سَتیا تڑل کرتاک چُوتھی تے آن کھڑ بِنْدن تے کالو دی تاں ڈھکنڑی ہِی نہ مکنڑی۔ پر خدا دا ڈِتا سَچا ہتھ ہِس۔ جیں نال کھٹ کما گھر دی سوہنڑی راند رَسائی کھڑا ہا تے اللہ سَئیں ذال اِی سوہنڑی ملوک تے سُگھڑ سِیانڑی ڈِتی ہِس۔ جیں پئے دی کھٹی کمتی کوں دُھوڑ چھائی نہ کیتا۔ ہتھوں آنہ ٹکہ کُھنجا کُھنجا گوجھی سِتھس تے وَل ہولے ہولے اپنا گہو گِتھی تے گھر دا بیا نِکا سُکا سِٹر سوٹر جوڑ گِی۔ ہُنڑ ویڑھے پاڑے وِچ کالو دا گھر سُکھیا تے ساوا ہا۔۔۔! تُوں مَیں ہر کوئی اُوں نال رِیس کریندا ہا تے کالو دی اپنڑی ذال دے سُگھڑیمے تے سِیانڑپ تے چُھنڈیا نہ مَمدا ہا۔۔۔!

خُداؤں کِیتھی الا ہے کَیئں دی وُڑھی جو کالو نوّاں نروآ لوہ تھی گیا تے پکے چھی مہینے بیماری دا سَڈکا چا اُٹھیا تاں لولے تے لُونڑ نہ ہا۔ سَبھو کجھ گیا واٹ وَیندا۔ بھنبھڑ بھوں تے اَندھاریاں راتیں۔ گھر وِچ کالا ککھ نہ رہیا۔ بکھ بچے کڈھ پی تے لقا اے آن بنْڑیا جو ہال شُکر دے گِجھے کیتے وَدے لِلمہدے ہِن۔

ڈیکھ سَٹھا تے ذال کوں آکھنڑ لگا:

کالو اے لقا نہ

"بھلا بھیوی! اللہ کیتا ہُنڑ ہیں ڈِے خیر اے۔ فرزدیں

کنے کم دا بڑک سنجا کراں نہ تاں بال بکھ مردن ــ ؟

پارو پیئے دی گالھ سُݨ ٹھڈا ساہ بھر آکھیا،

"ہیڑی تری ــ اے ڈِٹھی میڈیں باہیں ڈِے ڈیکھ ــ حالی کم دا ناں ای نہ چا ــ چیتے تے دور ڈِے ہاں ــ ڈاکدار بھلی تکڑ کر آکھیا ہا جو اپݨی حیاتی لوڑیندی تاں کہیں ایکھے کم دے سوُلے نہ وچیں ــ نہ تاں بیماری وَل پور جھور کر ہنپت رکھیسی ــ اساکوں تیڈے کم کنوں بکھ تو ہو لکھ دی اے ــ !

ڈال دا چینتا ڈیکھ تے کالو دا ہاں ٹھر پیا ــ تے آکھیُس،

"لالو دی مار! جے ہیں ہتھ نہ چولیئے تاں جھٹ کیویں نبھسے ــ ؟

ہُݨ پارو کوں پیئے دی گالھ ہتھ لگی تے اوندے متھے تے گُنجاں پوَݨ پئے گیاں پر پیئے دا دِل رکھݨ سانگے ہکھے ہکھے آکھݨ لگی:

"لالو دا پیو! گھٹا کھپ نہ کھو ــ سبھنائیں دا پالݨ ہار آپے سوہݨا رب اے ــ جے ہیول تونئیں بکھ بنس ماریا تاں اگّی تے وی ہُوں کوں لاج اے!

کالو اپݨی کیاڑی کھتی تے آکھݨ لگا:

"توں ای سچّی ایں ــ پر جے تانئیں بال نہ رو وے او تانئیں مار ای نبارنی ڈیندی ــ ہتھ پیر چولیں بناں نی سردی ــ!

" گالھ تاں تیڈی ہاں کوں لگدی اے پر پوچا لالا نی پمدا ــ!

پارو ولدی ڈتی ــ

"وَل کیویں کروں ــ ؟ کالو ڈال کنے صلاح پچھّی ــ

ہُݨ پارو گنجیں وچ پے گی تے ول لحظے بعد آکھیُس:

"لالو دا پیو! ہیول تونئیں تئیں تتے ٹھڈے سنیکل ہار مار گھر دی پورائی کیتی اے ــ ہُݨ ٹھہندی تاں اِیویں ہے جو توں کھٹے تے تھی بہہ تے ئیں تیڈے ہیڈے دے دو تنے پور ھیامزدری کر گھر دی ٹور ....." کالو

ڈال دے مُنہ تے ہتھ چاڑھ تا تے آکھیس :

" پارو! ہیں مَر رَنم گیا جو توں ڈیڈھی کنے باہر پیر پیسیں ۔ جے تانی سِری وچ ساہ تاں ککھ بھن ڈوڑا نہ کرن ڈیسیاں ۔ مر ونجیم تاں تیڈے جاگ ـــ!"

پارو تکھے تکھے آکھن پئے گی ۔

" ہائے ہائے مرن تیڈے دشمن ـــ جند جیویں تے لکھ تھیویں ۔ اللہ اِتلی حیاتی ڈیوی جو میکوں ہتھیں نال پوریں ـــ پر ہُن تیں وچ اِتلی ستھ رہیں رہی جو ستجا ڈینہہ سینکل مار کھٹ کما کھواویں ـــ!"

ڈال دی گالھ کالو دے ہاں کوں لگی تے مونجھا تھی آکھیس :

" بھلا تھیوی! وَل کیویں کروں ؟ آپاں تاں جیرھے پیو سے کھڈ وچ ۔ بالیں دا کیا بنسے ـــ؟"

ہُن ڈال مُڑ سِر گنتری وچ پئے گے گو ایٹر زلا زلا تھکے پر کوئی صلاح نہ پکی ۔ اخیر تھکے پیٹوں سُم پے ۔ بال پہلوں رو رو سُتے ہن ـــ بے ڈینہہ اُٹھن سیتی پارو کالو کوں آکھیا :

" لالو دا پیو! رات ہک صلاح رتھی اِم ۔ وَنی تاں ڈساں ـــ؟"

کالو ڈال ڈے ڈٹھا تے آکھیس :

" پارو! گالھیں دیاں گالھیں تے ٹکے دے موٹھ ـــ توں ڈس تاں سہی ـــ وارا کھادا تاں صلاح پکیسوں ۔ نہ تاں رتی دی مار بجی!"

پارو تھولی جہی مُشکی تے آکھن لگی :

" میں آہدی آں جو کون تیل دی ہلکی پتلی ہٹی کڈھوں ـــ!"

کالو ڈال دی صلاح سُن کھل پیا تے آکھیس :

کہیں مُلخ وچ کال پیا تاں مُکھ کنوں لوک بے پاسے لڈن پئے گے ۔ بادشاہ دی دِھی دے کنیں کوئی تاں پیو دا پاسا ہدھ پچھیس :

"ابا! اپنا راج کیوں کڈیا ویندے ـ؟"
بادشاہ ولدی ڈتی جو "بکھ کنوں ـ!"
تاں بادشاہ دی دھی آکھݨ لگی،
"جے گھر والے کو ہٹا تے تاں نسری مٹکا چا کھاون ـ لڈدے کیوں پن؟
ـــ تیں ای کیتا تاں بادشاہ آلی دھی آلا کم اے ـ!"
پئے دی گالھ تے پارو دی کھل نکل گئی تے آکھیس،
"میں بادشاہ دی دھی آلی کار نہ چڑی آں ـ تے نہ ایویں ہواء ءچ
ڈانگاں مریندی آں ـ اول توں میڈی گالھ تروڑ پچھݨ ڈے پچھے
مشکریاں کریں ـ!"
کالو ذال کوں ٹوک مریندے آکھیا:
"ہاں تاں بلوتڑیں ءچ پر کھیچ گے ـ پر توں گالھ مکا ـ!"
پارو ٹھولی جہی لسی تھی ـ پر آکھݨ لگی:
"اویں تاں تیڈی بیماری اپنا پھکا ئی رکھیا پر دھی زہراں کیتے
جیرھیاں والیاں گھوایاں ہارتسے او اجھٹ تونی لکائی ودی آں ـ آکھیں
تاں اُہے گلو اتے نکی جہی ہٹی اٹکا بہوں ـ ایویں ہک تاں ڈاکدار دے
آکھݨ موجب توں وی چھاں تے بیٹھا رہسیں تے گھر دی دی غزران
تھی راہسے ـ!"
گھر آلی دی صلاح کالو کوں وی پر ٹھڈا ساہ بھر آکھݨ لگا:
"پارو! وستی ءچ تاں بھتار دی موکل بناں چڑی پر نہیں مار
سگدی تے آپاں ہٹی کیویں کڈھسیوں ـ؟"
پارو پئے کوں تسلا ڈتی تے آکھیس:
"لالو دا پیو! اینڈا توں چنتا نہ کر میں آپے بھتارݨ کنے اکھوا
تے منہ ٹکا وی کرا گھنساں ـ!"

کالو ذال دی گنّی سُن ولدی ڈِتی :

"جے اے گالھ اے تاں دل بیٹھی کیوں اِیں ـــ؟ چنگے کم وچ ویلھا نِیں کھڑیندا ـــ؟"

پارو ہوں گھڑی برقعہ پا ٹُر پئی ـــ تے جھٹ وچ موکل گھن ول آئی ـــ بے ڈینہہ سویلے سویلے کالو شہر مُنہ ڈِتی تے بیشیں تائیں سودا سُود چا ول آیا ـــ

ہٹی ہولے ڈاڈھے رِڑھن پے گی ـ کالو ہٹی دی کھٹی ہٹی تے لیندا گیا تے اُدھار وی کہیں کوں نہ ڈِتس تاں سال گھن وچ اپنا تلا اِی سِتھ گیا تے ہٹی وی بھر بِچ گی ـ پر جیں ویلھے لوڑھا رِڑھ کوں کھاون پئے وَچے تاں رِڑھ جتلی ڈاڈھی ہووے، تاپ نِیں جھلیندی ـ

بھتار اُدھار چاون پئے گیا تاں ہٹی ڈینھیں پیہیں وچ ساگی پیریں تے وَل آئی ـ کالو اپنے پیٹ کوں سُتیاں بدھیاں ـ ڈاڈھا تِنیا ـ پر بھتار دی اُدھار دا اِتنکا نہ جھل سگیا تے ہِک پھیرے وَل لوڈیں وات آ گیا ـ

ہٹی وچ چُوہے بھجن پَے گِے ـ سیٹھیں کنے وی پَت مَر بِچ گی ـ کالو ایڈے دا رہیا تے نہ اوڈے دا ـ

لقار وَل اُوہو آن بنیا ـ ڈِر کنے بھتار ڈے وجن اَرواح نہ تھیئس ـ گھر وچ بکھ وت چھنبے ڈیگرن پئے گی ـ بال ول ٹُکر دے گُنجھے کیتے آ جُت آن تھئے ـ بالیں دا چیک چھوڑاسن اکیا تاں بھتار کوں وَچ آ کھیئس ـــ پر بھتار ہا دی بکھ نہ ڈِتی ـ تے اج فجر لئی رہیا ـ

آخر اُک نک تھی ذال کوں بھتارن ڈے میڑھ بِٹھیئس ـــ پر بھتار لہنا جیرھا بَتر بدھوایا ـ اُتر وچ سُخن مَندے کڈھ بھجا چھوڑیا ـ

کالو کوں ارمان تاں ڈاڈھا تھیا پر آپوں ڈاڈھے نال کہیں ٹکر ـ؟ زہر دا گھُٹ بھر چھو مار گیا ـ پر کے تائیں ـ کجھ ڈینھ تاں کالو جتو رِہا ـ

ہالیں دے کراٹ دی سٹیوئنس ۔ پرجیں ویلھے مُکھ تے بیماری اوندے
ہالیں کوں ولھیٹ گی تاں سَمجھے ڈر خوف مُکے رکھ مُھتار ڈے ول ٹُرگیا
دیرے تے پُنیاں تاں ڈٹھس جو مُھتار نوکریں سودھ اوں باندر دے بھڑاکے
کُتے ام توں ام غم بھیا کھڑے جیں دا دتو کا کھاون پیون چُھٹ گیا ہا۔
اوندے اگوں چپھڑ کھیر نال ٹپ ٹار تھی پی ہئی تے نال مانی تے مکھن دا
وڈا پیڑا رکھیا ہا ۔ پر کُتا ہک پاسے دُون چُھیری گُماتا بیٹھا ہا۔

کُتے دا لقار ڈیکھ مُھتار دیاں روٹیاں چُھٹیاں پیاں ہن ۔
نوکریں دے باب سوا کُٹکا پلیا پیا ہا ۔ تے ایویں لگدا ہا جیویں کُتے
کنے وَدھ سئیں کوں کجھ تھی گیا ہووے ۔

ہُوں گھڑی مُھتار رکھیسے کتے پنج سو دا کھڑکتا نوٹ کڈھ
نوکرکوں ڈتا ۔ ڈرائیور جیپ کڈھ آیا تے کُتا دَوا داروں سانگے شہر ڈاکداری
چوریج گیا ۔۔۔!

کالو اے سبھو کجھ ڈیکھ تے ام غم تھی سوچن پے گیا تے دل
وچ آکھیس : واہ میڈا اللہ ! تیں ہر ساہ دار دا اپنا لیکھ رکھی ۔۔۔
رکھائیں آدم جائے ٹکر دے سکے گجھے کیتے للھدے ودن تے کتھائیں
کُتے دے پھل دے اگوں کھیر مکھن رُلدے پن ۔ میڈا سوہنا اللہ !
تیڈی اپنی گنی تے رتھ اے ۔۔ او آدم جیں کوں فرشتیں کتے سجدہ کرائی
جیں دی شان قدر سبھنی مخلوقیں کنے اُچی رکھی اوندا جایا دُکھ تے
بیماری کنے پھتک پھتک جند پیا ڈیندے ۔ اوندے دَوا داروں تاں پیا
کھڈ وچ ۔ کوئی خبر گیری دی نیں کریندا تے ہک کُتا جیں دے ہوندیں
گھر وچ رحمت دا فرشتہ نی آمدا ۔ اوندی چھڑا ہوا چڑھ وَنجے تاں
اوندے مُنھ مروڑے کیتے للھر نوکریں دی ککان ہوندی اے ۔ تے
او دَوا داروں سانگے جیپ تے چڑھ ڈاکداری ونجدے ۔۔!!

کُتا جیپ تے چڑھ روانہ تھیا تاں کُھتار دا آتماجاہ تے وَلیا تے اپݨی
ھَبر وِچ کھڑے کالو کوں ݙیکھ تے پُچھیس :

" کالو ! کیویں آوݨ تھئے ۔ ؟"

کالو کُھتار دا آلار سُݨ اُدر کا ھَبر یا تے وݙی جھک نوائی تے
نَوڑت نال آکھیُس :

" سوہݨا ! اللہ تے اعتبار آدی تاں رِکتواں ݙیٹھ اے جو میڈے
بَچّے سُکھے اِن ۔ تے بیمار سوا اِن ۔ پر ہیں کنے اِتلی ہستی وِی نی رہی جو
لَپ دانیں دی گھن بالیں کوں کھواواں ۔ دوادارُوں تاں پَرے دی گالھ اے ۔
کَہنڑیں آلے سوا دھرتی تپائی کھڑِن ۔ اِیکھے تے اَدکھے کم کار کنے ݙاکدار
ہٹکیئے ۔ نہ تاں ہیں پورھیا مَزدوری کر آپے دیلھے کوں ٹھیلا ݙیواں ہا ۔ تیڈے
دَر تے پیر نہ پاواں ہا ۔ پر ہُݨ میڈی لے چاری اے ۔ تُساں ݙے
رتریھ ہزار کھن ہے ۔ ہیا نہ تاں ترا ہی کھن ݙے گھنو ہا تاں ہیں ہلکی پتلی
ہٹی وت اُٹکا بہاں ہا ۔ میڈا کوڑ سچ وت اگی تے ٹُرپودے ہا ۔ !"

کُھتار تاں کُتّے دا القار ݙیکھ چڑیا کھڑا ہا ۔ کالو دیاں گالھیں
سُݨ باقی دادی لُریں آگیا تے اُوں کوں سِگّیں تے چاتُس تے پُݨ کُݨ
گُتیں نال کھوائیس ۔ !

کالو اپݨے بالیں دا القار ݙیکھ دل نال سیتی آیا ہا جو جھاڑی دے
تھڈیں کنے اج ہک ہکڑی کرتے ولساں ۔ اُونکوں اپݨی ہتک سمجھی نہ
کھلے بُجّے دا کھڑکا تھیا ۔ ہک واری وت ہتھ بدھ آکھیُس :

سوہݨا ! کھیا نوٹیں نال تُوناڑی ہیٹھیں ۔ ہُݨ کُتّے دے
دَوادارُوں سانگے پنج سوڈِتی پر میڈے بچّیں کیتے کجھ کوہنیں ۔۔۔
آدم جائے کنے کُتّے دا پھَل تیکوں ودھ اے ۔ ؟

بس اے آکھݨ دی دیر ہئی جو کُھتار بَلکیج گیا ۔ اج تونݨ

کہیں وسدے پڑیچے سچی کوڑی آکھݨ تاں پرے دی گالھ ہئی ۔ چھڑا اگوں اکھ چانہ ڈٖٹھا ہا تے کالو دیاں کھرتیاں تے سچیاں گالھیں کیویں سہہے ہا۔

ٹھبار کاوڑ کنے کنبݨ پئے گیا تے پیریں کنے سپھاٹکی کھیڑی لہا لوڑ کر جو ماریُس تاں کالو دے سِر وِچ ٹُرڑ آن تھئی ۔ کالو تاں بیماری دا گرچیل ہا اونٚدے کیتے تاں تھولا جہا ٹُنکا ڈِھگب ہاتے اے تاں پھاٹکی کھیڑی ہئی تے او وی لونڈڑی وِچ وِلھڑی ھَس کالُو نوکریں دے پُچھݨ کنے پہلوں کنڈ بھرنے وَچ ڈٖٹھا تے کھُرڑیاں مارݨ پئے گیا۔

ٹھبار کالو دا لقار ڈٖیکھ نوکریں کوں جھلا جھلا کیتی تے اپنے ہتھ وی بھجوکیونس ۔ پر کالُو کوں دھک جاہ دا لگا۔ لحظہ کھن پھتکیا ۔ وَل جِند تُرٹ گیُس ۔!

کانویں ناں بدنام

پنوں چوڈھاں جماعتاں پڑھ عامی تھیا تاں پیو خُشی کنے پھنڈیا نہ ممدا ہا اپنڑے وی ڈبند ڈبند ءِ چ کھل ہس تے کئی ڈینہہ ڈُم کنے دھرتی تے پیر نہ پیس ویڑھے باڑے کنے مبارخاں جھلینساں وچ کھوہ ریئس۔ ول اپنڑی ہستی موجب خیر خیرات کر نوکری دے پچھوں چوتا بدھ آن جولگا تاں نہ چھوڑیس کوئی دفتر تے نہ چھوڑیس کوئی خان، وڈیرہ، رئیس مخدوم تے ملک ہک ہک دے در تے گھاٹ کیتیس منتاں میڑاں کر کر تھکا پر تورڑ کہیں نہ چاڑھیا۔ رُل رُل اکیا تاں پیو دے ہم جماعتی سیٹھ کلیم کنے ملشی وچ بٹھیا۔ سیٹھ کلیم پا پیسے آلا تے وڈے ناں تھاں آلا سیٹھ ہا۔ ملقے دے نروئے چوڑویں نے وڈے لوکیں نال لاگت داری تے اُٹھن بہن ہس۔ ڈی سی، ایس پی تاں فجر پیشیں حاضریاں بھریندے ہن۔ تھانے عدالت ءِ وچ ہتھ پھردا ہس۔ ہیں ساتھوں توں ہیں نے بے ہاتڑ تماتڑ اگوں پچھوں تچھ مریندے نہ تھکدے ہن۔ سیٹھ کلیم دا واح چھڑا پا پیسے تے نوٹ ویار پاروں نہ ہا ہتھوں اُوندی ملائکی طبیعت نے اسلام نال دِل منگڑ چاوڑ وچ اوندا نک اُچا کیتی کھڑے ہن۔ مُنڈھ لا، داڑوزہ نماز پیٹ ءِ وچ پیل

ہس۔ سالہ پوسالہ حج کر نواں نکور تھی آندا ہا تے دل اُٹھے ویلے اللہ رسول دی
رقیل کال چاتی بیٹھا ہوندا ہا تے پاکستان دے ناں تے تاں اصل وکا نہ ودا ہا۔ پنوں
اوندی اسلام تے پاکستان نال سِک سکاوت ڈیکھ حیران ہا۔ پیو دا ہم جماعتی ہوون
پاروں انویں وی دلوں عزت کریندا ہا پر اوندا لاڈ لقا ڈیکھ باقی دی وی نیوڑت
تے جھک نوائی کرݨ پے گیا۔ سیانے سچ آکھدے: جھکا مول نہ کھادے جھکا
پنوں اپݨے پیریں تے ٹریا تاں ڈیہیں پنہیں وچ کم دا بھمبھیری بݨ گیا۔ پر سیٹھ
لکھ پڑھ کنے اگی تے سونہاں نہ تھیوݨ ڈیتا۔ سیٹھ کتے کھمدیں پنوں کوں ترے(۴)
سال کھن وہانے تاں وچ ونج وپار دیں سنہایں اٹکلیں تے بی اُچار جھکار
دا سونہاں تھیا تاں اوندے پیریں ہیٹھوں دھرتی سرکݨ پے گی متھا بھوݨ پے
گئیس۔ او سیٹھ کلیم جیں کوں او آدم جایا گھٹ تے فرشتہ ودھ سمجھدا ہا۔ جیں دی
اسلام تے پاکستان نال سِک سکاوت ڈیکھ اوں کوں ہمیں رِیس لگدی ہئی۔
اوندا اٹکیل مُنہ متھا اگھاڑا تھیا تاں پنوں دا ہاں سڑ گیا تے دل کھٹا تھی گئیس۔ اوں
ہݨ جاتا جو ایہ روزے نمازاں، حج زکوٰتاں اسلام تے پاکستان نال سِک
سکاوتاں سبھو اٹکلاں کوڑ ٹھگی تے ڈیکھالے دیاں ہن۔ اوندے پلے ہݨ پیا جو
اے سبھے ڈھنگ ڈول چھڑا لُٹ پھُر تے اپݨا گھر بھرݨ کیتے ہن۔ او گنتری وچ پے
گیا جو اساں کیجھے مسلمان تے پاکستانی اوں جو اپݨے مذہب تے ملک دے
پاڑیں وچ اپݨے ہتھیں ل رہے کھوڑی ویندوں۔ ایہہ اساڈا کیا بݨسے جو اوک
جیڈیاں ڈاڑھیاں ودھا متھے تے گٹھ جیڈے مہراب بݨا تے حرام اساں
پے کھیندوں او تاں حرام کھاوݨ تے لوک وی نی کھمدے۔ اوں کوں ودیرا گھن گیا۔ جو
اساں کیڈے ویندے پیوں تے اساڈا کیا بݨسے؟ تے کیرھے نک نال سوہݨے
اللہ تے اوندے سوہݨے سائیں مدنی سئیں دے متھے لگسوں کیا ولدی ڈیسوں

اے سوچ تے او ندیاں اکھیں شرم کنے مُڈ گیاں، اوندا دل کیتا جو دھرتی جاہ ڈیوے جیندے وچ بج وچاں۔ او سلاکیں دے لاڈ لقار ڈیکھ تے ڈاڈھا کھپیا پر تاناں تے سیٹھ کلیم تے ڈاڈھیاں بلائیں تے مکنیاں چڑھیسیں پر آپوں ڈاڈھے نال متھا لاون پچالہ نہ پیس تے اپنے آسول پاسوں ویدای بھنوا لیس تاں لوٹیں سودھی جھلار چپٹ ہئی اوں سوچیا کیں دے گلیں لگساں تے کیں کیں کوں خوار کریساں۔ اوندے وس وچ ہیا تاں کجھ نہ ہا پر سیٹھ دی نوکری چھوڑ ہک وکیل کنے منشی آن بنیا۔ وکیل ڈاڈھا بھلے مانس تے لُل چھوڑ الاہا۔ جیں اوں کوں سالہ ڈو وچ وکالت کرا آپ سوال وکیل بنا گھدا ایس تے دل سالہ چھی ھینے اپنا بھائیوال بنا گدر ڈھگائی رہیا تے جیں ویلے ڈیٹھس جو اپنے پا ہیں آپ ترسگدے تاں ٹھڈے سینے نال اپنے سر خود لڑن دی سوکل ڈے پاندھ چھڑ والیس۔

منوں ڈاڈھے گنیں تے گنڈھی الاہا جیں ترت پھرت اپناں کڈھ چنگی روزی لائق تھی گیا۔ ہک ڈینہہ ٹنوں پیشی بھگتا بھر نکتا تاں سچل تے دید پئیں۔ جیں کوں پولیس وٹھی کھڑی ہئی۔ پہلوں تاں اوں کوں بھلیکا تھیا جو اے سچل اے۔ کیوں جو سچل تاں نہ کیں دی تیری اُلا نہ میری اُلا۔ اصل شریف نے پڑھیا گڑھیا ینگر ہار پر اینکوں اے کیوں وٹھی کھڑی اے۔ اجاں او اہیں ولیلیں وچ ہا جو سچل دی ہوں تے دید پی دل ڈوئیں سنگتی بھاکل پا ملئے 'حالی والی تھئے تاں سُدھ پئی جو سچل سولہاں جماعتاں عامی تھی گھر ولیا تاں نوان نزدا ہیو پھٹک پئیں۔

کجھ ڈینہہ تاں اوندی کھٹی کمتی تے گھر دی ٹور ٹردی رہی تے سچل نوکری دی بھول نہ بھج دھرک لائی رہیا آفیسری کنے لاچراسی گیری تائیں تھیا پر کتھائیں ڈندہ اڑیس

آخیر دی باقی نپیریا مزدوری کرن ڈھنے پے گیا۔ سچل ہیو دے بختیں وچ لکھ بھن ڈودڑانہ کیتا ہا۔
تے اے کم اوندے وس وچ نہ ہا کجھ ڈینہہ تاں باشت کرگیا پر اے بار نہ چا سگیا
تے گھر وچ ہولے ہولے ڈکھ تنگ چھبے کھوڑن ڈھیئے پئے گئی۔ ہُن ڈ سچل گنتری دات
اگیا جو کراں تاں کیا ہیا کجھ نہ سجھیس تاں وت۔ نوکری دی پھول وچ اٹا ہڈہ تے
جُڑ پچھوں لگا۔ پر نہ ہٹر وچ پار لیسہ نہ بی کوئی پارت سفارت تے نہ وت کوئی
سکا سہورا افسر ہا جو بھال لیسے ہے۔ بھج بھج کھڑ رہیا، اوڈوں ڈکھ تنگ تے بیماری
دی ڈراکلی ڈین گھر وچ گھور کھٹ ویا پئی۔ سچل ڈھگ حیرت کیتی تے
ڈاڈھا توکل بدھس پر غریبی ہرسا ڈتس تے ہک ڈینہہ اپنڑیں سنڈیں سُودھ
بھجدی پجارو دے اگوں ڈھو تھیا۔ پر سیانے آہدن مارن آلے کنے بچاون
آلا زور اے۔ ڈرائیور وی ڈیہ نکھاج نال سچل کوں نہ گھیچن ڈتا تے نہ کوئی ہیا
زرے دا الواظ آون ڈتا۔ اصل کولھوں وجہ تے پجارو جھل گھتیس سچل
دی گنڑ موجب پجارو وچ نہ کوئی مخدوم، رئیس، چوہدری ہا تے نہ کوئی ہیا
خان، سردار ہتھوں تلقے دا بدنام ڈاکو نادر ہا۔ اوں سچل تے اوندیں سنڈیں
کوں ڈٹھا تاں الف کنوں لامی توڑیں سبھ کجھ جاݨ گیا ول تیکھے تیکھے ناکی
کھول لتھا سچل کوں ہتھ دے اُٹھا آکھیُس تیڈے سنڈیں دے تھیے
میکوں سبھو کجھ ڈس ڈتے۔ لوکیں میں نال دی ایہو کجھ کیتا ہا پر میں تائیں
اتنگے حال لہا رہی نہ سی ہم ہتھوں جوانیں آنگے منہ ڈتا ہم تے توں دی ہوں
دگب تے ٹر جنہاں حق حقوق منگیے نی کھسیے ویندن۔
سچل مواتی دی ڈراکلی ڈین کتے تاں نہ ٹر کیا پر ڈاکویں دیاں کلاشنکوفاں
رائفلاں تے بندوقاں ڈیکھ ساہ سُک گئیس۔ دل ڈاڈھا بدھس جو الا دگلا د
تھیواں پر اوندے حوصلے موکلا گئے۔ نادر ڈاکو اوندا لقا ڈیکھ آکھیس۔

میں وی تیں سواں شریف، غریب، مسلمان تے سچا پاکستانی ہاں۔ پراتھوں
دے مکری، ڈٹاڈ تے اندر گنڈرے حاکم اسلام تے پاکستان دے ناں تے
ایجھی لٹ مچائی کھڑن جو کئیں غریب کوں اپنا حق نی ملدا تے جے کوئی اپنے حق
داناں چا چاوے تاں او ملک دشمن اسلام دا منکر تے ہے ملک دا پلوڑ تے
گپل جھپ بݨ ویندے تے جیڑھا انہیں دے ڈڈھپ دے اگوں سری
ستی رہے تاں ایں مکو ٹھپیندن جو اوݨ آلیاں کئی پڑھیاں غلام تے بانہے بݨ
ویندن۔ حݨ ملک وچ ڈاڈھپ تے اندھار مکاوݨ کیتے بھٹیں بھری دی
اکلیل راند رساوݨ کیتے تے ہر کئیں دا گھر پورا کرݨ کیتے ملک دے پڑھے گڑھے
تے سیانے سچے لوکیں نے ٹھک تے ڈݨ ایں جو او ایں ڈاڈھ ملنسائی تے
دل وانج دے پھپھڑ دے وݨ کوں منڈھوں چھک سٹن ناتاں لوک نہ چھڑا
اسلام نے پاکستان کنے دل چا دیسن۔ ہتھوں ڈاکے چوریاں تے ہی لٹ پھر
دا ایجھا مچ مچیسے۔ جیڑا سکیں نال سنھیاں دی سار گیری کریسے۔

ڈاکو دے موہوں ایجھیاں گالہیں سݨ سچل کجھ سنو پراتھی آیا تے ہک ڈر
گھیناں ڈے آکھس تیڈیاں گالھیں ہتھ لگدن پر .....

پر کیا ڈاکو الاٹا
سچل ہک واری وت منجھ گیا تاں ڈاکو وت الاٹا
شاباس شاباس دل ہدھ پر سچل دے چپ مندر بج گئے تاں ڈاکو اوں
کوں نر سلا ڈیندیں آکھیا میں تاں نیں کنے پچھلے پہر ہم اوں سمجھ اصل ہیڑاراج
ہنیں تے جیں دی ڈنی حنہ رکھی کھڑی ہئی پر جیڈݨ دی بہری چالی ہم او لوک جیڑے
میکوں کئیں لیکھے وچ نہ سمجھدے ہن انہیں دے نزیک اساں آدم جاتے نہ
ڈھودھا ہے ہݨ اگوں پچھوں کجھ مریندے نی تھکدے۔ لک لک نے سو کھڑیاں

پاکڑیاں پٹھیندن، اپچے پکائے طعام ہتھیں نال پچیندن۔ پر میں چھڑا اپنا تن من ٹھار تے چھو مار بہہ نم رہیا۔ ہتھوں اتھے لوکیں دے باب کٹکا ہالی وداں۔ جیرے غریبیں دی رت پی پی تھیے پن۔ جیرے اسلام تے پاکستان دے ناں تے ہتھڑا پھیر ملک تے مذہب دا ناں لجوائی ددن تیکوں وی ہیں ایہا اسلام ڈیساں جو اساڈے مونڈھے دے نال مونڈھا لکا تے رڑ۔ اوں تیڈے ہاں دی بھاہ وی مرسے، اساڈی، اساڈے ملک تے مذہب دی کھوڑے تے گندرے لوکیں کنے جند چھٹے تے جے کجھ چاڑہیں وچ پاکیں بجاروکے کار تلوں آ۔ جند ڈے ہتھوں تاں نہ لیں اندر گندرے حاکم کوں کسکیں امسے تے نہ دیسی جاگیردار، سردار دی چھرکی نکلسے

ڈاکو دیاں گالھیں سن ہک ہیرے تاں سچل کوں کنداں بر ڈسن پئے گیاں۔ پر اپنے ہاں دی بھاہ مارن کیتے ہنیں دے جھگے بھنیک کرن نہ چالہ نہ پیس تے بسری تلے کر ڈاکو کوں آکھیس

توں دی اپنی جاہ تے سچا ایں پر یاریں دی بھاہ بھتاریں تے میں کنے نی کڈھیندی۔ تے ڈوجھا ڈاکوبن تے اپنے دان خان ہیرمار دانک نموز نے کیتی کرتی پانی وچ نی لڑھیندا۔ اے آکھ تے سچل ٹر پیا۔

سچل دیاں گالھیں سن ڈاکو کوں جھڑتاں مکنیاں گیاں۔ پر ویندے سچل کوں سڈ مار آکھیس کھڑ رہے۔ تساں جے لوک میکوں ڈاکو آہدن پر میں نسکے بے راہے تے مظلوم لوکیں کوں سرباون کیتے اپنے دسوں نم گھبندا۔ آپچار وچ تھی بہہ۔ اج جیں دے اساں مہمان اوں اوئیں کنے دڈا ڈاکو اے، تے جیرا کجھ ہتھ آیا او اساں تے حرام اے۔

سچل نہاں منان کرن بیا اں ڈاکویں زوریں مسائیں پکڑ گاڈی وچ چا

سٹیا تے ول ڈاکو سیٹھ کلیم دے گھر پئے۔ لہن مل نادر ڈاکو ڈرائیور کوں تکڑا کر
آکھیا۔ اے ننگر تھولا ہاں دا پیلا اے متاں اُڈھدا ہا سُن بھجے پیا۔ اینکوں لہن
نہ ڈیویں۔ ول سبھے ڈاکو نہرے تھے چوّیے گے۔ وجن سیٹی چوکیدار
کوں چھوڑ کے پدھ منہ وچ کپڑا ڈے ہک ڈاکو اوں کوں گاڈی وچ
سٹ گیا۔ بچدے کھن نردڑ تے لُٹ پھر وچ رکھ گئے۔ جھٹ کھن تھی
جو پولیس دیں گاڈیں دی نروں نروں تھیونڑ پئے گی تاں ڈرائیور ڈاکویں
کوں وائرلیس کر چینا ڈِتا اکھ پھرکن وچ سبھے ڈاکو نج گئے۔ ڈرائیور
ہک بٹن کوں چولیا تاں سبھیاں تاکیاں چیکاٹ کر تے کھل گیاں سچل
ہیں تاڑ وچ ہا۔ ڈیٹھس جو ڈاکویں کوں اپنڑ پے گی اے تاں تر پا مار لہہ
گیا پر پولیس اوں کوں بچارو کنے لہندا ڈیکھ گھدا۔ ڈاکو تاں ٹھکے
کریندے شر بر تھی گئے پر پولیس اوں سیٹی اوں کوں با کرے نیلے
آنگے ٹنگ گدھا۔ ہنڑ تاں پولیس جاؤں وانگیں وچ پے جھلیندی ہئی ہوں
گھڑی ایس پی، ڈی ایس پی سبھے اندھی گئے۔ اخباریں وچ دھاڑ لکا پئے
گیا جو بدنام ڈاکو نادر دا سنگتی سچل ڈاکو ڈیچ پیا۔ سچل پولیس دے اگوں
قسماں چاتیاں، پتاں ڈِتیاں، سبھی حال حقیقت سنڑا تیس۔ پر اوں اوندی
ہک نہ سنڑی نے کُٹ کُٹ نار کر ڈتونے، ول لُٹ پھر تے ڈاکے دے
سبھے کیس اوندے پچھوں لا چالان کر چھوڑ یونے تے ہنڑ سچل پیشیں تے

پیشیاں پیا ڈیندا ہا۔

پنوں سچل دی حال حقیقت سنڑی تاں اوندے کھمبیں کوں بھاہ
لگ گی۔ سچل تاں ڈھ کنوں معرا ودا ہا۔ پنوں دے اگوں ہسس پیا تے
بالیں آنگے ڈھنڈ کارے کر روونڑ پے گیا۔ پنوں اوندا الفا ڈٹھا تاں تے

اوں کوں تسلا ڈیندیں آکھیُس۔ سچل! اساڈے ملک دی پولیس بھاڑ
کھاونڑ تے جڑی اے تے قانون ماٹھا اے۔ اے چھڑا غریباں کیتے شینہہ
ان۔ اُنہاں ٹھگاں تے گنیر ڈاکویں تے دید نانے پھدی جیرے ڈیناں دستی
چٹے ڈینہہ دے ڈاکے ایٹھے مریندن۔ خیر توں موجھا نہ تھی تیڈے کیس
میں لڑساں۔ اللہ سوہنا آپے چنگا کریسے۔ ایندے بعد بہلول اوندے
سبھائیں کیس دیاں نقلاں شتلاں گدھیاں تے جنگی رووٹ پھڑلوپٹ ڈکیتیں
پر سچل دے چھٹنڑ دی کوئی واہ نہ نظرایُس۔ سچل دے مونہوں سُنڑ اوں کوں تاں پک
تھی گیا جو اے بے ڈوہ اے پر قانون تاں پکی پکاوت کیتیں بناں کھل نہ
ڈیندا۔ اوں گھنڑاں متھا ماریا تاں ہک رُونڑ لبھ پیُس تے او رووون ہئی سیٹھ کلیم
دا چوکیدار رحمہ۔ تونڑ جو جمعہ ہتہ پہاپے نے تبیت ایمان اُلاہا تے بہلول نال دِل
منگنڑ نے سنگت ای ہس پر سیٹھ کلیم تے پولیس دے پڑھایل بیانیں
کتے بھرنڑ او کھا نظرایُس پر ترلا مارنڑ کیتے اوں کوں کلھی جانے ملیا بہلول
تاں اوں سنگیں تے تیل نہ لاونڑ ڈتا پر بہلوں دی منت ترلا اوندی ہنستر تے
مت ڈیونڑ نال اوا اللہ لگی گالھ کرنڑ تے سنجھر گیا۔ پر بہلوں ترسلا کیتے اوں
کتے دووہی گدھی۔ ہنڑ اوں کوں دل جاہی ہتی جو سچل دی بے ڈوہی دی
پکاوت تھی ویسے ہُن اوہ دِل نال بنڑ جڑ تے کیس دے پچھوں لگ پیا
پیشیں تے پیشیاں پمدیاں رہیاں تے ول بحث دا ویلہا وی آگیا۔ بہلول
ڈو جھے وکیل سچل کوں ڈوہ دار بناونڑ کیتے سبھو زور لاتا تاں بہلوں دی واری
آئی تاں اوں سچل دی پت ڈیندیں آکھیا:

شاہیں تے عزتیں الاجج صیب! ڈوجھی دھر دے وکیل میڈے
موکل سچل کوں ڈوہ دار ڈاکو، ظالم بناونڑ کیتے اپنا سارا زور لاتے اوندی

پُھٹ بھرائی کیتے اساڈی دا دلی لو بھی گم کوس تے شاہ جہانی کوڑی پولیس وِ کھ
وِکھ تے اگوں نچھوں رہی اے پر سچل بے ڈُوہے بے ڈُوہ رہسے جج صیب
ہیں اپنے موکل دی صفائی وچ پچھے کجھ آکھیساں اوّل فاضل وکیل دے بیانیں
تے کجھ آکھنڑ دی موکل منگداں۔ فاضل وکیل دے آکھن موجب ڈاکو اساڈے
ملک تے مذہب دے متھے تے کالا ٹِکا ان تے اے او ظالم تے قہری
ان جنھیں اساڈے ملک دیں واسیں دا جیونڑ حرام کر ڈِتے۔ انہیں دی لُٹ
پھُر تے مارکُٹ دا اِ۔ لفافہ اے جو دگیں پَندیں وِچ تاں جیرا کجھ تھیا ہُنڑ تاں کوئی
شریف تے غریب اپنے گھر وِچ وی ہنھیکا کونہیں۔ میں اپنے فاضل وکیل دا
ایں گالھ دا نہ چھڑا ہم صلاح اں ہنھوں ہیں تاں لے آہداں جو ایجھے لوکیں کوں
چوک وِچ کھڑا تے گولی ماری وَنجے، جیرے لوکیں دے بچے لکھو تیندن لُٹ
پھُر تے ڈاکے مریندن۔ اپنڑ آخر کالی کریندن پر ہیڑی وِچ چھڑا کیرا ڈِ باری نہ
ہووے۔ اُنھیں ڈاکویں دی پَخ وِچ وی ہنھ پاتے وَنجے جیرے اسلام تے
پاکستان دے ناں تے ایجھی لُٹ مچائی کھڑن جیری اج توڑیں کئیں ڈاکو لُٹ
مچائی اے تے نہ چورا اُچکے پر ارمان اے ہے جو میڈے فاضل وکیل کوں او ڈاکو
تاں نظر دِن جیرھے سولھاں سولھاں جماعتاں عالی تھی تے نکمائی کنے گھٹیاں دے
پھیندن۔ اساڈے حاکمیں انھیں دے پُھر یئے دی مزدوری جیرھی ڈِتی
ہنھوں اُتر وِچ ہٹیاں تھڈے تے جھٹکاں ڈے ڈے انہیں دی غریبی نال
کھلاں دی کریندن تے دل او نکھ ننگ کنے ناسیں تاد تھی اپناں حق کھسنڑ کیتے
ھاں دی بھاہ مارنڑ کینے ڈاکے مارنڑ پئے ویندن۔ میڈے فاضل وکیل کوں او
شریف دی ڈاکو لگدن جنھیں کوں پولیس گھردی چا ڈُوہ داریں کتے بھاڑ
اگوڑا نہیں دی جاہ تے بے ڈُوہ ٹن ڈِیندی اے تے ول جیل وِچ انہیں نال ایجھی کولہ

کریندی اے جوجڈاں او جہل بھوک چھنڈرن تاں صحیح سچ دے ڈاکو ہوندن۔ میڈے
فاضل وکیل کوں او ڈاکو دی نظر ون جیڑے اپنڑی دھمی بھینڑ دی لج لٹن آلیں وڈیریں
سرداریں تے پار پلیسے آلے جگنیر لوکیں کوں کپ ٹک رکھیندن تے ول انہیں دے
ظلم تے ڈڈھپ کنے ساہ لوکاون کیتے ڈاکو بنڑ ویندن پر میڈے فاضل وکیل دی دید تے
او معزز ڈاکو نی چڑھدے جیڑے اپنڑیں ملخ ماڈی تے مُنہ مہابلے دے زور تے
غریب بے وائیں تے اٹھے ویلھے کھلا سیکی راہندن۔ میڈے فاضل وکیل
کوں او اندر گندرے تے ڈاکو حاکم دی نی نظردے جیڑے نسکیں اللہ راسیں دے
حق کھس اپنڑے سنگداریں سنگتیں تے ذات بیادری وچ ونڈ ولیہا کریندن۔ میڈے
معزز وکیل کوں او ڈاکو تاں تھجوں ڈسدے ای نی جیڑے دیہا دستی ڈینہہ ڈیھے
دے واج تے ڈاکے ہیٹھے مریندن۔۔ جج صہیب! او مشتبہ شکل ڈاکو تاں کہیں
کوں نی نظردے جیڑے ہک گونی کھاد دے پچھوں ستر تے اسی روپیہ
ویہاج اگریندن۔ ملاوٹ بیٹھے کریندن، بلیک مارکیٹنگ، ذخیرہ اندوزی
تے ہے سے کاپے ڈکے لائی بیٹھن۔ میڈے معزز وکیل کوں تاں او مثوم تے میٹنے
ڈاکو اصل نی نظردے جیڑے اسلام تے پاکستان دے ناں تے بے ایمانی کر
ملک تے مذہب کوں بدکیتی ویندن حسنڑ کاوڑ کتے ہنوں کوں جھگیاں اگیاں
تے سہکنڑ پئے گیا جھٹ کھن صحی کڈھ آکھیس۔ جج صہیب!

تہاکوں میکوں تے ہے ہر کہیں کوں او ظلم اندھار ڈڈھپ مکر تے ول
وانجھ نی نظردی جیں اساڈے ملک مذہب تے دین ایمان دیں پاڑیں وچ
رنبھے کھوڑ ڈتن۔۔۔

ارمان تاں اے ہے جج صہیب جو اساں ابو جہل تے عبداللہ بن ابی
دی دھیتی کوں وسار گالہیں تے زور چا بھریے، اساں آکھیندے کجھ اوں

کریندے کجھ اوں، اساڈے قول فعل وچ آسمان تے دھرتی جتلی وتھی آ گئی اے۔ اوئیں نجر پیشیں اسلام تے پاکستان دے گاوݨ بجھمدے نا سے تھکدے۔ پر جیری اسلام تے پیارے پاکستان نال کواہ! اساں پئے کریندوں او تاں اسلام دا منکر تے ملک دا دشمن وی نی کریندا۔ اساں تاں جیرھے گلیوں سے اتوں اساڈا قانون اساڈا حاکم انہاں لوکاں دے گوڈیں نال گوڈا اِلکارا کجھی بُٹھ بھرائی تے ٹھالی بیٹھا ڈیندے جنھیں دا اُتہ متھا ملک دی بجاڑ اگوڑن ٹے، نشے دا وپار کرݨ، مسلمانیں بھرانویں کوں کُٹݨ پھُرݨ نے پی پَٹ کھودی کالوݨ نال دانگڑ دانگ اے۔ جے اساڈے حاکم' اساڈی لوکر شاہی جیری اساڈی تے ملک دی کالی کیری دی بیٹیں اے جیں دے ہتھ وچ اساڈیاں واگاں اِن جے اولو فر لچے لوکیں کنے سو کھڑیاں پا کھڑیاں اگوڑ اپنے ھاں نال لا بھسے تے مسکین شریف کوں شان قدر نہ ڈیسے انہیں کے پچھادیں کنے ٹڑھاسے تاں لوک لنگائی چنگائی دی وتھی وسار پا پیسے دے پچھوں چڑیے تے چھتے تھی ویسن تے ایہو کجھ تھیندا پے۔ جج صہیب' میں کتیں ڈاکو دی وٹ نم ولیندا پر ابلا اکھیساں جے اساڈا قانون' حاکم' لوکر شاہی تے لوک تکھ دے چک مارݨ آلیں ڈاکویں کوں ٹڑیدھی اکھ نال ڈیہدن تاں گجریل تے گمریل ڈاکویں کوں وی اکھیں وچ جائیں نہ ڈیوݨ جے اساں اپنے مذہب ملک نے آپݨی چنگائی تے خیر منگدوں اساں سبھنائیں تے ٹھک تے ڈن اے جو اساں ڈِوَیں ڈاکویں کوں ہکو جا سنجھوں تے ڈِوَیں نال اکھی کواہ کروں جو جائیں کوں ڈس ڈیون۔ جے اساں اویں نہ کیتا تاں نال کاویں دا بد تھیسے نے ملک گبرے لُٹ کھاویسن۔

پنوں اجݨ اپنی نُن دُن وچ ہا جو ڈو جھے وکیل جج ڈے مُنہ کرا اکھیا

فاضل وکیل وڈی چترائی نال بحث کوں ہے پاسے چاتی لائی ویندے میں عدالت کوں چتواندا پیاں جو او وکیل دے چتر چالیں ڈٹے کاڈ نہ ڈیوے تے وکیل کوں آکھے جے ڈوہ دار سچل دی صفائی وچ کجھ ہس تاں آکھے ناتاں اوئیں ویلھا نہ کھنا دے۔ جج ہنوں ڈٹے ٹنڈ کیتا۔ ہنوں وکیل دیاں گالھیں سݨ کاوڑ کنے ہلکیج گیا تے آکھیس۔ جج صہیب! کیوں جو میڈے فاضل وکیل دی بحث دا آیڑا کوڑا تے تلی واڈاں اے ہیں سانگے سچ مرچاں تھی لگسن۔ میں وکیل صہیب کوں دل جاہی کریندا جو او آتما جاہ تے رکھے میں اپنے مؤکل دی صفائی سانگے ایجھیاں پکا وتاں کر ڈیساں جو سیٹیں دی کھتھی ٹھر ویسے۔

ڈو جھے وکیل ہنوں دیاں سچیاں گالھیں سݨیاں تاں بھاہ لگ گیس تے تکھے تکھے آکھݨ پئے گیا۔

جج صہیب! فاضل وکیل میڈیں دلیلیں تے پولیس دی حلہ چلی کوں کوڑ آکھ تے عدالت دیں اکھیں وچ دُ دھڑ ترکیندا پے۔

ہنوں ولدی ڈیوݨ پیا تاں جج صہیب بولیا۔

فاضل وکیل ہنوں دیاں سچیاں گالھیں سݨ ہاں ٹھر پے جے پاکستان دے پڑھے گڑھے لوک کھریاں تے سچیاں گالھیں کرݨ پئے وڄن تاں ملک وچ لُٹ پھر، ول دا انج تے چپ چپاتے ڈاکے اصل نہ تھیون۔ میں فاضل وکیل کوں دل جاہی کریندا جو او ترسلا رکھے قانون تے عدالت نہ کئیں نال وددھکی کریسے تے ناں رئی۔ بہر حال میں فاضل وکیل کوں آکھیساں جو او ملزم سچل دی صفائی وچ بولے۔

جج دے ریمارکس سݨ ڈو جھا وکیل مرک تے بہہ رہیا تے ہنوں

جج دے آکھݨ موجب اول سچل دی وستی تے اوندے لپس گراں دے ہک ڈہاندرے پیش کیتے جنھیں سچل دی صفائی ڈتی تے اوں کوں بے ڈوہ آکھیا۔ پر ڈوجھا وکیل ول تر پا مار اُٹھی کھڑا تے آکھیس۔

جج صہیب! اے سبھے لوک وار دل میار دن ڈوہ دار سچل دے کجھ نہ کجھ لگدن۔ کوئی ایندا سنگدار اے کوئی بیادری دا اے، کوئی ڑیچا اے، ہیں سانگوں اینھیں ہچ سچل سانگے کوڑ لپ تے کسکیس قدرتی گالھ اے۔ ہیں سانگے عدالت اینھیں دیں گالھیں ءِ چ نہ آوے تے ڈوہ دار سچل نال ایجھی گواہ کرے جو ہیں جیجھے لوکیں دے اُدر کے نکل وجن۔

وکیل دیاں گالھیں سُݨ جج صہیب ہنوں کوں آکھیا۔

اوین تاں اِن اشراف تے ڈہاندرے لوکیں دیاں گالھیں سݨ ہیں اپݨی جاہ تے پکا دت کر گدھی اِم پر قانون دی دل جاہی سانگے کوئی ایجھیاں پکا دتاں کراجو کھیر تے پانی اُنجو انج تھی وجے۔

ہݨ ہنوں اٹھی آکھیا۔

معزز جج صہیب! مدعی پولیس تے وکیل سچل کوں ڈاکو بݨاوݨ ءِ چ لپݨے وسوں نی گھٹانی اُصل سوئی ءِ چ دھاگہ پا ڈتا ھا نے پر انھیں دے چیتے نے نی رہیا جو ہک ایجھی ہستی وی ہے جیڑی سبھو کجھ جاݨدی اے تے حق تے سچ دا نک اُچا کرݨ کیتے فرعون دے گھر ءِ چ موسیٰ پٹھ ڈیندی اے۔

ول ہنوں سیٹھ کلیم دے چوکیدار جمعے کوں عدالت دے اگوں کر ڈتا۔
چوکیدار تے دید ہوں نے تاں سیٹھ کلیم تھانے دار تے وکیل دیاں چھرکیاں نکل گیاں نے اِم غم تھی ہک بے دامنتہ تکݨ پے گئے تے چوکیدار جمعہ ہک ڈو گبتیاں ڈے آکھݨ لگا

جج صاحب! میں مسلمان آں تے مسلمان تُے ٹھک اے جو ویلے سر اللہ
لگی گالھ کرے۔ میکوں سیٹھ کنے آئیں عمرہ تھی گئی اے ایندا لوں لوں کھا کھا وال
چھڑے تھی گن ایندی اپنی ڈِٹی بھا مت تے ہنتر اے جو اللہ لگی گالھ کرݨ مسلمان
تے ٹھک تے ڈِن ایں ہیں سانگے میں اللہ سوہݨے تے اوندے محبوب
مدنی منٹھار ہوں کوں حاضر ناظر جاݨ صفا سچ الیساں ول اوں کلمہ بھر تے
آکھیا۔ جیں ڈینہہ سیٹھ صاحب دے گھر ڈاکہ لگے ہوں گھڑی میں اپݨے
خیال وچ ہٹھا ہم جو اچانچیت ڈاکو میکوں سوگھا کر گئے ول میکوں چھوڑ کے
بدھ منہ وچ کپڑا منڈ اوں پچھاردو وچ آن سٹیو نے جیں وچ ڈلیور تے سجل
پہلوں بیٹھے ھن۔ بالیں دا چیک چھوڑ تے ڈاکویں دے ٹھہکے سݨ سجل ڈلیور
کوں ہک ڈو واری آکھیا

بابا خدا دا ناں ہیکوں وچݨ ڈے ایجھی امداد کنے سُنجائی لکھدی اے۔ پر
ڈلیور دڑکا ڈے اوندا ساہ پی گدھا ول اے وی میں اینٹیں غنا غار اکھیں نال
ڈٹھم جو ہک ڈو واری پچھاردو کنے لہݨ دا تر لا کیتس پر ڈلیور کاں دا ٹیڑ ہا چلݨ نہ
ڈیتا۔ اے تاں خدا دی ہونے جو اے گریب تر یا مار لہہ گیا تے ول آ گئی تے جیں
محل میکوں لا تھونے تاں ڈاکویں دے وڈے ڈلیور کنے پچھیا جو ڈو وجا بندہ
کیڈے گیا تاں ڈلیور اوں کوں ولدی ڈِتی جو او ھاں پیلا ھا کھسک گئے ایہو
کجھ تاں میکوں سُدھ ہئی اگے تے اللہ جاݨے۔

جمعے چوکیدار دے بیان گندھی آلے سبھے آبھوں کڈھ سٹیے۔ کوڑ سچ
نتر آیا تاں عدالت سجل کوں عزت نال بری کر ڈِتا۔

اللہ اللہ خیر صلاح۔

جاگر

مائی حُرمت دی کسُور سبھنائیں گھروگیں دیاں روٹیاں چھڑوا ڈِتیاں ہَن ۔ پراو بے وَسّے ہَن کیوں جو آپنی ہستی مُوجب سَولھے سَولھے ڈاکٹر تے حکیم کما کما ہُٹ گے ہَن پر کتھاؤں وی ٹکّے دی کسر نہ پئی آخر تیں میں دے آکھیے تے ہَٹ سَپٹ کر شہر وڈی ہسپتال چوا گے ۔ پندرھاں سولھاں ڈینہہ دوا داروں تھیا تاں تھولی گھٹی کسرآن تھی پر مائی حُرمت دی اُوہا عیلی پیلی اُنوبی ہئی ۔

یارُو گھرآلی دا ٹکار ڈیکھ ہاں لہا گیا تے ڈاکٹر کوں ہتھ بدھ آکھیس ،

"ڈاکدار صہیب ! خدا دا ناں اِی ۔ میڈی ذال دا دِل نال دوا داروں کریں ہاں تاں گریب پر چٹلا پار پیسہ لگسے گھر دے ٹر پڑ لِیلام کر تے وی لیساں ۔"

ڈاکٹر اُوں کوں دِل جاہی ڈیندیں ولدی ڈِتی :

"بابا! تیڈی گھرآلی کوں وڈی کَوڑی تے کُراڑی کسُور اے سُنت پائند ناں چھڑیسے ۔ توں اللہ داتھی تے اللہ دے واروں خیر تاں مہینے کھن ءِ چ نَوّیں نروئی تھی آمسے ۔"

ڈاکٹر دیاں دل جائیاں اونڈے ہاں ٹھنڈیں نہ پیاں جیں ویلھے مائی حُرمت کسُور کنے گھٹیج پُنیج ونیڈی ہائی تاں جہان کھلدا ہا ۔ کیوں جو جیویں مائی حُرمت رووے پٹّے ہا اُہوں سَواں یارُو وی پٹکا گھتیندا ہا تے

وَت اُتویں کوں مائی حرمت کنے وَدھ یارو دا کھپاٹنا لگب ویندا ہا تے
اے ڈاہا ڈِیہہ ءِ چ ہِک ڈُوں واری ہردوں بَھرُوں تھیندا ہا۔ زال مُرشیں
دا لقار ڈیکھ ڈاکٹر اپنی جاہ تے کُکھاں گِدھی وَدے ہوندے ہَن تے بے
لوک اپنی جاہ تے تاڑیاں مریندے ہَن۔ پر یارو کیں ڈے نہ گو گیا تے اپنی
مستی ءِ چ مست رہیا۔ آپنی جاہ تے نوٹی جو ڈاکٹر کوں نرسلا ہئی جو مائی حُرمت
سِری پٹیندی آمدی ہئی پراوندی ہکّا باشت جو میکوں گھر وَلا چلو۔ ڈاکدار
دیاں سُویاں (ٹیکے) کڑمندیاں تے کوڑیاں دوائیں میکوں سوگھا کیتی ویندِن.
ہنھیں تاں اوندے دھاڑ پٹکے ڈے کن نہ ڈِتے پر یارو دے ہاں ءِ چ بندوق
تھی لگدے ہَن۔ ڈُو چار ڈِیہہ تاں او جیوّریا پر ہِک ڈِیہہ نہ ڈاکٹر کنے مُکلائیں تے
نہ سکیں دا آکھیا مَنیس۔ زوریں مَسائیں ذال کوں چا گھر آن کھڑا۔
ہِک ڈُوں ڈِیہہ تاں چُپ غڑپ رہی پر وَل اُوہا دھاڑ وَتے لُٹ وو
ہئی۔ یارُو وت رجیوے نہ مَرے۔ مائی حُرمت دا لقا ڈیکھ ڈھیریں پُتریں،
توں بیں ہر کہیں صلاح ڈِتی جو وت ہسپتال چا چُلو پر مائی حرمت دی ہکّا
باشت جو میکوں ہسپتال نہ چولو۔ بیا کجھ کو نِیں بیں نال کہیں تعویذ کیتن۔
یارو تاں اُوہا تسبیح پڑھدا ہا جیرھی مائی حرمت دے مُوہُوں نِکلے ہے.
اُوں بے کہیں دی مَت نہ گِدھی تے اپنے سر خود پیر بن فقیریں دا پاسہ وَچ
پُدھس۔ ہن سیئت ڈیکھو تاں کہیں پیر دے گوڈے وچ بیٹھا ہوندا ہا
تے سیئت کہیں خانقاہ تے ذال سُودھا نوں راتا بیٹھا ہا۔ پر رکھتاؤں دی
ہِک کیرے جتلی کسر نہ بی۔ ہِتھوں ذرہ بھورا کم اُٹل ءِ چ ہا۔ اگےّ تاں وَت
دی لحظ کھن آما جاہ تے آویندا ہس۔ پر ہُن تاں اَٹھے ویلے ایہا رَڈ ہئی:
دو ٹیں مردی آں۔ میڈے ہاں کوں کجھ تھی گے۔ دُشمنیں ایجھے زاہر تعویذ کیتن جو

چیتا جاتے نی ادا - ہر شئے جھمدی پی اے ۔ ہائے وو ییں مر ویساں ۔ میڈی کجھ کرو نورن دا پیو توں کجھ میڈی گِن ۔ ہن سبھنیں کوں تاں ییں نال خداؤں ویر پئے گئے ۔" یارو بجھ ۔ بجھ اُتوں ادا ہا تے ذال دے سینے تے سر رکھ تے اکھیندا ہا ؛

"جانی ! ڈس ییں کیا کراں تے کیڈے مراں ؟ جیڑھا حکم ڈیتی اوہو ہاٹ تاں ہاریم ہیا ڈس ییں کیا کراں ؟"

اے آکھ تے یارو رِہکٹ پئے گیا ۔ تے مائی حرمت چُپ پی ۔

ذال مُڑ سیں واردات سُن سبھے ہال پچوڑے گدا تھی گئے ۔ ول کہیں کجھ صلاح ڈِتی تے کہیں کجھ ۔ پر یارو دے وڈے پتر نورن دی مرضی ہئی جو ہک واری وت ہسپتال چلو ۔ اوں اپنی صلاح پکاون کیتے آکھیا :

" اے تاں ابا بادشاہ اے جو ہوں ڈینھ اُبھال چا کیتُس نہ تاں ہیبول تونٹی اماں نوں بہ نوں ہووے چھے ۔ ییں تاں آکھداں جو ہُن وی ڈاکداری پکرسے ۔"

نورن دی صلاح سبھنائیں دے دِل کوں لگی تے ہیں صلاح تے سبھے ہک مُٹھ تھی گئے ۔ پر مائی حرمت دھاڑ دھاڑ کرتے اُٹھی بیٹھی تے پیئے کوں ہتھ بدھ آکھیس ؛

" نورن دا پیو کیوں میکوں ہتھیں نال مروینڈیں ۔ ڈاکداریں کوں کیا سُدھ جو میکوں رکھی کسور اے ۔ اوتاں چھڑا پانی دیاں سُویاں بھری امدن آتے بوڑ ڈیندن تے ول تھپے روپئیں دے درھو گھر ٹور چھوڑیندن ۔ جے نانتاں ڈھگ ہیوے تاں ڈاکداری تے چا چلو نہ تاں میڈا آکھیا مَن تاں جا گھر پوا چا آپے کالے کھرے اگوں آوسین ۔ میڈا چنتا اِی مر پوسے تے سجّن دشمن وی نتر آمسین ۔"

نورن پیو دی ولدی کتے پہلے ہتھ بدھ مار کوں آکھیس ؛

"اماں خدادا ناں من تُساں زَیفیں تاں مُلخ ساڑ ڈِتے ۔ اے ڈاکدار حکیم چُھٹے ۔ پیر فقیر تے خانگاہیں بگیاں وانڑ وَٹیندیاں ۔ ہُنڑ بھوپے مُلخ آن وسیِن ۔ دنیا جہان دا کڈھوڑ تے چُنڑ کڈھیا بھوپا بنٹیا ودے جے ایہے سچے ہوون ہے تاں لوک کیوں ڈیہنہ رات پڑھائی ءِ چ مَتھے پے مریندِن ۔ قضیے روپئیں دے لا ڈاکدار بنڑدِن ۔ جے ایویں کم بنڑے ہا تاں جٹی وَی بھوپا نہ بنٹیا ودا ہووے ہے ۔" ہُنڑ اوں پیو ڈے مُنہ کر آکھیا :

"ابا ! تساں زائیفاتیں گالھیں ڈے کن نہ ڈیو تے ڈاکداری چلنڑ دی سنبھرت کرو جے بھوپا آگیا تاں آپوں کوڑے سچے تعویذ کڈھ ڈیسے تے دِل اساں سنگدار ہک بے دے چُونٹے وَٹھی پے ہوسوں ۔"

مائی حرمت پُتر دیاں گالھیں سُنڑ ڈُھنڈکارے کڈھ آکھنڑ پے گی :

"اَج دی اولاد ڈیکھو ما پیو دے ہر ہیکڑے جیر ۔۔ بُڑھی سنجھوں سَو سَو نخ رکھیندی اے ۔ ہے ہے بُخدو دبکدی اے ۔"

بس جِھڑا مائی حرمت دا اے آکھنڑ ہا جو یارو پُتر کوں پُور آنگے ویڑھ گیا ۔ تُنبھ ڈُنبھ کر کُتیں نال کھوائیس ۔ نُورنڑ کوں جِھکاں تاں گھٹیاں چڑھیاں پر پیو مار ہٹس ۔ جیرت کر گیا ۔

بے ڈیہنہ جِھکی عصر کوں یارو ہک بھوپے کوں گِھن آیا ۔ ہُوں ویلھے کُکڑ کوہنج گیا ۔ زِندے پُلار رِدھیجنڑ پے گے ۔ بھوپا نُوں چھنڈائی ہک رنگیل کھٹ تے آکڑیا بیٹھا ہا ۔ سراندی پواندی ڈو ڈو وہانے تکیے رکھیے ہِن ۔ جیڈوں کیڈوں رناں جوان نوڑت تے جھکائی نال آنا والی کیتے کھان ہِن ۔ بھوپا پہلوں اِی کُرڑا کھوتی ڈِھک ہا ۔ اِنجھی شان قدر ڈِٹھس تاں باقی داوی ٹنڈ ریج گیا ہے پِچھیں کوں وٹ چُھڑے سیت او ڈے ڈیکھے تے سیت ایڈے ۔ بُرقی کنواری

جیرھی نظرئیس، ہنوں تے ٹھنگور پکاوݨ پے گیا تے آپ کوں ٹنڈراوݨ کیتے
آن چھوڑیو ہنس پڑ بات تے آن ریڑھو ہنس بھکّاں جو سُݨ تے ہر کوئی حریان پریشان
تھی وات وِچ انگلیں پا بیٹھا۔

یارُو تے مائی حُرمت تاں اوندے اگُوں ایں نوڑے تے سُبیے بیٹھے
ہن جیویں خدا اِی ایہو ہووے۔ پر اے بھوپا نُورݨ کوں ہک اکھ نہ بھاݨا۔
اوندا لقار ڈیکھ باتی دا زنگ پنگ تھیا بیٹھا ہا۔ بھوپا وی اوندیاں کھوریاں
اکھیں ڈیکھ تے اُوں کوں اکھ وِچ پاتی بیٹھا ہا۔ تے دل وِچ کھٹکا اِی
پئے گئیس جو اے رنگ وِچ بھنگ جاݨ پیسے۔ پر ایہا دل جاہی ہس جو
او آپوں جاݨ سبھے سمل ہتھیکے کیتی آیا ہا تے اٹکل تے تلافی نال یارُو
کنے وی سبھی حال حقیقت پچھ گدھی ہس۔ تے جاگر دیکھے آپ کوں سچّا
کرݨ تے لوکیں تے بھدو دبکا جماوݨ کیتے ہک سنگتی نال پوری رِتھ رِتھی
آیا ہا۔

مائی ٹکر کھا واندے تھے تاں جاگر دے سمل تھیوݨ پئے گئے پر بھوپے
کوں اُوں سنگتی دی تانگھ ہائی جیرھا دریا تے مچھی مارݨ گئیل ہا۔ تھولی دیر
تھئی جو اُوں کوں امدا ڈیکھ سبھنائیں گھر دیں بھاتیں کوں سڈ آکھیس۔

تُساں سبھے اندر کوٹھے وِچ وَج بہو ہیں کرا ڈے گھناں او نہ
ہووے جو فقیر کا وڑ وِچ آ تے کوئی زبان کر گھتے۔ اے سُݨݨ دی دیر ہئی
جو سبھے نکے وڈے اندر ہتھیکے تھی گئے۔ تاں بھوپا اپݨے سنگتی نال
سبھے تک تکا آیا۔ جیرھا کوٹ دی وَٹ نال پُھٹیں وِچ لُکا بیٹھا ہا۔ لحظے
بعد جاگر دا مُنڈھ بدھا۔

بھوپا پنج دے پا ہروں ست پھیرے مار کھیڈݨ پئے گیا۔ چنگاں

لحظہ سر مریندا رہیا۔ ول ہکل مار آکھیس۔ مائی کوں گھن آؤ۔

یارُو ڈال کوں مونڈھا ڈے تے دے کولھوں آن پلھایا۔ بھوپے وڈی الکل تے دِھر نال اوندے عُقبے غُضبے کوں سِنگھیا۔ سندھ سندھ تے ستھر کھیس ول اِجھیاں بے ہودیاں حرکتاں کیتونس جیرھیاں اَج توڑی ڈال پُتے کلھی جاہ تے نہ کیتیاں ہوسن پر یارُو تے بِچھائیں لوکیں تے اُوندی فقیری دا اِتلا رُعب ہا جو کہیں وٹ اِی نہ کڈھیا۔ جَھل وَل تاں کیں کرنی ہائی۔ بھریئے میل وچ کہیں متھے تے وَٹ ای نہ آندا۔ چھڑا نُورن ہا جیرھا چڑ ڈیتاں سَٹ ڈند بیٹھا پِھندا ہا۔ پر پیُو دے ڈر کنے ہوں پُوچھڑی اِی نہ چولی۔

بھوپا یارُو کنے سبھی حال حقیقت آپنی جاہ تے اُلکل نال تے گالھیں گالھیں وچ پُچھی کھڑا ہا۔ اُوں یکنائیں لوکیں دے سامھیں "الف" کنے "ی" توڑی سبھی اکوی پھکری کڈھ رکھی۔ لوک تاں پہلے اِی بھوپے دے جُتی جوڑ بنے بیٹھے ہن۔ ہُن تاں باقی داوی بُھنڈ گیا۔ لوکیں تے اپنی فقیری دا پچھاواں ڈیکھ ہکل مار آکھیس:

"میل وچ بیٹھل لوکو! جے تساں وچوں کہیں کوں میڈے فقیر تے شک شبہ ہووے تاں او سدّاں آزموتا ڈِکھنے"

ہیا ہر کوئی تاں چھو ماری بیٹھا رہیا پر نُورن تڑپا مار آکھیا:

"تیڈا فقیر ... اے تاں مچھی کھوائے"؟

ہُن فقیر کوں بیلے چا کیتے اکھیں رتیاں لال کر زور دی ہکل ماریس:

"سچا فقیر آ۔ بھریئے میل وچوں ہک موذی آکھدے مچھی کھوا۔ جے توں سچا فقیر ایں تاں ایندے مُنہ تے مچھی مار۔ ہر کہیں دی دید بھوپے وچ ہائی۔ ہکل سُن ہا برے سنگتی لوڑ کر مچھی جو سٹی تاں نُورن دے اگوں آن پئی

لوک مچھی ڈیکھ حیران تھی گے۔ تے ول نُورݨ کوں لان طعان کرݨ پئے گے۔ مچھی ڈیکھ نُورݨ وی چھلہا تے پھکّا تھی گیا۔ ہُݨ تاں بھو پے دا خوشی کتے دھرتی تے پیر نہ امدا ہا۔ ہک واری وت ہکل مارئیس :

"ہے کوئی ہیا؟ جیہیں دا ایمان کچّا ہووے۔ لوک تاں اکھیں نال ہُݨیں ہُݨیں اُوندی فقیری ڈٹھی بیٹھے ہن۔ ہر کہیں آکھیا :

" کاوڑ نہ کر فقیر سئیں کاوڑ نہ کر۔ توں سچّا ایں سچّا ایں۔

اپݨی بھوت بݨدی ڈیکھ فقیر وت رڑ ماری :

" فقیر مچھی کھوائی تاں ہُݨ مصری وی کھوا۔"

جھٹ کتے اگّے مصری منکا دڑ بے تھیا۔ تاں فقیر باقی دا وی رشتنگ تھی گیا تے لوک اِی بھج بھج تے پیریں پئے دعائیں پے منگویندے ہن تے نوٹیں دی واس واساں ہائی۔

اگوڑی پچوڑی کر فقیر دا آتما جاہ تے آیا تاں یارُو آکھݨ لگا :

"فقیر سئیں! جیویں ساری پیا دری بیٹھی اے۔ اِنھائیں دے اگوں کھول پھاڑ تے ڈس جو حُرمت کوں کہی کسور اے؟"

بھو پالحظ کھن اپݨیاں اکھیں دھرتی وچ پوڑی بیٹھا رہیا وَل الانا :

"یارو! تیݙی گھر آلی کوں کسور تاں کوئی کو نھیں ایں نال تعویذ تھیسن۔"

ہُݨ یارُو تڑپا مار اُٹھی کھڑا تے آکھیس :

"فقیر سئیں! اے تاں ڈس جو تعویذ کیتے کیئں اِن؟"

بھو پے ولدی ڈتی :

"بابا! اساں فقیر لوک اوں۔ اساڈا کم نی جو حیتوں وچ فتور پواؤں جیہڑا جیہیں نال اکیا ظلم کریندے اوں نال دی حشر تھیوے — ہیں

سانگوں ہیں اوندا ناں جیندیاں پر آپنڑی جاہ تے ڈسیساں۔"

یارُو وت ہتھ بدھ آکھیا،

" نہ سچا فقیر نہ۔ جہیں وی اساڈے نال اے کیتی اے اوں کوں میل وچ پدھرا کر تاں جو ہر کوئی اپنڑے کنیں نال سُنڑ گھنے۔"

بھوپا یارو کنے تاں ویڑھے پاڑے دے بندے بندے دا پچھی کھڑا ہا۔ اوں اوندی ہک سنگی داناں چاتا جو ایں مائی نال فلانڑی تعویذ کیتن۔ ول آکھنڑ لگا،

"چنگاں تھئے جو تساں ویلھے سر جاگر پوا گھدی اے۔ ہنڑ تعویذیں دی چڑھ پٹیج گی اے نتاں تاں مائی جھر جھر تے مر ویندی ہا۔ پر وچ ہنڑ مائی ڈے بہری خیر اے۔"

ایندے بعد جاگر مُک گی۔ ہر کوئی گیا چلیا۔ بھوپا ہک بکری تے پنج سو روپے ماتھڑ تے واٹم تھیا۔ پر یارُو تے اوندے سنگدار ہک پے دے چونڑے بُدھی پے ہِن۔ ڈادھا جھیڑا پے گیا۔ ڈو ہائیں گھر آپت وچ رلیئے ملیئے پے ہِن۔ ڈِتی بُدھی بیٹھے ہِن۔ اُدھے ڈیں بڈیں تھی گے۔

کجھ ڈینہہ تاں مائی حرمت نوسیں نروئی تھی گی پر ول اوہا دھاڑ رہٹ تے عیلی پیلی ہئی۔ یارُو وت رودھیں وات آ گیا۔ پیا کجھ نہ سُجھیس تاں بھوپے ڈے پٹھی کڈھائیس۔ بھوپے وت جاگر آن پاتی تے ڈسیس جو ہنڑوں مائی وت تعویذ کیتن تے اے تعویذ تیڈے پتر نورنڑ رل تے کرائن۔ کیوں جو او ہنڑوں مائی دی دھی منگیل اے۔ تے او اپنڑی منگیندی تے چڑیا اے۔ پر ایڈوں مائی حرمت ایں سنگا بندی تے راضی کو ہنیں۔ اے تعویذ ایہے زاہر ان جو ہنڑ مائی دا بھنڑ ڈاڈھا اوکھا اے۔"

اے سُنڑ یارُو بھوپے دے پیریں ڈھے پیا تے پگ مٹھ کر آکھیس۔

"فقیر سئیں! اللہ دا ناں ایں اے میڈی پگ میڑھ اِی۔ بجھ کر۔ جے میڈی ذال کوں کجھ تھیا تاں ہیں رُل ویساں"۔

بھوپے ڈِٹھا جو ہُنڑ کھیر کہا آئے تاں لے غرضائی نال آکھئیس،

"یارُو تیں نال رُوح دا اَڑلا پئے گے تے تیڈا اتقار ڈیکھ دِل میٹھ تھی گے پر......؟"

"پر کیا سئیں؟ یارُو تکھے تکھے پچھیا۔

بھوپے ہِک ٹھڈھا ساہ بھر آکھیا:

"یارُو! ہُنڑ پیسہ ڈھیر لگسے جے پسلی سَٹ چاوی تاں ترائے لیلے کالے نیش تے ہیا کوئی پندرھاں سَو کھن لگسے۔ آکھیں تاں پچھے میں کوئی کاری کراں۔ نا تاں میڈا اجھاب اِی"۔

پھاتھی دا کیا پھتکنڑ یارُو بے وَس ہا۔ اُوں وَلدی ڈِتی:

"ماڈی اِتلی ہستی تاں کوتھیں پر ذال سانگے تیں ہیں کنے پِن منگ کریساں پر اِتلی پکاوت کر ڈے جو ہال میڈا مائی خیری نال زلیل اے؟"

بھوپے کِھل دا اچھکا گھت ڈِتا تے کِھلدیں کِھلدیں آکھئیس:

یارُو! توں تاں اصل بھولا ایں۔ تیکوں ہِک واری تاں آکھیم جو نُورنڑ اُوں نال زلیل اے ہیا تیڈے اگوں قرآن چا آڈاں"۔

یارو بھوپے دے اگوں ہتھ اِی بدھے تے اوندی ہوتھی کوں ہتھ لا آکھئیس:

فقیر سئیں! کوڑ ہیچ نہ آخیر ہیُو دا دل اے۔ پکاوت ہیا کریندا ہَم"۔

بھوپے اوں کوں آکھیا،

"گولی مارا ایجھے پُتر کوں ایجھی اولاد کنے تاں آدمی سُنھا سرچنگاں اے"۔

اے آکھ تے بھوپا تاں گیا ٹھلیا پر یارُو پُتر کوں چا جو ڈِٹھا تاں گُٹ

کٹ تے نار کر ڈتُس ۔ وڈھے پاڑے تے تُوں مَیں مار مُسائیں اوندی جان چھڑائی ۔ پر یارُو دی کاوڑ وَت وی ڈھری نہ تھی ۔ اوں ٹک نُورݨ کوں گھر نِکالی ڈے ڈِتا ۔

یارُو ڈو ترائے ڈینہہ وِچ بھج دُھرک کر ترائے کالے بیلے تے پندرھاں سَورو ک بھوپے کوں بُجھا ڈِتے ۔ اوں چوتھے پنجویں ڈینہہ کُوڑیاں سچیاں تے ڈُوڑیاں ڈِنگیاں ریکاں چھِک تھیا تعویذیں دا پُجھا ڈِتا ۔

یارُو آپݨے جاݨ وِچ خوش تھی گیا ۔ جو ہُݨ حرمت دی جان چھُٹ ویسے پر پکا ہینہ تعویذ پیوݨ نال وی کُجھ فرق نہ پیا ۔ ہتھوں مائی حرمت دا لقار اگلے کنوں چنگا تھی گیا ۔ ہُݨ وت یارُو کوں وَٹ آن چڑھیے ۔ بھوپے کنے دل بھج گیا ۔ پر اُوں لَلے کھِکھے کر ہتھیار چھوڑیا ۔ آخیر او بھج بھج کھڑ رہیا پر مائی حرمت دا لقار اُوہو دا اُوہو ۔ جیڈوں کیڈوں تاک مار بیٹے تاں سَاٹھا تھی ذال دیاں گوکاں دَھاڑاں گل لا بہہ رہیا ۔

نُورݨ کوں گھر نِکالی ملی تاں ڈُو چار ڈینہہ تاں ایڈے اوڈے نُوساں مار یونس پروَل سیدھا اپݨے گھاٹے سنگتی غُلاموں دے گھر پُنّاں ۔ اوں کوں سبھی حال حقیقت ڈَسائیس تاں اوندے دِل کوں ارمان لگا تے اوں نُورݨ کوں تَرسلا ڈیندیں آکھیُس :

" ادا نُورݨ ! توں میڈا ہک وَٹ سنگتی ایں ۔ میڈا گھر تیڈا آپݨا گھر اے تے میڈے بال بچّی بھیݨیں بھرا تیڈے بھیݨیں بھرا اِن ۔ توں بھانویں ساری حیاتی اِتھائیں رہ ۔ میڈے مَتھے تے کڈاہیں وٹ نہ ڈیکھسیں "

نُورݨ اُوندا تھورا مَنّیا تے آکھݨ لگا :

" غلاموں ! تیڈا گھر میڈا گھر اے تو ڈِٹھی ہیں ساری حیاتی ٹِکیا ہیا رہاں ۔

میڈی کوئی گلا نی پرچے تائیں بھوپے خبیث کنے پاند نہ گھنساں۔ میڈے ماں دی بھاہ نہ مرسے۔"

غلاموں نورݨ دی دل جاہی کریندے ولدی ڈتی:

تیڈا ڈکھ میڈا ڈکھ اے۔ بھوپے نامراد چھڑا تیݙے نال بس کیتی اوں تاں کئی جھگے مسائے ہوسن۔ بیا کیا آکھاں بس اللہ پردے فاش کریسی۔ اویں بھوپے دی وستی وچ میڈا اصل سوڑا سنگ بیٹھے جئیں نال ہیں رلیا ملیا ہیاں۔ ہوں کنے جلدوں او ہو کوئی کھلا بجھ کریسی۔"

نورݨ بے دلا تھی الانا:

"کھلے بجھے کرݨ نال میڈا ہاں نہ ٹھرسے۔"

نورݨ اوندی بے دلائی ڈیکھ آکھیس:

"توں میڈے آکھیے تے چل تاں سہی۔ اگی تے اللہ چنگائی کریسے۔"

دل او ڈوہیں بھوپے دی وستی آ گئے۔ غلاموں اونکوں گدھی گیا تے اپنے سکے جیوݨ دے گھر بالیں بچیں وچ وچ بلھائیس۔

جیوݨ چنگی آؤ بھگت کیتی۔ حال حوال سݨیس تاں ام غم تھی تلے منہ مار بیٹھا۔ کیوں جو جیوݨ ای تاں بھوپے دا بھائیوال ہا او اوندے سبھے ڈھنگ ڈول جاݨدا ہا۔ ہک دل کیتس جو بھوپے دا ایہو تنج پچائی وجاں۔ پر اوں کنے اپنا سنگا تے سکی دھی دا سوہرا آیا بیٹھا ہا۔ ڈوجھا بھوپے کنے دل ای چلیا ودا ہس۔ کیوں جو ہݨ بھوپا پیسے پا دی ونڈ ولھا وچ کھوٹ کریندا ہا۔ نظر کھن تاں او اُت گھٹ وچ رہیا پر دل بھوپے دی گندی دا سارا پور کڈھ رکھیس۔

نورن بھوپے دے لچھن سُنیے تاں جان قلب وچ بھاہ لگ گئیں۔ تے کجھ اُبھالا بھیون لگا پر جیون اُوں کوں ٹھڈیر نال مَت ڈیندیں آکھیا۔

"سیانے آکھیئے جو اُبھالی دے پیر ہمیشاں بھاہ وچ ہوندن۔ لوکیں وچ بھوپے دی اَتلی ساکھ بنی ودی اے جو آپاں اُویں تونئیں لکھ ٹرپے کھاؤں کجھ نہ بنسے۔ جے تائیں میل وچ اونڈا مکر نہ ڈیکھیجے۔ میڈی مَتیں تاں ہِک واری دل جاگردی پھسوڑی پاؤں اِس۔ تے لوبھ کنے ایں وکڑ وچ او پھسسے وی سہی۔

دل جیون گَن گنی جو آپاں ترائی رَلے ہُوں ڈے ٹُر چلوں۔ کجھ تُساں منت ترلا کر بجس۔ کجھ میں وی آکھیسنس تے میکوں پک اے میڈا آکھیا نہ ٹلیسے تے جاگر ویلھے کہیں کوں سِکھا ہِلیسی جو بھوپے فقیر دا اَزموتا بھنیندال او تاں چلیا کھڑے۔ اگی تے مَیں جاناں تے میڈا کم۔ دل تہاڈی مرضی جیرھی کواہ کرو س"

اے صلاح پکا تے او اوندے گھر ٹر گئے۔ نورن کوں ڈیکھ ہِک پھیرے تاں بھوپے دی چھرکی نکل گی۔ دل حالی حوالی تھئے تاں آتما جاہ تے ولیں۔ آخر کجھ نورن منت ترلہ کیتا۔ کجھ جیون آکھیس تاں جاگر دا نیناں بدھ بدھے یاد وکنیں پُنّے۔ اُوں کوں ترلے کر پر چایو نے۔ پیو پُتر پر چیے تاں جاگر دا ڈبونے یا رو دل وچ منصب ہا جو بھوپا کوڑ بھتوڑ لا پیو پُتریں کوں وڑھا گئے۔ پر لال دے سر چیجن نے خوش تھی گیا۔

ہِک ڈینہہ چھوڑ بے ڈینہہ جاگر ہائی۔ بھوپا لکا آگے سبھے سمل جیون دے ڈتے ولاتی آیا ا۔ تے جیون ویلھے سرد ہٖ گیا۔ تاں جاگر پون پے گی۔

اَتے نورن جاگر ء تے وستی دے مُہاندرے کوں وی آن بلھائیں۔

بھوپا اپݨے مکریں کتے واندہ تھیا تاں وڈیرے اُونکوں آکھیا :

" فقیر سئیں ! اجو کے دور ءِ چ مکر تے دُرہو اَݨ گھٹ اے تے ڈُدھا مارکیں دی بیادری ءِ چ گُݨ لاہا پیا پے ۔ ہیں سانگوں اَج میں آپ آن بیٹھاں جو ڈیکھاں کون کوڑا اے کون سچا اے ؟ " ۔

بیا تاں ءِ پچھے پچھُوں اوّل کوئی مچھّی کھواؤ ۔

بھوپا تاں اپݨی جاݨ ءِ چ سمّل رکھیتی آیا ہا ۔ اوں ہتھ بدھ آکھیا :

" حاضر تھئیتار ! "

بھوپے لحظ کھن پڑھ پڑھ پھُوکے مار یئے ۔ ول ہکّل مار آکھیُس :

" مچھّی آوے ۔ "

پر جیوݨ تاں اج گا بے نکھیڑی ہیٹھا ہا ۔ اُوں مچھّی دی جاہ تے ہک سُکّا کھلا بھنّوا سٹیا ۔

بھوپے مچھّی دی جاہ تے کھلّا ڈِٹھا تاں وَیڑا تھی گیا پر دل کا وڑ ءِ چ آکھیُس : " سچّا فقیر مچھّی آوے ! "

جیوݨ وت ہیا کھلّا بھنّوا سَٹیا ۔

ہُݨ تاں بھوپے دے پیریں ہیٹھوں دھرتی کھسکݨ پئے گی ۔ اکھّیں پُٹھیاں تھی گیاں تے سبھے لوک کھلݨ پئے گے ۔ تے وڈیرے بھوپے کوں آکھیا :

" بس فقیر سئیں ! تیڈی ایہا فقیری ہئی ۔ "

بھوپے بیشرم تھی ولدی ڈِتی ۔

" سئیں ! اج الا ہے کیا تھی گے ۔ نہ تاں اج توݨی اینویں نی تھیا ۔ "

وڈیرا کجھ آکھݨ کیتے سَنجریا پر فورݨ اُٹھی کھڑا تے آکھیُس :

" تھئیتار : میں تاں پہلے ڈیٹھ کتے آہدا ہم جو اے کوڑا اے پر آہا نہ مَنیندا ہا

ہُݨ تاں ہر کہیں اپݨیں اکھیں نال ݙیکھ گِدھے۔"

بھوپے اپݨی خوجری بھنیندی ݙٹھی تاں مُختار کوں ہتھ بدھ آکھیس:

"ایایت ہووے تاں میں کجھ آکھاں۔"

وݙیرے ولدی ݙتی:

"سِدّاں آکھ!"

بھوپے آکھیا:

"سئیں! اج کہیں جاگر مُندری اے۔ ناتاں نہ میں کوڑا آں تے نہ میݙا فقیر۔"

نُورݨ کوں تاں بھوپے تے بھائیں ہَن۔ اُوں کاوڑ کنوں کمبدیں کمبدیں آکھیا:

"سئیں! اے لعانتی کوڑا اے۔ خدا دا قہر نزُلس۔ جیوں پیسیں سانگے الاہے ایں کتلے گھر ساڑ کیری کیتے ہوسن۔ کتلے جھیڑے پوائے ہوسن۔ خدا دی مخلوق وچ کتلیاں وِتھیاں پوایاں ہوسن۔ اج اینڈا اُجلا تُساں اکھیں نال ݙٹھی ہیٹھو۔ پر بے حیائی ݙیکھو ول وی اپݨی واہ نی وَحیݨ ݙیندا۔ پر ایجھے لوکیں کوں اللہ سئیں ڈِھل ای ڈِھل ݙیندے پر جیں ویلھے چکی اُمدی اے تاں مُنہ بھرنے آن ترپ ڈھیندن۔ اج اللہ سنجوک بݨائے۔ تہاکوں اینڈا راہا ݙکھیندا۔"

وَل اُوں جیوݨ کوں سَڈ ماریا۔ جیرھا کندھی دی اوٹ وچ بیٹھل ہا

جیوݨ آوݨ سیتی وݙیرے دے اگوں ہتھ بدھ آکھیا:

"مختار سئیں! اج توڑی میں اینڈا بھائیوال ہم۔ جتلے تائیں اے میں نال سچا تے کھرا ریہے میں ایندے ونج بھائی رہیاں۔ ہُݨ اے بے ایمان تھئے

تاں اپنا حشر ڈیکھ گھدس ۔ سوہنا! اے نہ فقیر اے تے نہ جن بھوپا۔ اے تاں
پھڑا روزی دا بنا بنائی وَدے ۔ پر ایں لوبھ تے لالچ دے پچھوں الاہے کتلے
مُجھگے سُچ کیتے نیں ۔ کتنیں بیا دریں وچ پھیٹا پوائیں ۔ ہیں وی ہیں سواں ڈوہ دار
اَں تے ایں منزل نئے اینکوں ہیں آندے ۔ پر ایں لوبھ تے بھاڑ وچ کوئی
سندھانی رکھیا تے اَج اینڈی رَسیل راند اٹک گی اِس ۔ اے بچھی، نحوست
نسری منکا ہر جاگو تے ہیں چا امدا ہم ۔ تے اینڈی پھوت بن وینڈی ہئی ۔ ہن
آپ ڈَسے جو اے سچّا اے کہ اینڈا فقیر سچّا"۔

وڈیرے بھوپے ڈے مُنہ ریتا ۔ جَیں پھکاوت کنے نلے مُنہ چا ماریا ۔
وَل تاں سئیں لوکیں دے کھلے ہَن تے بھوپے دا سِر ۔ نورن آلیں کٹ کُٹ سچا
ڈِتا ۔ وَل مچھاں ڈاڑھی تے بھر پھٹے مُن تن مُنہ کالا مَل گدھ تے چاڑھ
وستی وچ پھرا یونے ۔

پچھیڑ

مور ست دِھیریں دی نُپھڑ تے جائیل ہا۔ جائے جم دا پتیں تے گُرچیں وات ہا۔ جھاڑی کوئی نہ کوئی لوڈ آیا رہندا ہس۔ سئیت کوں نال سڑکدا پیا ہوندا ہا۔ سئیت مُنہ بھر وِلھیٹی پیا ہوندا ہس ــ کڈاہیں کھنگھر کتے کھُنوں کھُنوں کر سوتڑ پئے ویندا ہس۔ کہیں پھیرے مڑیچی لوہ کیتی پی ہوندی ہس ــ کہیں محل کجھ تے کہیں محل کجھ ــ نروآ انُصل نہ تھیندا ہا ــ اُویں تاں جھاڑی لوڈیں پچھیں تے عذابیں وات ہا ــ پر اج ٹھڈ دا ایجھا سٹکا لگس جو کالا نیلا تھیوݨ پے گیا۔

مار پُتر دا القار ڈِٹھا تاں ہاں پیریں وِچ وَج پئیس ــ وَڈّی تھی ایڈے اوڈے بھجی دُھرکی پر کوئی سُدھ سرت نہ پئیس۔ ہیا کجھ نہ سُجھیس ہال کو سینے نال لا دھاڑ پٹکا گھت ڈِتس۔

پر کلھا گھر ہا۔ نہ کوئی ہی وَسوں ــ نہ کہیں دا آوَج ــ اپٹیاں کوکاں آپ سُݨ بونتری تھی چُپ تڑپ تھی گی ــ پر ہنجوں دے شبکار اندر وِچ جھرا گبدی بھاہ کوں وسماوݨ دے نرلے پے کریندے ہَن۔ پر بھاہ دے بلیے وَدھݨ کارہن ــ تے لگدا ہا جو سَجھو کجھ سڑتے کیری ویسے ــ!

مور جیول تے جھُجے دی بک اکھ ہئی۔ اُونکوں لڑھدا پڑھدانہ ڈِٹھیا سٹھی۔ نئے بکل وِچ ہا اپٹے پئے ڈے بھتی، جیرھا جو کھی وِتھی ل بل کھڑا وَہندا ہا ــ اوڈوں ہال کوں ٹھڈ لگل ہئی ــ دوجھا

بھریں ٹھڈی دا ہال کوں ہیا سوگھا کر گی ۔ جمعہ ذال کوں آپ نا د زا کوہا زاں ٻجھدا ݙیکھ بے ہوش تھی گیا تے ہتھ کنے ہل چھٹ ڳیئس تے ٻج تے اگوں وَل آیا ۔ پُتر دا الفار ݙیکھ اکھیں کنوں ڳوڑھے ترمٹ پے ڳے تے اوندی ذال ݙُھندکاریں آ ڳی ۔

جمعے پُتر کوں سینے نال لاتا تے ذال کوں ترسلا ݙیندیں آکھئیس:

" بھلا تھیوی توں موہ کوں چا گھر بھیج تے میں ٻجھدا ویندا ں تے بُھتار کنے دوا دارون سانگے پیسے گھن ہٹیں آیم ۔۔۔!"

ٻانڈیں دی جاہ اُدہا تے اُوں بُھتار ݙے بھاج ݙتی ۔ ہوکدا ہوکدا دیرے تے پُتاں تے اگوں کاراں اِی کاراں کھڑیاں ہن ۔ دِل وِچ گھر کیس ۔ ہیلی اج بُھتار ہزمانیں وِچ سوگھا ہوسے تے اوندے اڑتلی مِلٹ ای اوکھا ݙیسن ۔ پر پُتر دا الفار ݙھی کھڑا ہا ۔ سنجھیئس کُجھ نہ ۔ چوکیدار دی جَھلا جھلا کنڈ تے بھُوں سٹ بُھتار دے پیریں آن ڈٹھا ۔۔۔!

بُھتار کوں اے گالھ نہ وَݨی تے مَتھے تے گُھنج پا مُنہ وٹا گیا تے اوندے سنگتیں کھل دا پَھہکا گھت ݙتا ۔ ایں تے بُھتار کوں اپنی گھٹکی نظری تے کاوڑ کنوں ٻلکیچ گیا تے وَل اُوں کوں ٹھڈیں ٹھڈیں چا چائس ۔

جمعہ رڑدا تے کوکدا رہیا ۔ پر بُھتار اُوندی ہِک نہ سُݨی ۔ چوکیدار کنے گھلوا باہر کڈھا چھوڑئیس ۔ جمعے کوں اپنی ہتک ہاں تے نہ پچی ۔ مُنج اُوں گِݨ رکیتی جو اُونکوں اپنے ہال دا وِیہا کھادی ویندا ہا ۔ ہیا کھیندا ذر کھڑکاواں ۔۔۔؟ پی واہ نہ نظرئیں تاں اپنے پرانے سنگتی مِنھر تے دید وَچ پکیئس تے وَل اُݙا ہیں کاہ کیتئیس ۔ اُیا ہلا شُبا ہلا

حاا، وال ڈتس تاں منگھر نوں ویلھے رکھیسے کنے او ستو روپیہ کڈھ ڈتا جیرھا او اپنے گھر دے دائیں رکیتے پوری کھڑا ہا۔

جمعہ منگھر دا تھورا مَن اُنہیئیں پیریں گھر پتاں۔ وَل بال کوں ڈاکداری ڈے چا بھنے۔ بال دا القار ڈیکھ ہک پھیرے تاں ڈاکدار وی ویلا تھی گیا۔ پر ول دل جھل دواداروں دی بدھ ٹدھ چا کیتس۔ حیاتی دا دھاگا وَدھیل ہا جو مور تھولا ساہ آن پٹیا۔ تھولی گھٹی ترسلا تھیونے تاں بال کوں چا گھر وَل آئے۔ پر ڈاکدار تکڑ کر آکھیا جوایں کوں ٹھڈ کنے بچیجو۔ نہ تاں ہتھ مَل بہسو۔!

جمعے دے گھر دی حالت تاں اے ہئی جو سوڑ تا سوڑ کوئی ترچ دی گندی وی نہ ہئی۔ سالھ دے سو گلے نکتے پے ہن۔ ذال مُرسیں صلاح رکیتی جو اجو کی رات اَوکھی سَوکھی کڈھ سویلے سویلے اول کم ککھ کر چلا کٹھے کر سالھ کجیسوں۔ بچھے بے کھیں تم کوں ہتھ لیسوں۔

اَج ٹھڈ ایڈی پی پمدی ہئی جو ڈکنی کنے ڈند نہ ملدے ہن۔ بال کوں ٹھڈ کنے بچاوݨ سانگے پھاڑیاں چیریاں ڈو چار گندیاں جیرھیاں گھر ءچ ہن۔ اوہوں تے سَٹ آپ بھاہ دا مچ مچارات اکھیں تے گزار ڈتونے۔

سویلے سِی نہ لتھا ہا جو باہروں کراوے ہکل آن ماری —— کراوے دا سَدّ سُݨ جمعے دا ساہ سُک گیا تے جاتس بیلی کوئی بیا بچھی دا نوڑ آن پیا۔ بھاتی دا کیا پھتکݨ ——؟ آخر جھکا تھی کراوے کوں وَج ملیا —— کراوا کھانگا تھی الاٹا:

”وُ ئے جلتی تھی۔ اگوں چل —— مختار دی چیڑا ے ——!

جمعہ بال دا القار ڈٹھی کھڑا ہا۔ پر اوڈوں ای سدّ کراڑا ہا۔ پ ل دی کراوے دے اگوں ہتھ بدھ نیوڑت تے جھکائی نال آکئیس:

"سئیں! اَج دا ڈینھ معافی ڈے ۔ میڈے ہال کوں ڈاڈھی کسوراے ۔ ٹھڈ کنے کلھوکا لوہ تھیا پے ۔ اُتوں رمیٹھ واہ بنیا کھڑیئے تے سالھ دے دے گھاتگھے نکتے پن ۔ چھڑی کِٹ مِٹ ہتھی تاں ترمٹ پے ویسے ۔ تے میڈا ہال ٹھڈ کنے اکڑیج ویسے ۔ اللہ دا ناں اِی اِیہا منت مَن چا ۔!"

پرکراوے ہک نہ سُنی ۔ ہتھوں اُوں کوں سِگیں تے چا چاتس تے آکھڻ لگا ہو:

"اَپڻے مِٹھے نور نال اگوں ٹُر ۔ نہ تاں تُھتار دا آڈرا اے جیڑھا چھیڑ تے نہ آوے او ٹرتڑچا کر پا کرے ۔!"

ہُڻ جمعہ گڑھالیں تے گوتیں وات آ گیا ۔ ہک دل کیتا جو چھیڑ تے نہ وَجاں ۔ تے گھر کوں کہاں ۔ پر گھر کھیسچڻ دے خوف کنے چُپ کر اگوں ٹُر پیا ۔

اگوں امبیں دے بوٹے کِجّن دی چھیڑ ہئی ۔ جُمے جھے کئی بے واہے نیکے کنڈ پے گٹو بیندے ہن ۔ انھیں نال اووی جُپ گیا ۔

لحظے بعد جھڑ تراڈ ماری تے پھینگ پھینگ پَوَڻ پے گی ۔ وَل ڈیہدیں ڈیہدیں ایڈا مینھ وَسیا جو جیڈے کیڈے پاڻی اِی پاڻی ہا ۔ پر وَسدے مینھ وِچ چھیڑ کھمدی رہی ۔ جُمے کئی واری ہتھ بَدھ کراوے کنے موکل منگی جو میکوں وَچڻ ڈے میڈا پُتر ٹھڈ کنے مَر ویسے ۔!

پر اوندے اگوں انسان دے بچے کنوں امبیں دے بوٹیں دی گھڻی قیمت ہئی ۔ اوں دڑ کا ڈے آکھیس :

"وُئے بھاڑ دا ٹل آ ۔ کیا سویل دا سِر کھادی ۔ تیکوں

اپنے پُتر دی والی پی پئی اے ۔ تے ساکوں امبیں دی ۔۔! ہک
اج دے ڈینہہ وچ امبیں دے سبھے بوٹے نہ کھپئے تاں دل تیڈی
خیر ہوسے تے نہ میڈی ۔۔۔! سبھے گھاٹی وات آئے پے ہوسوں ۔!
اوڑک او شام تئیں کھمدا رہیا ۔۔۔ اندھارا تھیا تاں جان
چھٹیس ۔۔۔!

جڈاں او تھکا ترتا گھر پتاں تاں اگوں اوندی ذال وین ہیٹھی
کڈھیندی ہئی ۔ تے اوندے مور دا مڈکیں وچ ساہ ہس ۔!

ہِک سَوتُوں

مُلّاں بانگ ڈِتی ۔ جانو تڑپّا مار اُٹھیا ۔ وضو کر جھٹ گھڑی اللہ اللہ کیتُس ۔ اِتلے ءِ چ ذال اوندی بوڑھا ولوڑ مینڈھ ڈُوڈھ چانھ دی دیگڑی چُلھ تے چاڑھ کھڑائی ۔ وَل ڈُو ہیں ذال مُڑس بھاہ تے سِی لہاوَݨ بہہ رہیے ۔
لحظے بعد چانھ تَپّی تاں جانُوں اپݨے کرتے موجب پیالہ ٹُپ ٹار کر مار ڈے چا گِیا جیڑھی نال آلی سالھ ءِ چ سُتّی پئی ہئی ۔ کو لھوں وَج سَڈ ماریس پر ولدی نہ آئی ۔ سَوڑ اُتھال ڈِٹھُس تاں ہاں پیریں ءِ چ وَج پئیس ــ جو مائی تھالاں ہتھ پیر ٹھاہئی اگلے جہان ٹُری پئی اے ۔ دل ءِ چ گویڑ کیتُس جو رات تاں اماں نوئیں نرودی سُتی ہئی ۔ تے سُتّیں سُتّیں اَلا ہے کیا تھی گئیس ؟ ہِک کرݨ کیتے ٹکھے ٹکھے چانھ دا پیالہ کھٹ دے پاوے نال رکھ ہتھ لا ڈِٹھُس تاں او ٹھڈری تے دریا تھی پئی ہئی ۔ بُت آکڑیا تا کڑیا پیا ہَس ۔ آپ تے تکڑا گھٹی رکیتُس پر زوریں مسائیں دھاڑ نکل گئیس ۔

ذال اوندی سُݨیا تاں پُچھیس ، " رانجھے دا پیو ! بھی تاں خیر اے ؟ "

جانُوں دیں اکھیں ءِ چوں ہنجُوں ترمٹ پے گیاں تے سُڈ کدیں سُڈ کدیں ولدی ڈِتُس :

" رانجھے دی ماء ! اماں مُکلا گئی اے ــ ! "

مُندن سَس دے مَرݨ دا سُݨیا تاں عَیلی پَیلی گھت ڈِتُس تے جانُوں دی ڈَنڈ ھکاریں آ گیا ۔ رانجھے دے کنّیں ءِ چ رواٹ پیا تاں او دکا بَکر اُٹھیا ۔ ماء پیو کوں ڈاڈی دے اُتوں ڈِٹھس تاں گھڑکیس جو

شک نہ تاں ڈاڈی دا قضیہ تھی گے ۔ تڑپا مار اُٹھیا ۔ بجھ تے اُتوں آیا ۔ وَل ڈاڈی کوں چمبڑ کو کاں مار ڈتا ۔ دھاڑ گھوڑا اُٹھ ویڑھا پاڑا گڈ تھی گیا چنگی جھٹ پٹکا لگا رہیا ۔ وَل جانوں رانجھے کوں کلھا کر آکھیا :

" رانجھݨ سئیں ! اجھو ڈاڈی تیڈی کوں قبر وچ جاہ ڈیسن تے آپاں چھڑا کھݨ جو گے وی کونا سے ۔ ! لوک اِی تھکاں مریسن جو ساری حیاتی ہڈ مار بیٹے رہیں پر اِتلی وی نا تے بݨائی جو لگائی چنگائی ویلھے پکر پووے ۔ ! پر کہیں کوں اے سُدھ تاں کو نہیں جو کیتوں سال اے لیکھا جو کھا تاں ہک پاسے رہیا بُھتار چھڑا سنجھے سنجھ نال ہک ٹکا اِی نی چاڑتا جو گھردی نکی تُسکی غرض سوائی پوری کروں ہا ۔ ہیول تو نی چھک ٹک کر ویلھے کوں ٹھیلا ڈتے سے ۔ پر ہُݨ لے چاری اے ۔ توں ہُݨ اِینویں کر میڈا لعل ! جو کہیں کنے سائیکل منگ چا تے بھجا پئے ۔ بُھتار کوں سبھی حال حقیقت ڈ ج ڈے ۔ منت ترلا کر پیریں ہتھیں پئے ۔ ہیا اِی نہ تاں قل کندھا تے سانگے سودا سُود چا ڈیوے تے کجھ نہ کجھ روک وی گھن آ جو آیا گیا تے ہی پٹ کھو تھیسے "

رانجھا سئیں بختیں تے گُنیں آلا بال ہا ۔ نہ تاں مُنہ وچ نہ ہس ۔ ہُوں گھڑی سائیکل منگ دُھڑکا پیا ۔ ڈیرے تے پُتاں تاں سُدھ پی جو بُھتار حالی اندر اے ۔ بے کمیں کاریں آلے لوک اِی بیٹھے ہن ۔ او وی اُنہیں سنگواں ہک پاسے تھی بہہ رہیا ۔ چنگی جھٹ تھی جو بُھتار آیا پر اُبا ہلا اُبا ہلا ڈنگا ڈوڑا ہتھ ڈیندا اور تے چڑھدا تے ایہو اِی گیا ۔ ہر کوئی بے ہیفا تھی اُٹھیا گیا چلیا ۔ پر نجھے نوکریں دا پاسا بدھ پچھیا تاں سُدھ پی جو بُھتار ترائے مہینیں کیتے باہر لے مُلکیں گیا ۔

رانجھا سکھݨی ٹپ کھا وَلیا تاں جانوں دا ساہ گوتیں وات آ گیا ۔ اُوں کوں کہیا نا پئے گیا جو ہُݨ کیا تھیسے ۔ ؟ ہک ڈوں جانیں تے تڑ مار ئیں پر کوئی نہ پکیا ۔ آخیر مُنہ نلے کر بہہ رہیا ۔ میت کوں رکھیں کئی ویلھے وَل آئے

شریکیں جاتا ہیلی کجھ کو ہنس ! جیرھا پیر کھڑا مریندے ۔ وَل اُنہیں رَل مِل کفن گھدا تے کندھا نہ وی کیتو نے ۔ اے پورتاں جُھگیتیج گیا پر قل خوانی کیتے پیو پُتریں کوں کتنیں ءِ چ کیڑے پئے گے ۔ آپت ءِ چ صلاح کیتو نے جو ہُن کیا کریجے ؟ گھر ءِ چ اِی کجھ نہ نظرے ۔ چھڑا جوگ ڈاندیں دی تے ہک مینھ ہئی ۔ جئیں دے سر تے گھر دی ٹور پی ٹردی ہئی ۔ بیا تاں بھمبھوٹی بھوں اندھاریاں راتیں ۔ !

ہک ڈُوں ڈھاہ آلے گھر ہن ۔ اُتھائیں ناڑ ماریو نے پر کھیں مُہت نہ ڈِتی ۔ جی کوئی وار نہ نظریوے تاں اپنے دل مَنندے سنگتی نورن دا در کھڑ کاون دی گِن گِھنڈو نے ۔

رانجھا سُوں گھڑی دانیں دیاں پڑو بیاں ڈُوں دیچ بھاڑا بنا لارھی تے چڑھ روانہ تھیا ۔ پندرھیں وِیہیں کوہیں تے ہک چوک ہا اتھائیں لارھی رُتی تاں کجھ دگ وٹاوَ لتھے ۔ کجھ چڑھیئے ۔ پر لارھی اجاں چلی تاں جو پولیس وَڑ آئی ۔ تے آون سیتی رانجھے تے ہک ڈُوں بے نینگریں کوں لہا گِے ۔ جیرھے اپنے وسیب دی ریت رَوِش موجب سر تے وَڈے وَڈے پگڑ ، مُونڈھے تے اجرک ، گُوکُوں گُوکُوں جیڈے شاہپر ۔ مَنجھ منجھلا تے پیریں ءِ چ چمکنا تے چیکنا کُھسہ پاتی بیٹھے ہن ـــ بیا ہی کوں ڈیکھ تے تاں وستی دے لوکیں دا ساہ اُویں اِی سُک ویندے ۔ ہیں سانگوں ہر کوئی چھوٗ ماری بیٹھا رہیا ۔ کہیں دِل نہ بدھیا جو اُنہیں کتے پُچھوں چا جو اِن بے واہیں دا ڈوہ کیا ہے ۔؟ ہک نینگر جیرھا ٹھوانیں کنے پڑھیا گُڑھیا لگدا ہا ۔ او اُٹھی کھڑا تے آکھیس ،

" یار ! تُساں میڈے زِتے تھیو تاں اِن نسیکیں کوں

چھڑواؤں ــــ! پر پولیس دے اگوں کون آوے؟ ڈر کنوں بھری لارھی
وچوں کوئی نہ کھسکیا ــ سبھے گر ماری بیٹھے رہیئے ــ آخر کاوڑ کر کلّھا تلے
لہہ تھانیدار کتے وَج پچھئیس :

"انہیں دا ڈوہ کیا ہے جو لارھی وچ بیٹھیں کوں لہا آیو؟"
تھانیدار پہلے تاں اوں ڈے وڈی دھرتے انگل نال ڈِٹھا تے
وَل اپنے پچھیں کوں وَٹ ڈیندیں ہک سپاہی کوں آکھئیس :

"ایں چھوکرے کوں اِن دا ڈوہ ڈس ــ!"
سپاہی ہک کیتی نہ پی ــ اوندے منہ تے چماٹ ٹرڑ کڈھائیس!
دل کھل دا ٹرہکا مار آکھئیس :

"دِل جاہی تھی گی اے یا اجِٹں کسر راہندی اے ــ؟"
نینگر شئیت سئیں آلا ہا جو دبکیا نہ ــ سبھوں کاوڑ کتے
بکلیچ گیا ــ سپاہی کوں نہ چھڑی سامھی چاٹ مارئیس ــ سبھوں اتر وچ
ہک بجا اوندے منہ تے گھروڑ آکھئیس :

"میڈی تاں دل جاہی تھی گی اے ــ تے تیڈا چیتا ہُݨ جاہ
تے آسے ــ! تے تیکوں سُدھ پسے جو کتلے وِیھاں سو تھیندے ــ تُساں
اِی ہر کہیں تے کھلا پٹی کھڑو ــ!"
سپاہی کوں تاں کنڑیاں ویڑھ گیاں جو اج توں کوئی انہیں
دے سامھیں تاں سامھیں اگوں اکھ چا نہ ڈِٹھا ہا ــ ہک دی جاہ تے
ڈوں ترائے سپاہی نہرے تھے چوّے آئے ــ تھانیدار سیانا کاں ہا ــ اوں
جاتا جیرھا اِتلی ہونس پیا کریندے ــ اے کہیں وَݨ دا چھوڈا اے
اوں سپاہیں کوں سنگیا تے آکھئیس :

"انیکوں اتھاں کجھ نہ آکھو ــ تھانے چل تے ایندی آکڑ کڈھیسوں!"
سپاہی چھکے تھی کھڑ گے ــ پر مارنے ڈاند آنگے پھوکے شوکے

ڈبیندے اوں کوں کھیل تے ڈانسن وچ سٹیو نے چا۔ ول تھولی دیر بی اتھائیں کھڑے رہیے۔ ہک ڈوں ہن لارھیں کنے بندے لہا ٹر پے۔ دگ وچ بھاوئیں کوئی پانی تھلی کھڑا ہا تے بھاوئیں کوئی بھیڈاں بکریاں چریندا کھڑا ہا۔ مُدا جیرھا اگوں آیا ہنوں کوں دِتی گے۔ تے تھانے پچھدیں تائیں ڈانسن تُشر بیج گی۔

تھانیدار غریبیں کنے گھنٹے پیسے دُروہن تے چھُدو دِیکا ڈیوٹ بچیتے آنوٹ سیتی ڈوں چار جیرھے شودے اصل بے واہے تیکلے ہن اُنہیں کوں ڈھوائے نونار پٹے کھڈوایونس۔! اہنیں دیاں دھاڑاں کو کاں سُنڑ بھئیں دے ساہ سُک گے۔ اِتلے وچ چٹی دلال آنوٹ وَحینڑ پے گے۔ مُک مُکا تھیونڑ پئے گی۔

جھٹ کنے بعد او چھوکرا سٹیج گیا۔ جئیں سپاہی کوں سامھی چاٹ ماری ہئی۔ تھانیدار کھوَرا تھی اوں کنے پچھیا:

"توں کون ہونا ایں؟ اپنا اگا پچھا دس خاں ۔ سانوں وی پتہ لگے توں کی تھئے ایں۔؟"

چھوکرے اپنے کھیسے کنے ہک کارڈ کڈھ اگوں رکھیس۔

تھانیدار کارڈ پڑھیا تاں اوندے مُنہ تے کویلیاں ٹرٹ پئے گیاں واچھاں ڈھلیاں کر آکھیس،

"سردار صاحب! سانوں معاف کر دیوجی۔ سانوں نئیں سی پتہ کہ تُسی سردار صاحب او۔ اسیں تہاڈے کولوں اِک واری فیر معافی منگنے پئے آں۔ اے ویکھو خاں۔!"

تھانیدار ہاتھاں بدھیندیں آکھیا۔

وَل اوں کوں زوربن مسائیں کرسی تے بلھائیس۔

سپاہی جیرھا اوں کوں گنٹ کینے ہانئیں کھچی کھڑا ہا۔ اوں

اے لقار ڈٹھا تاں اوندے پیریں ہیٹھوں دھرتی سُرکݨ پئے گی۔ اوندے رگیں
وچوں ساہ چھڑا گیا۔ اوں دِل وچ چاتا شئیت ہیلی کھکھر وچ ڈِلھ مار
کھڑاں ـــ ہُݨ الا ہے کیا تھیسے ؟

اجّݨ اوہیں ویرے وچ ہا جو تھانیدار اوں کوں سُخن مَندے کڈھݨ
پئے گیا ـــ پُݨ لُٹݨ تھکا تاں آکھئیس :

"میرا مُنہ کی ویکھنا ایں ؟ چل پیو کولوں معافی منگ ـ نئیں
تے بستر بوریا بن لے ـــ !"

سپاہی ہیں تاڑ وچ ہا ـــ اوں سِتھیں پیریں پئے معافی منگی ـ !
پر چھو کرے آکھیا ـ "چھڑا پیریں سِتھیں پوݨ نال معافی نی ملنی ـ جنھیں
لوکیں دے سامھیں میکوں چاٹ ماری ہا وی ـــ ہُݨ اُنہیں دے سامھیں
گل وچ کپڑا گھت مُنہ وچ لِتر چا ـــ تاں تیڈی جند چھٹسے ـــ !"

پھاتھی دا کیا پھتکݨ ـــ ! سپاہی اُویں کیتا جیویں او راضی تھیا۔
وَل تھانیدار اُوں کوں ڈاٹسن تے پُچھوایا۔

آٹا کھاوے گھٹا تے مار کھاوے چھیلا ـ ڈاڈھے تے تاں پھرنہ
سگئے تے غریبیں دے باب کُڈکا ہُل گیا ـ کُٹ کٹ تاڑ کر ڈتو نے ـــ وَل
جنھئیں دے وارث پیچ پے تے تھانیدار دا کھیسا بھریو تے تاں او بے ڈوہ
تھی چھُٹ گے تے جینڈا کوئی سئیں دھݨی نہ تھیا اُنہیں تے کئی کوڑے کیس
لا جیل ٹور چھوڑیو نے ـ

رانجھے دے پچھوں جوگ ڈاندیں دی تے بناں لائسنس پستول لاتونے
تے اونڈے نال جیرھے سنگتی سلھاڑیو تے اُنہیں وچوں ہک کوں پانی جھلیندیں
کوں چاتا ہانے ـــ تے ڈوجھا بھیڈاں ہکہ یاں کھڑا چریندا ہا ـــ تے تریجھا
ہک دگ وٹاؤ ہا ـــ !

اوڈوں پیشیں تئیں رانجھا نہ وَلیا تاں جانوں دے دل وچ ڈِپ

ڈُپ بھیوݨ پئے گی ۔ پر تھولی گھݨی دِل جاہی اِیہا ہِس جو تتاں نُورݨ پہیسیں
دی پَٹ سپٹ وِچ ہووے تے اُوں کوں رات ٹِکا گِدا ہووِس ـــ ! پر
آنڈراں ڈاڈھیاں بُریاں تھوندِن ۔ کھپا تے کنے ہک جَھٹ اکھ نہ وِلھڑئیس
ساری رات اکھیں تے گذار ڈِتُس ـ !

سویلے سویلے اُٹھݨ سیتی ہک بیا بندہ بھجائیس ۔ پر اول وی ترسلا
نہ تھی ۔ ڈوپہریں تئیں تاں اُوکھی سَوکھی تاپ آندُس ـ پر وَل تاں چرکھیاں
لگ گیونیس ـــ مار دا تَنڈا تھل گیا تے اُوں کوں پُتر دی وانڈ پئے گی ـــ توں
ہیں ۔ ہر کہیں ترسلا ڈِتی ۔ پر کہیں دی دل جاہی اوندے ہاں تھنئیں نہ پی ۔
ہنجوں ہاں ماندہ تھیندا گِئیس ۔

نُورݨ تے جانُوں ہاہپݨ کنوں گھاٹے سنگتی ہِن ۔ کٹھے کھیڈے
کُڈے جوان تھئے ہِن ۔ کٹھے بھتار دی راکھی پوکھی رہندے رہیے ۔ نُورݨ
سیانا تے اکھیں آلا ہا ۔ اُوں پُتر کوں اَوکھا سَوکھا تھی پڑھایا ـــ جیرھا
وکیل بݨیا ۔ تاں بھتار دے ساہ دھڑکا کنے جان چُھڑا شہر لڈ وَچ بیٹھا ۔
پر جانوں نال دِل منگݨ تے ٹھاہ اُوہیں ہِس ۔

جانُوں دا بندہ رانجھے دا پتہ کرݨ کیتے نُورݨ کنے پُنتاں ـ اُوں کوں
حال حقیقت ملی تاں او آپ کھیݨڈ پئے گیا ۔ اُوں کوں اَچوا لگ گیا ۔
تھوں گھڑی پُتر کوں فون کر سڈئیس ـ سبھی حال حقیقت ڈِتُس تاں اُوں
کوں وی ڈُکھ لگا ـ اُوں پیو کوں آکھیا :

" اَگے پِچھے پولیس تھی وَدی اے چھتی ـ رانجھے کوں ۱۰۹ وِچ
چاڑی ہوئے ـ تُساں قل خوانی کیتے سودا سُود چوا گھلو ۔ تے چاچے جانُوں
کوں ترسلا گھل ڈیو ـ تے میں رانجھے دا پتہ سُدھ کر جیں کیں ویلھے
ڈاہیں فرق آن تھیساں ـ ! "

نُورݨ سودا سُود چوا پُتر دی عمر کوں آن پُتاں ـ اُوں کوں

ڈیکھ جانوں دیاں ہرکاں نکل گئیاں ۔ تے وَل گل لگ آن رُنّے تے آن رُنّے ۔
کئی ویلھے وَل آئے ۔ آخیر شریکیں وچوں ہک ڈُو بندے اُٹھیے تے اُنھیں
کوں انجو انج کیتا ۔

نُورݨ دے آوݨ نال جانوں دے گھنڈے ورپرے مُک گے ___ پر
رانجھے دی موتجھاری ٹکا کر نہ ہٹݨ نہ ڈِتا ۔ آخیر نُورݨ کنے پچھیس تاں اوں ترسلا
ڈیندیں آکھیا:

"رانجھا بال بھولا اے جو وِچیج ویسے ۔ اگے پچھے پولیس ١٠٩
وچ دَب گِی ہوسِس ۔ میں تیڈے بھترِیجے غلام علی کوں پھٹوں لا آیاں ۔
اللہ دے واروں خیر تاں اَو اُوں کوں گول بھول جاݨ آیا ۔ "

نُورݨ دی دِل جاہی سُݨ اوندا آتما جاہ تے دل آیا ___ کیوں
جو غلام علی ناں تھاں آلا وکیل ہا ۔ جیڈے کیڈے وَچ ہس ۔ تیں ہیں
ہرکہیں نال نبھیل ہس ۔

پرجیں ویلھے غلام علی سُتّیں لوکیں کھڑکدیں پنجالیں آن کھڑاتاں
جانوں دے چھکے ترٹ گے ۔ اُوں کوں ایویں لگا جیویں کہیں اوندا ہاں
کڈھ گھِدا ہووے ۔ اکھیں وچوں دِید کھڑ گی ہووے ___ او ویڑا تھی نُورݨ
کوں چمبڑ ڈُنڈھکاریں آگیا ۔

نُورݨ اوں کوں ترسلا ڈیندیں آکھیا:

"جانوں! توں تاں بہادر ہانویں ___ پر ہُݨ تاں بالیں کنے پچھلے
پہراں ___ جوان بݨ تے دِل بدھ ___ غلام علی کنے پُچھݨ گچھݨ تاں ڈے ۔"

جانوں ترمدے تھنجوں اپنے پٹکے دے پاند نال اُگھیئے ___ تے
آکھݨ لگا:

"توں سچا ایں یار ___ پر رانجھا میڈی ہک اکھ اے ___ اوندے
باجھ میڈی جھٹ نہیں نبھدی ___ ؟" جانوں کوں چپ پیا ___ اوں کوں

روندا ڈیکھ نورݨ دی گوڑھے تر ماوݨ بہہ گیا۔

غلام علی چاچے تے پیو کوں روندا ڈیکھ آکھیا:

"تساں تاں بادشاہ او ۔ میڈی گالھ تاں سݨو ۔ پچھے جو دل آکھوے کریجو ۔ اصل وچ رانجھے کوں پولیس لارھی کنے لہا اوندے پھپھوں ہک جوگ ڈاندیں دی تے ہک پستول بناں لائسنس لا چالان کر چھوڑیئے ۔ گھنا کھیتݨ دی لوڑ ھ نی ۔ اے کوئی ایجا کیس کو نھیں ۔ جیں دی ضمانت نہ تھیوے ۔ اے تاں میڈے بھجدیں ڈھر کدیں عدالت دا ویلھا مک گیا ہا ۔ نہ تاں اج ای اج چھڑوا گھن آنوانس ہا ۔ فجر جمعہ نہ ہووے ہا تاں سبھ اُبھریئے نال اوں کوں اتھائیں ڈیکھو ہا ۔ ہݨ چھڑا اجوکی رات تے فجرو کا ڈینھ جیو روچا ۔ پے ڈینھ عدالت کھلݨ دی دیر اے جو اوندی ضمانت کرا گھر پچا ولیساں ۔!"

غلام علی دیاں گالھیں انہیں کوں ہٹھ لگیاں تے تھولی گھݨی دل جاہی تھیوݨے۔

رانجھے دے ڈھکیجݨ دی کوڑ کڑوا اوندی مار تئیں پُچی تاں اوندا ہاں مٹھ وچ آ گیا ۔ سس کوں رورو تے تاں پہلے ای بے سرت تھی پئی ہئی ۔ ہݨ تاں باقی داساہ وی رودھیں وات آ گئیس ۔ تے او جھٹ وچ گڑھ پڑھ گئی ۔ مائی کُندن دے گڑھݨ پڑھݨ دی سُدھ تڈے تے پئی تاں جانوں ، نورݨ تے غلام علی وڑے تھی بھجدے آئے ۔ آن تے ڈٹھو نے تاں اوندا لقار ای ہیا ہا ۔ ڈندوݨ تے ڈندوݨ پے پمدے ہن کوئی سُدھ سُرت نہ ہس ۔ جانوں تاں ذال دا لقار ڈیکھ ڈھکاں کر روݨ پئے گیا نورݨ تے غلام علی دے وی ہک پھیرے حوصلے مکلار گئے ۔ پر ول دل جھل سہیرہ ٹکا گئے تے جانوں کوں وی تر سلا ڈتو نے ۔ پر مائی کُندن پکھی تے پچی نئے تھیندی گئی ۔ غلام علی کیتنے مائی کُندن سکی چاچی کنے

تڈھاں او اونڈا اے لقارہ نہ ڈیکھ سڳھا۔ تےہوں گھڑی دی ودھ ہئی۔ موٹر ءِ چ سٹ شہر وڈی ہسپتال چا گیا۔ ہسپتال ءِ چ ڈاکٹر گھنے سنگتی ہائیں۔ اُنہیں دیر نہ کیتی۔ ناں بندی تے چاڑھ دوا دارُوں دا منڈھ بدھ ڈِتا۔

پچھوں جانوں تے نُورٹ دا ساہ سُولی تے ٹنگیا رہیا۔ رات پھتکدیں پھتکدیں لنگھایو نے۔ سویلے اُبالھے سُبھالے قُل پڑھوندے تے بھاج ڈِتو نے۔

ہسپتال پُتے تاں اگُوں غلام علی مِل پیو نے۔ اُوں تَرسلا کریندیں آکھیا، ہُݨ تاں چاچی ڈے باہری خیر اے۔ پر ڈاکٹریں اوندے پُڈھیپے کوں ڈیکھ آکھیئے جو اجو کا ڈینہ خیرت چا کرو۔ متاں دل حرکت تھی پووے۔

تو ݨی جو مائی گُندن ڈے گھنی کسر ہئی پر جانوں دا لقارہ ڈیکھݨ آلا ہا۔ اودی سچا ہا۔ مار مَر قبر ءِ چ وَچ سُٹتی۔ پُتر جیل ءِ چ تے ذال ہسپتال۔! او تاں گڑدھالیں وات ہا۔ اوندے ہاں ءِ چ کئی کاتیاں پہندیاں ہن تے لبتر دے لبتر کلیج تے ڈھاندے ہن۔ پر آفرین اوندے یار نُورٹ دی، جئیں دِیھ وَجا ڈِتی۔ یار دی وِکھ نال وِکھ رَلا ڈُکھ سُکھ دا بھائیوال بݨیا رہیا تے غلام علی دی پیو سنوں گلھا ڈِتی آیا۔

او ڈِدوں رانجھے کوں بی تاں دِل جاہی ہئی جو غلام علی اپݨے وَسُّوں بھج دُھرک لائی وَدّے پر ڈاڈی دی قُل خوانی ءِ چ نہ پُچݨ دا اُٹھ جیڈا ارمان ہس ـــــ اوندے اندر ءِ چ بھاہیں دے اُڑدپے بَلدے ہن۔ اونڈا دل کریندا ہا جو تھانیدار کوں کھڑا تے گولی تُرڑ کڈھانواں۔ تے کہیں کہیں محل تاں ایجھی بوک چڑھدی ہس جو اے جیل تُرڑ بھج وَنجاں تے دَل جتھ پولیس دا ہتھ اِی نظرے اُتھائیں گو لیئیں دی وَاس واساں کر ݙِکھاں۔ پر او تاں اصل اشراف۔ نہ کہیں دی تری آلا۔ نہ میری آلا۔! اَج توݨی

اوں کو یلی نہ مار ڈھٹی تاں پولیس داکیا کرے ہے ۔ جیئں کوں ڈیہدیں اِی بکیں دا ساہ چھڑوا ڈیندے ۔ جیر تے ڈڈھپ سہن اوندے متھے تے بکھیل ہا ۔ ہنیش آنگے اے وَدھیکی وی متھے دا لکھیا سمجھ حیرت کر نہت سُٹ بیٹھا ۔

چھنڑ چھنڑ دے ڈینہہ غلام علی اگوں پچھوں تھی رانجھے دی ضمانت کرا ہسپتال گھن آیا ۔ جانوں پُتر کوں ڈیکھ باغ بہار تھیا تے غلام علی کوں دعا ڈیندیں آکھیس :

" پُتر ! اللہ چڑھی کمان رکھیسی ۔ ڈوڑی نشان قدر ملسی ۔ اساں بے واہیں تے ہتھ رکھی نہ تاں جیل وچ پئیں پئیں پُتر میڈے تے درجھ جا ویندے ۔ میڈی کوں ڈُنڈا ؟ ہیں کنیں تاں چھڑا بھاڑا اِی پورا نہ تھیندا ہیں کیئں کیئں دا ڈڈھ بھراں ہا ۔ توں وی پُتر پیو آنگے اپنے مٹ آپ ایں ۔ تیڈے لکھ تھورے ان ۔ !"

غلام علی تلے مُنہ کر ولدی ڈتی :

" چاچا ! توں میڈے اَبے دا ہک وَٹ سنگتی ایں تے میڈے کیتے پیو ایں ۔ جے پُتر پیو سانگے کوئی ترلا کرے تاں او نہ احسان اے نہ تھورا ۔ ! ڈُدھا رانجھا میڈا ہکیں لار دا سنگتی اے ۔ اوندے کیتے تاں جند گھول ڈیساں ۔ اے تاں کجھ کو نئیں ۔ !"

وَل جانوں ، نورن کوں گلکڑی پا آکھیا :

" نورن ! چوڈ ویں صدی اے ۔ لوک آہدن یاری تاں یاری رَت وچ چھک نی رہی ۔ پر تئیں جہے یار ہوون تاں لوکیں جگ نی ماریا ۔ ٹُساں پیو پُتریں دے تھورے میں نہ لا تھم نہ لہا سگساں ۔ پر جے تئیں سِری وچ ساہ ہے تُہاڈے پیر دھو پیساں ۔ تہاڈیاں نوکریاں ڈیساں غلامیاں کریساں ۔ !"

نورن دی کھل نکل گی تے آ کھئیس؛

"جانوں! اے کیہاں تسبیاں پڑھن پے گئیں۔ اے تھولی جہی بچ دھرک جا کیتی ام تاں کیرھا پہاڑ اُٹل پے جو تھورے تے تھورے پیا منیندیں۔"!

جانوں ہک واری وت نورن دی واہ واہ منی تے ول او سبھے مائی کندن ڈے ٹُر پے۔ جیرھی زلیقا نے وارڈ ءچ اپنے لیکھے کہیں گُٹی ءچ چُپ غڑپ پی بئی۔ کولھوں پیریں دا کھسکاٹ سُن ڈٹھس تاں رانجھا اگوں کھڑا ہا۔ ول تریا مارا ہنویں اُٹھی جیتویں اصل توں تروئی ہووے۔ رانجھا وی بچ تے مار دے گل وچ لگا۔ جھٹ گھڑی ماء پُتر رُنے تاں کندن دا ہاں ویلا تھی گیا۔ تے او ساگی نوں بئوں تھی بیٹھی۔ اتلے ءچ غلام علی ہک ڈاکٹر کوں گھن آیا جئیں دل نال ڈیٹھ ونٹھ کر گھر ونجن دی موکل ڈے ڈتی۔ نورن سُہنائیں کوں گھر گھدی آیا۔ رات ڈوں اُتھائیں ٹکیئے تے ول غلام علی موٹر تے گھر پچا گیا۔

کیس چلدا رہیا۔ رانجھے دے واروں غلام علی بہتیں کنے دی ٹکا اِی نہ گھدا۔ ہتھوں نقلاں شقلاں تے پی بچ دھرک وی اپنے پلّوں کیتس۔

پیشیں تے پیشیاں بھریاں رہیاں۔ آخر عدالت گواہیں کوں طلبیا۔ غلام علی رانجھے کنے اُوں نینگر دا جاہ ٹکانا پچھیا تاں سُرھ پی جو او ایم۔ این۔ اے دا سکا بھتریجا تے جنواترا اے۔ غلام علی رانجھے کوں گڈ کر اُوں ڈے گیا۔ اُوں نہ چھڑی چنگی آؤ بھگت کیتی۔ ہتھوں پیشی تے آون تے اللہ لگی گواہی ڈیون دی ڈرھی وی ڈتی۔

پیشی آلے ڈینہہ او سبھنائیں کنے پہلے آیا کھڑا ہا۔ سڈا تھیا تاں غلام علی اپنے موکلیں سودھا پیش تھیا۔ عدالت ءچ تھانیدار تے

اوندے قرآنی گواہ جیرھے تھانڑے دے بلوڑ گیل جھب، گوڑے پڑ ہاٹی تے چٹی دلال ہن ۔ او چو تے بدھ تے آئے کھڑے ہن ۔ ایجھے لوکیں کنے سچ دی اُمیند چریائی ہئی ۔ ہیں سانگے اُنھیں کُھریاں چا چا بک ڑک کیتی ۔ ہتھوں کلمہ قرآن رحلیں سُودھ چاتی گئے ۔ پر غلام علی ڈاڈھا سیانڑا تے گُنڑیں آلا وکیل ہا ۔ اوں کنہیں جائیں تے بھوڑا گھتیونے ۔ پر اوں ویلھے تھانیدار دیاں اکھیں اُٹھر بچ گیاں جئیں ویلھے غلام علی اوں نینگر کوں عدالت دے پیش کیتا ۔ جئیں کنے معافیاں منگ جان چھڑوائی ہا رہیں ۔

نینگر گواہی ڈیندیں آکھیا :

" عزتیں تے شانیں آلا جج صاحب ! میں ہک پڑھیا گڑھیا تے کلمے قرآن دی شان قدر جانڑن آلا آں ۔ میں وی ہک ایجھے گھرانڑے وچ جایاں جئیں کوں سئے پھندڑ لگل ان ۔ اوندا وَج تے ناں تھاں اتلا اے جو نہ تاں کوئی اوندے اگوں آمدے تے نہ کہیں تے اوں کوں تک پمدی اے ۔ نیکے تے بے واہے لوک تاں اوندی قام وچ ایں کرڑیل ان جو اُٹھے ویلھے کھلا پٹی راہندن ۔ پر ہے حرام جو کوئی اگوں ہری چا چاوے ۔ اُنھیں تے نہ تاں کوئی قانون پھردے تے نہ کوئی ریت ڈوَنش زور پیندن ۔ ہتھوں ہر کوئی اگوں پچھ مریندے ۔ تُساں اِم عُم تھے بیٹھے ہوسو جو ہک جگیردار ہک غریب بے واہے دی وَٹ وَلا انہیں لوکیں دی نِتی وَتھنڑ آیا کھڑے ۔ جیرھے ڈینہہ رات اساڈے عیب ثواب لکا اساڈے دانگڑ دانگ مُنہ متھے تے معصومیت دا لیپا چو پا کر جیئوں وچ اساڈا نک اُچا کیتی کھڑن تے اساڈیاں کیتیاں رانجھے جیجھے بے ڈوبے لوکیں دے سرلا انہیں کوں وسیب دا کالا ٹکا بنا ڈیندن ۔

جج صاحب ! اے تُساں اِی جاتی بیٹھے ہوسو تے میکوں وی پک اے جو اے سمجھو کجھ ہیں اپنڑے تے اپنڑے سنڑویں لوکیں دے ڈگ وچ کنڈے پیا وچھیندان ۔ پر ہنڑ اے کنڈے پھل سمجھ تے سر اکھیں تے رکھنڑے پوسن ۔ !

کیوں جو ملک دی خیر منگݨ آلے اصلی وسیبی ہووݨ پاروں ہیں تے کھال
تے ڈِن اے جو ہیں اپݨے عقل موجب اُوں نفرت دے سمندروں نشابر کراں جیھا
اساڈے ظلم ڈ ڈھیپ تے پولیس دی لُٹ کُھر تے وَل وانج سبھوں ایں
وسیب دے غریب تے بے وارثیں لوکیں دے دِلیں وچ وَڈا کھما کھڑے۔

جج صاحب! ایں جبر تے ظلم کوں روکو ۔! نہ تاں لوکیں اِتھوں پولیس
کنے ہاں سڑدا ویندے ہتھوں ملک دی پاڑ وچ وی رنجھے ویندے گھیندِن ۔

جج صاحب! اے گالھ تہاکوں تے میکوں تے ہر کہیں کوں ہَݨ ہدھنی پمے
جو اساڈا مُلک سلامت تاں اساں سبھنائیں ڈے خیر ۔ نہ تاں کلفت تے وِیر
دے ایجھے بج پجسن جنہیں وچ شکیں دے نال نال ساوے وی سڑ کیری تھیسن۔

جج صاحب! ایں لُٹ کُھر تے وَل وانج کوں جھلو ___ او نہ جو متاں
لوک بے پاسے دِیداں لاہن ۔ اساں لوک تاں بوسینا ، کشمیر تے فلسطین دے
ڈُکھ روندوں پر اپݨے اندر وچ جھاتی پا ڈیکھوں تاں اساڈے اپݨے مُلک
وچ گھݨے کر لوک غلامی تے بے حیائی دی زندگی پے جیندِن ۔ رانجھے کنے
ساہ پاؤ ۔ اپݨی ڈاڈی دی قُل خوانی کیتے سامان گھِنتی گھروں نکتے تے پولیس
پاکرے لیلے آنگے ٹنگ گھدے تے ول پولیس دا ڈِڈھ نہ بھرݨ دے ڈوہ
وچ کُوڑے کیس لَوا جیل وچ وَج بیٹھے ۔ ہیں کوں ہیا کیا حشر تھیسے ۔؟

جج صاحب! ہیں حلفاً آہداں جو رانجھا تے اوندے سنگتی اُکے بے ڈوہ
ہن! جَیں ڈینھ پولیس رانجھے کوں لارھی وچوں آن لاتھے ہُوں ڈینھ قدرتی
موٹر کھنجݨ پاروں ہیں وی ہُوں لارھی وچ بیٹھا ہم ۔ ایندی گواہی چھڑا ہیں نہ
لارھی وچ بیٹھل سبھے دگ وٹاؤ ڈیسن ۔

پُچھو ایں قانون دے رکھوالے کنے کہ رانجھے تے اوندے سنگتیں کوں
جوگ سُودھا وَ ٹھتس کہ لارھی کنوں لہا جوگ بھتوں لاتی اس ۔؟

جج صاحب تھانیدار ڈے ڈِٹھا تاں اُوں آکھیا :

غلامی دے دَور وچ آلے گیلیں ہُن ودھ گئے ہَن - جیڑھے دیہہ
جھنڈوا اُڈا ہیں ظلم، اندھار تے جبر دے کالے نیش بدل کر کاٹ گھتی ہَن۔
تے اساڈا الوہا لیک تے اندھا قانون تے جاگِی پولیس مَپ مار ی بیٹھی اے
جی ۔ سیانڑیں سچ آکھئیے جو ڈاڈھے تے چڑھدی نی تے ہیٹھے کنوں لہندی نی
وڈے آدمی شراباں پیون، تماش بینیاں کرن - نشے دا وپار تے
سمگلنگ کرن، مُلک دی بھاڑ اگوڑن تاں نہ اساڈا قانون اُنہیں تے
پھڑدے تئے نہ پولیس اُنہیں دا کُجھ کریندی اے - بلکہ پولیس بھائیوال
ہِن اپنا بھانگا اُگرائیندی اے . تے اُنہیں دے گوڈے نال گوڈا ٹکار
ننگے ناچ ڈیکھدی اے۔ شراباں پیندی اے تے غریب شالا کوئی تے
کوں گُروا بھنہ چالا وے تاں اوتھ دوات آ گیا. قانون دی ہر شق ہر دفعہ زور

پیا بھر یسے -
جے امیر انگریزی دا ولیس پار ٹھمکاون تاں پولیس اُتر وچ سلامیاں
ڈیوے ۔ جھک نوائی کرے . تے غریب اپنے پیؤ ڈاڈے آلا ویس چا پاوے
اپنے وسیب دی ریت روش موجب مونڈھے تے اجرک تے پیر فرید دا
رومال چا رکھے۔ شاہیر چا وَدھاوے - پیریں وچ چمکنا تے چیکنا
کھُسہ چا پاوے تاں او ڈاکو، بدمعاش، چور اُچکا تے لوفر نظی جو یا پیا

ہوندے —!
جج صاحب ! ہیں کنے وَدھ وَدھیکی ہی کیا تھیسے جو اساڈا غریب
اپنے شہر وچ کما تے ٹ ویچے تاں ۹-۱۰ وچ پَدھا بیٹھا ہوندے تے خیر صلاحی
سَودا سود گھنّن چھڑا گھروں باہر پیر ای چا پاوے تاں پولیس ایویں جھپ
گھندی اے جیویں شِکرا چِڑی کوں —!
جج صاحب ! اے کیجھی آزادی اے تے اے کیجھا آزاد ملک
اے — ؟ آزادی او ہوندی اے تے آزاد مُلک دی او گِنڈیدے جَیں

غلامی دے نہ ٹرتن آلے نیلیں وچ بدھے لوہ تھے ہن ۔ جیڑھے دید بھنواؤ اُڈاہیں ظلم، اندھار تے جبر دے کالے نیش بدل کڑ کاٹ گھتی ہن ۔ تے اساڈا لولھا لیک تے اندھا قانون تے جنڈی پولیس مُپ ماری بیٹھی اے چپی ۔ سیاݨیں سچ آکھیئے جو ڈاڈھے تے چڑھدی نی تے ہیݨے کنوں لہندی نی وڈے آدمی شراباں پیون، تماش بینیاں کرن ۔ نشے دا وپار تے سمگلنگ کرن، مُلک دی بھاڑ اگوڑن تاں نہ اساڈا قانون اُنہیں تے پھردے تے نہ پولیس اُنہیں دا کجھ کریندی اے ۔ سبھوں پولیس بھائیوال بݨ اپݨا بھانگا اُگڑیندی اے ۔ تے اُنہیں دے گوڈے نال گوڈا ٹکار ننگے ناچ ڈیکھدی اے ۔ شراباں پیندی اے تے غریب شالا کوئی شئے کوں کروا ہتھ چالاوے تاں او تھرو ات آگیا ۔ قانون دی ہر شق ہر دفعہ زور پیا بھریسے ۔

جے امیر انگریزیں دا ویس پار ٹھکاون تاں پولیس اُتر وچ سلامیاں ڈیوے ۔ جھک نوائی کرے ۔ تے غریب اپݨے پیو ڈاڈے آلا ویس چا پاوے اپݨے وسیب دی ریت روتش موجب مونڈھے تے اجرک تے پیر فریدݨ دا رومال چا رکھے ۔ شاہر چا وَدھاوے ۔ پیریں وچ چمکنا تے چیکنا کُھسہ چا پاوے تاں او ڈاکو، بدمعاش، چور اُچکا تے لوفر نظیر چوّیا پیا ہوندے ۔!

جج صاحب ! ہیں کتے وَدھ وَدھیکی ہی کیا تھیسے جو اساڈا غریب اپݨے شہر وچ کمائی ٹ وچے تاں ۱۰۹ اع وچ بدھا بیٹھا ہوندے تے خیر صلاحی سودا سود گھتݨ چڑا گھروں باہر پیر اہی چا پاوے تاں پولیس ایویں جھپ گھندی اے جیویں شکرا چڑی کوں ۔ !

جج صاحب ! اے کیہی آزادی اے تے اے کیہا آزاد ملک اے ۔؟ آزادی او ہوندی اے تے آزاد مُلک دی او گنبدے جپئں

دے وچ وسن آلیں واسیں کوں ہک اکھ نال ڈیکھیجے ۔ اے نہ جو کوئی سکی دے کوئی متراٸی دے ۔ کوئی تاں اپنی مرضی نال جتھ آون وڃن ، کوئی پچھ پرتیت کو نھیں تے کوئی اپنے ملک وچ ۔ اپنے شہر وچ پے ملک دے واسیں آنگے اوپرے تے پٹیئے سپٹیئے رہن ۔ ہیں تاں اے آہداں جو ایجھے لوک تاں ایں آزاد ملک دے او قیدی ان جیرھے ڈیکھن وچ تاں آزاد ان پر اپنی مرضی نال نی جی سگدے ۔!

جج صاحب! ایں وَل وانگ تے اندھار کوں روکو ۔ ایں لُٹ پھر تے ظلم قہر کوں جھلو ۔! لولھے لیک تے میڈے دے بٹیل قانون کوں بتالو جیرھا چھڑا غریبیں کیتے بݨیا اے ۔ اپنی دادلی تے چھڑ کھوپی پولیس کوں ہتر ڈیو جو گھوڑیں کن برابر سمجھے ۔ اے نہ جو امیر کھُل کھیڈے تے غریب چوہے دی کھڈ وڈا پھولے ۔!

تو وی جو غریب اک نک تے ناسیں تار ان پر حالی پانی سر کنوں نی لنگھیا ۔ جے اساڈی پولیس تے وڈا طبقہ انہیں تے ہتھ چا چھیرے کوئی سایہ چا کرے تاں غریب تاں اوویں ای انہیں دے دِلے دی مچھی ان ۔ پر جے اجݨ وی اساڈی پولیس دا چیتا جاہ تے نہ ولیا تے اساڈے وڈے طبقے دی ڈانگ غریبیں دے سر جھیرٹے کریندی رہی تاں اے نفرت تے انتقام دا بج بغاوت دا او وݨ اگرسے جیرھا پھپڑ دا پھپڑ دا ہک ایجھا جھنگ بݨ ویسے جئیں کوں وَل نہ جبر تے زور ز لھل دیاں تلواراں کپ سگسن تے نہ پولیس دا بُرود ساڑ سگسے ۔!

جج صاحب! خدا داناں اے وے ایں لُٹ پھر تے وَدھیکیں کوں جھلو ۔! ہُݨ وسیب دے پھتھل نے ڈُکھیل لوک بغاوت دے ایں پھپڑ دے وَݨ کوں اپنا لہو پلاوݨ کیتے سندھلہ پے بدھیندن ۔

ہُݨ وسیب دا ادیب اپݨے قلم کوں ہی زبان پیا ݙیندے ۔ اِتھوں
دا شاعر گُل پھُل تے عشق سو ٹھپ دیاں گالھیں چھوڑ وسیب دا ݙُکھ پیا
روندے ۔ او آہدے ہے

ہر پاسوں ڳ سدے ظلم دا میتھ ہر ویلھے ہے سولی تے ساہ
بے ݙوہ کُٹیندوں تھاݨے تے بھر زور زلھل دیاں چٹیاں
واہ کھاون سے کھٹیاں !"

وکیل ایجھی کاوڑ تے جوش نال الانا جو الا کھڑ گیا ۔ نر گھٹ
پہہ گئیس ۔ پر اوندیاں کھریاں گالھیں ہر کہیں کوں ہٹھ بگیاں ۔
او اخیر ءِچ گھابرے الار نال آلانا :

" جج صاحب ! اے تاں میڈے اندر دی بھاہ ہئی جیرھی ہیں کڈھ
کھڑاں ۔ پر اے وی میکوں پک اے جو ایں ملک دی گݨ کہیں کوں کوئی نہیں
ہر کوئی اپݨی تݨ وݨ تے ہٹ کھوہ ءِچ رُدھل اے ۔ پر جے اساں
ایں ملک دی خیر منگدوں تاں رانجھے جیہے غریب تے بے ݙوہے لوکیں
کوں سر چاونا پوسے ۔ انہیں دی بن سنویں بھال لہݨی پوسے ۔!

ہُݨ میڈی جج صاحب ! اے ار داس اے جو عدالت ایں
تھانیدار تے ایندے پلوڑ گواہیں کوں کوڑا کیس بݨاوݨ تے کوڑی
گواہی ݙیوݨ دے ݙوہ ءِچ جیل دا منہ ݙکھاوے ۔ تے رانجھے ہوریں
کوں باعزت بری کرے ۔!

تے ول جج صاحب ایویں کیتا ۔
تھانیدار دی وردی بیٹی لہوا ڈھک کھڑائیس تے گواہیں نال
دی او با کواہ تھی جیرھی دے او حقدار ہن ۔

سرائیکی ادب پڑھݨ آلیں کیتے سئیں فیاض حسین قاصر فریدی "سانول" (ناول) "جوان تاں ڈیکھ" (خاکے) تے "کوجھے مور" (الا بول) توں بعد ہݨ "آدم جایا" (افسانے) گھن تے آئین۔ سرائیکی افسانے کوں آپݨی رُت دی تھنج پلاتے بلپݨ توں نِنگر پے توں پچاوݨ آلیں وچوں ہک ناں انہاں دا وی ہے۔ انہاں دے افسانئیں دا نشابرو سب افسانئیں کوں ماء بولی دی مٹھی مکھݨ ماکھی دے مٹھاج تے ویبی ڈکھاں درداں دی پیڑ دے تکھاج وچ لویڑ تے لکھݨ اے۔ مُچاک اکھیں تے سوجھل ہاں رکھݨ آلا ایہہ ینگر لکھاری تکھیں تکھیں ٹُردیں لکھت دے پنج چھی ورھیں وچ ای آپݨے کئی سینگھیں توں اگوں لنگھ آئے تے لگدے 'آوݨ آلی مُد وچ ایہ اناں سرائیکی تخلیقی نثر دی سنجاݨ بݨ ویسی۔

سجاد حیدر پرویز

سیکرٹری مجلس سرائیکی مصنفین پاکستان